

Hoofstuk vier
NARRATIEF-KRITIESE
ANALISE VAN DIE
BOEK OPENBARING

NARRATIEF-KRITIESE ANALISE VAN DIE BOEK OPENBARING

1. **Outeur**
 - 1.1 **Die identiteit van die outeur**
 - 1.2 **Doel van die outeur**
2. **Sosiale analise van die eerste lesers**
3. **Diskoers**
 - 3.1 **Genre**
 - 3.2 **Point of view / teologiese uitgangspunte**
 - 3.3 **Simboliek en ironie**
 - 3.4 **Narratiewe elemente**
4. **Storie**
 - 4.1 **Karakters**
 - 4.2 **Gebeure**
 - Volgorde, tydsduur en frekwensie
 - Oorsaak-en-gevolg
 - Konflikanalise
 - 4.3 **Ruimte**
5. **Plot**

1. OUTEUR VAN OPENBARING

1.1 Die identiteit van die outeur

Vir die eerste lesers was die identiteit van Openbaring se outeur geen geheim nie. Vandag weet ons egter nie met sekerheid wie die outeur van die boek was nie. In die gesprek rondom die outeur word veral vier moontlikhede oorweeg: (i) Johannes, die seun van Sebbedeus, die apostel van Jesus; (ii) `n pseudonieme outeur; (iii) `n ander Johannes; (iv) `n Christen apokaliptiese profeet.

Groenewald (1986:18) en Hendriksen (1952:14) is oortuig daarvan dat die outeur wel Johannes, die seun van Sebedeus, die apostel is. Du Rand (1994:227) kom tot die slotsom dat dit waarskynlik eerder die laaste moontlikheid is – `n Christen apokaliptiese profeet. Schüßler Fiorenza (1985:134) en Aune (1981:19) sluit hierby aan. Mounce (1977:45) en Guthrie (1981:938) is van mening dat mens `n oop siening daar rondom moet handhaaf. Kümmel (1966) kom tot die konklusie dat ons uiteindelik net weet dat die outeur Johannes heet en `n Joodse Christen was. Caird (1966:14) sê, “it is improbable, though not impossible, that he was John the son of Zebedee; for the only authority he claims is that of a prophet, and he speaks of the twelve apostles as though they belonged to a bygone age”. Beasley-Murray (1974:36) maak die stelling dat dit waarskynlik al is wat ons hoef te weet. Die belangrikste saak in die vraag na die outeur is, wat Openbaring aan betref, waarskynlik nie die identiteit van die outeur nie, maar die outentiekheid van die openingswoorde dat hierdie `n openbaring is van Jesus Christus, wat deur God gegee is. As dié stelling waar is, dan beteken dit dat God die ware Outeur is van die boek en dan is die eie identiteit van die skrywer van minder belang.

Caird (1966:4) is ook van mening dat hierdie nié die belangrikste vraag is nie. Indien die boek gehandel het oor historiese feite was die outeur belangrik omdat die apostels ooggetuies was en daarom is hulle outoriteit relevant. “But the authority of a prophetic vision lies wholly in its context” (Caird 1966:4). Caird is verder van mening dat die bietjie wat ons weet oor die apostel Johannes ons in elk geval nie help in ons interpretasie van Openbaring, sou hy die outeur wees nie. Ons kan dus aflei dat dit nie méér outoriteit aan die boek sal verleen as hy dit was nie en ook nie minder as hy dit nié is nie.

Beale (1999:35) sluit aan by Caird wanneer hy óók sê dat hierdie nie `n belangrike saak is nie omdat dit geen effek het op die boodskap van die boek nie. Ongeag van watter Johannes die outeur was, wat belangrik is is dat hy homself as die profeet bekendstel (1:1-3, 10-19; 4:1-2; 17:1-3; 21:9-10; 22:6-7). Hy kom tot dieselfde slotsom as Du Rand en ander dat dit waarskynlik is dat Johannes geïdentifiseer moet word met 'n groep vroeë Christelike reisende profete.

In die lig van die narratiewe benadering wat ek in hierdie studie volg, is dit ook my mening dat dit nie belangrik is om te weet wie presies die outeur van die boek Openbaring was nie en daarom word al die argumente van die verskillende standpunte nie bespreek nie. Die narratiewe benadering onderskei tussen die werklike (histories verifieerbare) outeur en die implisiete outeur “who is reconstructed by the reader from the narrative” (Powell 1990:5). Wanneer mens `n verhaal lees, vorm mens jou eie idee oor die outeur van die verhaal omdat die verhaal self iets openbaar van die waardes en wêreldbeskouing van die outeur. Wanneer mens in die lees van `n verhaal byvoorbeeld agterkom dat die outeur `n gelowige mens is vanweë seker uitsprake en gedagtes wat gekommunikeer word, dan is dit `n afleiding oor die implisiete outeur. “The goal of such a definition is not to arrive at a partial understanding of what the real author is like, but to elucidate the perspective from which the narrative must be interpreted. The implied author’s point of view can be determined without considering anything extrinsic to the narrative.” (Powell 1990:5)

Die literêre kritici is oortuig daarvan dat die narratief weer tot spreke kom wanneer aandag gegee word aan die implisiete outeur, in plaas van aan die historiese outeur. Dit doen dus geen afbreek aan die studie dat ons nie weet wie die outeur presies was nie. Inteendeel, volgens literêre kritiek maak dit ons vry om die teks te laat spreek.

In die lig van die voorafgaande sou ons dus kon sê dat die leser uit die narratief self die volgende weet aangaande wie die outeur (implisiete outeur) is¹:

Hy is `n pastor wat graag sy mense wil vertroos en bemoedig; hy is `n woordkunstenaar wat weet hoe om ou beelde en mitologieë te gebruik om `n nuwe konteks te verryk; hy is `n profeet wat perspektief wil gee op die toekoms, maar veral ook op die hede vanuit die toekoms, gebaseer op die verlede; hy is waarskynlik `n Joodse Christen wat baie goed bekend was met die mitologieë van sy tyd. Hy is `n nugter mens met perspektief op sy leefwêreld, op sosiale, ekonomiese en politieke stelsels en op diepliggende eksistensiële sake soos lyding en die lewe na die dood.

¹ Gebaseer op eie lees van die teks.

1.2 Die doel van die outeur

Ek het in die voorafgaande gedeelte gemotiveer dat die implisiete outeur voorkeur geniet bo die historiese outeur. “The interpretive key no longer lies in background information, but within the text itself”(Powell 1990:5). Wanneer Powell (1990:29) egter oor simbole skryf, onderskei hy tussen vier kategorieë van simbole, en die vierde kategorie werk met ‘*symbols of cultural range*’. Hierdie simbole se betekenis is ingebed in die sosio-historiese konteks van die werklike outeur en die werklike historiese gemeenskap. Wanneer mens dus met `n boek werk wat hierdie simbole gebruik, soos die geval is met die boek Openbaring, word die historiese konteks en inligting belangrik. Wat die outeur se persoonlike historiese inligting aan betref het ons die mening gehuldig dat dit nie vir die verstaan van Openbaring belangrik is nie, omdat ons met `n profesie te doen het. Die historiese inligting van die lesers is egter wel belangrik in terme van die bedoeling van die outeur, omdat hy werk met hierdie spesifieke kultureel ingebedde simbole. Wanneer ons vervolgens skryf oor die doel van die outeur, handel dit dus nie net oor die implisiete outeur nie, maar is die historiese situasie² van die lesers relevant, omdat dit ons help om die doel van die outeur te verstaan, veral in die lig daarvan dat hulle situasie direk aanleiding gee tot die ontstaan van die boek.

Johannes skryf as pastor, want hy wil hoop en nuwe moed gee vir lesers wat blootgestel word (en gaan word³) aan vervolging en swaarkry, en wat as gevolg daarvan met talle geloofsvrae worstel. Johannes is dus besorgd oor sy lesers omdat hulle die soewereiniteit van hulle God bely, maar in `n wêreld waarin hulle dit nie beleef nie en waar dit intendeel lyk asof die Bose in beheer is. Volgens Hendriksen is dit die outeur se vernaamste doel: ‘de strijdende kerk in haar worsteling tegen de machte van het kwade te troosten’ (Hendriksen 1952:9). Beale skryf dat die diskrepansie wat die gelowiges beleef het, Johannes se skrywe gemotiveer het: “a contributing reason for John’s motive in writing is the perceived discrepancy in the Christian audience between, on the one hand, belief that the kingdom had been inaugurated, that God was sovereign over history, and that Christ would soon return

² Sien Sosiale Analise van eerste lesers vir die motivering van stellings wat volg oor die omstandighede van die historiese lesers wat aanleiding gegee het tot die profesie van Johannes.

³ Sien Collins, A Y, oor die situasie van die eerste lesers. Volgens Collins en De Silva en ander het vervolging nog nie op grootskaal voorgekom nie (slegs individuele getuïenisse daarvan), maar was dit `n moontlike toekomstscenario.

to conclude history and, on the other hand, the reality that forces of evil continued to exist, to dominate culture and even flourish, while oppressing believers to varying degrees” (Beale 1999:28).

Harrington (1993:12) verwys daarna dat Johannes erg besorgd was omdat die Christen gemeenskappe so klein en weerloos was teenoor die Romeinse wêreld wat soos 'n sterk stroom was wat teen hulle gevloei het. Johannes se probleem was nie net dat sommige Christene vervolging en swaarkry beleef het nie, maar dat van hulle begin het om saam met die stroom te swem. Johannes wil hulle help om die wêreld en heersende kultuur en politiek en ekonomie te sien vir wat dit is: boos en korrup en in diens van Satan. Sy doel is dus om hulle te help om nuwe perspektief te kry op hulle werklikheid, maar ook – en veral – op hulle onsigbare werklikheid, dit wil sê op God, en sy betrokkenheid in hulle lewens en die rol wat Hy speel. Maar hy wil hulle ook help om perspektief te kry op hulleself en die rol wat hulle moet speel. Johannes wil sy leser help om te ontdek dat die Evangelie te doen het met en iets te sê het vir die kulturele, sosiale, politieke en ekonomiese realiteite van hulle tyd. Johannes wil 'n profetiese boodskap verkondig aan lesers wat begin om God se teenwoordigheid in hul lewens te betwyfel. Hy skryf in sy profesie egter nie net 'n teodisee vir Christene wat lyding beleef en vir wie dit lyk asof God afwesig is en Satan heers nie, maar probeer ook riglyne gee vir 'n Christen se kontras-bestaan binne die realiteit van bose sisteme. “(he) also sets forth definitions of reality for Christians in general that run counter to those of the dominant political, economic, and religious society in which they live” (Beale 1999:29).

Om dit te doen gaan Johannes baie kreatief te werk. Hy plaas die huidige situasie van die lesers binne 'n groter konteks van die verlede en die toekoms, met nuwe perspektief op die hede. Die volgende stelling van Caird kan ons gebruik as 'n samevatting van Johannes se doel, met 'n enkele byvoeging: “The salvation achieved once for all in the life, death and resurrection of Jesus must be relived and proclaimed to the world by his faithful servants; until its full implications are realized in the individual and corporate life of men” (Caird 1966:296). Wat ons moet byvoeg by die stelling van Caird voor ons dit as 'n samevatting van Johannes se doel kan beskryf, is die toekomspektief wat geleë is in die parousia van Jesus en Sy oordeel en redding en die nuwe lewe met God wat daarop volg. Johannes wil dus

die leser herinner daaraan dat hul bestaan ingebed is in die soteriologiese werk van Christus. Dit het egter `n implikasie vir hulle lewens, want as jy jou aan Christus verbind in geloof, verbind mens jou aan Sy pad, wat beteken `n lewe van getuienis wat selfs tot die dood kan lei. “The past fact of salvation must also be made contemporary in the experience of the church” (Caird 1966). “John views the church as a group that is to function to preserve the ‘plausability structure’ for the ‘counter definitions’ of reality revealed by God” (Caird 1966).

Vir die leser om aangemoedig te word om `n lewe van *imitatio Christi* te leef, is dit nodig om te verstaan dat hulle lewens en ervarings deel is van `n groter geestelike werklikheid van `n voortdurende stryd tussen goed en kwaad, waarvan die uitkoms reeds bepaal is⁴. Daarom moedig hy hulle ook aan om vas te hou aan die eskatologiese hoop van Christus se parousia. “John’s purpose was to jolt the Christians back into the reality of their faith and the seriousness of their sin by telling them that they could not be loyal to two masters but only to one” (Beale 1999:30).

Johannes skryf as `n kunstenaar⁵ wat weet hoe om aan ou beelde en bekende mitologieë en Ou Testamentiese tekste nuwe betekenis te gee, “by combining them in the unity of a great work of art” (Caird 1966:289), om sodoende die lesers te help om nuut na hulle lewens te kyk.

Beale formuleer die doel van Johannes se skrywe as volg: “John’s purpose in writing is, therefore, to encourage those not compromising with idolatry to continue in that stance and to jolt those who are compromising out of their spiritual anesthesia so that they will perceive the spiritual danger they are in and repent and become witnesses to the risen Christ as Lord. For those who never respond only judgment will ensue” (Beale 1990:33).

⁴ Sien Teologiese Perspektiewe van Openbaring

⁵ Caird 289 verwys na Johannes as ‘artist’

2. SOSIALE ANALISE VAN DIE EERSTE LESERS VAN OPENBARING

2.1 Motivering

Die narratiewe benadering werk primêr met die teks en beskou hulself as teksgesentreerd in hulle benadering. Die narratiewe benadering gaan as `n reël nie histories-krities te werk nie, omdat hulle doelwit nie is om die proses te ontdek waardeur `n teks tot stand gekom het nie, maar om die teks wat nou bestaan te bestudeer. “The goal of literary criticism is to interpret the current text, in its finished form” (Powell 1990:7).

Die narratiewe kritiek, in ooreenstemming met retoriese kritiek, is geïnteresseerd in die uitwerking wat die teks het op die leser en om vas te stel waarom die teks die effek het (Powell 1990:15). “Narrative criticism employs a concept of the reader that makes it a more text-centered approach. Narrative criticism interprets the text from the perspective of an idealized *implied reader* who is presupposed by and constructed from the text itself. Thus, in narrative criticism it is less necessary to know the historical situation of the actual readers for whom the text was originally intended (Powell 1990:16).

Wat die boek Openbaring aan betref gebruik die narratief egter simbole wat ingebed is in die kultuur van die tyd en ontnem is van die sosiale en historiese konteks van die leser. Powell verwys daarna as ‘*symbols of cultural range*’ (Powell 1990:23). In die geval moet die narratiewe benadering `n uitsondering maak en staatmaak op die historiese kritici, want die outeur veronderstel dat die implisiete leser die simbole begryp waarna verwys word, en daarom kry ons nie toegang tot die betekenis daarvan in die narratief self nie. “The historical context contributes to the interpretation of Revelation. It places information about political, economic, and social circumstances in relief” (Du Rand 1994:221).

Daar is egter nog `n rede waarom ons aandag moet gee aan die sosiale analise. Apokaliptiese literatuur, soos verduidelik in die hoofstuk wat handel oor Apokaliptiek,

is dikwels die resultaat van `n sosiale krisis. "Revelation can rightly be regarded as a crisis writing ... It is the religious answer of a wronged, persecuted and alienated group of Christians to the socio-political situation of the day" (Du Rand 1994:243). As dit dus nie vir die bepaalde sosio-historiese situasie van die lesers was nie, dan het Openbaring waarskynlik nie bestaan nie, want die boek is geskryf as antwoord op die omstandighede van die lesers. Volgens Schüßler Fiorenza probeer Johannes egter nie net om `n antwoord te gee in `n bepaalde situasie nie, maar probeer die skrywer `n model daarstel van die politieke en religieuse wêreld van die lesers. "Vielmehr ruft die narrative Symbolisierung der Offenbarung als bestimmte theologische Antwort in einer bestimmten historischen Situation nach einer kritische würdigung ... Diese kritische Bewertung ist notwendig, weil die symbolische Welt der Johannesoffenbarung nicht nur ein theo-etnisches Modell ihrer eigenen soziopolitischen Welt darstellt, sondern auch ein theo-etnisches Modell für das soziopolitischen und religiöse Leben ihre Leser (Schüßler Fiorenza 1985:154).

Daarom is dit belangrik om in die narratiewe analise van hierdie verhaal ook aandag te gee aan die historiese konteks van die lesers. Hoewel dit nie nodig is om in detail daarna te kyk nie, is dit ook belangrik vir ons uiteindelijke vergelykende studie met *The Lord of the Rings*.

Die narratiewe kritiek verwys oor die algemeen na die leser as die implisiete leser wat volgens die benadering voorveronderstel word deur die teks. Die narratiewe kritikus soek na dinge in die teks wat aandui dat die outeur verwag dat die implisiete leser op `n bepaalde manier gaan reageer na aanleiding van die skrywe. Alles wat ons oor die implisiete leser kan weet is in die teks self.

2.2 Implisiete leser

Volgens die beskrywing van die narratiewe kritiek is alles wat ons wil weet oor die leser te vind in die teks self. Ek stel dus die volgende kort profiel saam op grond van die teksinligting, soos ek dit lees.

Die skrywe van Openbaring is gerig aan gelowiges wat swaarkry beleef het in die vorm van onder andere fisiese vervolging en ekonomiese onderdrukking (1:9). Die vervolging het veroorsaak dat sommige in die tronk beland het en dat mense ekonomies benadeel is (2:9). Daar word selfs berig van ekstreme vervolging tot die dood toe (2:13).

Hierdie omstandighede het by sommige van die gelowiges `n geloofskrisis tot gevolg gehad, omdat dit vir hulle gelyk het asof God afwesig is in die wêreld en in hulle lewens en asof Satan die oorhand het. Die feit dat Jesus nog nie gekom het nie, het dié krisis vererger, omdat die verwagting onder die gelowiges geleef het dat Hy gou weer kom. Die parousia wat nie realiseer nie het die vraag na God se afwesigheid verdiep en het hulle laat twyfel in hulle geloof. Die gelowiges het in werklikheid met talle geloofsvrae geworstel na aanleiding van hulle belewenis van hulle realiteit, omdat die oorwinning van Christus oor Satan nie vir hulle sin gemaak het in terme van wat hulle beleef het in die wêreld nie. Dit het dan gelyk asof Satan al hoe magtiger word en God al hoe meer afwesig! Hulle kon nie verstaan waarom God toelaat dat Sy mense so moet ly nie en waarom Hy – wat tog die soewereine God is – nie `n einde maak aan die onreg en lyding en Bose in die wêreld nie.

Die gelowiges reageer op verskillende maniere op hierdie krisis wat hulle ervaar. Uit die teks onderskei ons ten minste drie verskillende reaksies: (i) hulle kon hulle geloof in Christus ontken; (ii) hulle kon Christus openlik bely en vervolging ervaar; (iii) hulle kon hul geloof kompromiteer, wat deur sommige van die vals leraars in die kerk gemotiveer en aangemoedig is (2:14-15, 20; 2:24-25)⁶.

Vraag: hoe verwag die outeur kan die implisiete leser reageer na aanleiding van die skrywe?

Die leser kan hom-/haarself en sy/haar sigbare werklikheid sien binne `n groter konteks en `n groter, hoewel onsigbare, werklikheid. Die leser kan tot die besef kom dat daar `n groter stryd in die hemel aan die gang is tussen goed en kwaad en dat dit net op aarde herhaal word. Die leser kan nuwe moed en hoop ontvang, omdat hy/sy

⁶ (Beale 1999:31-2).

beseft dat die beslissende oorwinning in Jesus Christus reeds behaal is en dat die finale oorwinning gaan plaasvind. Die leser ontdek dat Christus nie ver is nie en God nie afwesig is nie, maar dat Christus in werklikheid baie intiem teenwoordig en betrokke is en dat God in Christus ook baie naby aan hulle is.

Hulle beseft dat – hoewel dit lyk asof die Bose heers in die wêreld - God inderdaad alles in Sy hande hou en in beheer is. Sommige van die lesers verstaan binne die groter konteks dat hulle moet afsien van hul gewilligheid om deel te wees van die kontemporêre sosiale sisteem. Die leser ontvang opnuut sy/haar roeping tot 'n lewe van *imitatio Christi* en leef dit met nuwe oorgawe, verbondenheid aan Christus en groot erns, selfs sou dit tot vervolging en selfs tot die dood lei, met die eskatologiese hoop in hulle harte van 'n lewe saam met Christus. Die lesers verstaan egter ook dat hulle nou reeds in 'n gerealiseerde eskatologie leef en dat hul lewens dit moet weerspieël.

Omdat Openbaring werk met '*symbols of cultural range*' (Powell 1990:23), is daar egter heelwat wat die implisiete leser geweet en verstaan het, waarvoor ons die historiese agtergrond nodig het om dit te verstaan, byvoorbeeld waarom die gelowiges vervolgd is en waarna die 'sinagoge van satan' verwys.

2.3 Historiese leser

Daar is redelike eenstemmigheid daarvoor dat die boek Openbaring gedateer word teen ongeveer 95 nC. Daar was in daardie tyd sprake van vervolging, hoewel slegs sporadiese vervolging en nie werklik grootskaalse vervolging nie⁷, sodat Collins meen dat Johannes aan Christene skryf "to point out a crisis that many of them did not yet perceive" (Collins 1979:77). Die outeur self is op die eiland Patmos (1:9) waarheen hy verban is, Antipas is dood gemaak (2:13), die gemeente van Smirna het ekonomiese vervolging beleef (2:9). Beasley-Murray sê na aanleiding van Johannes se verwysing na Patmos: "The banishment of a Christian leader indicates

⁷ "All agree that the oppression of Christians had been sporadic before John wrote. But John may foresee not only that persecution will intensify in the future but also that it is already in the process of slowly intensifying" (Beale 1999:29).

hostility to the Church but not necessarily the existence of widespread persecution” (Beasley-Murray 1974:64).

Die verhaal antisipeer egter `n toename in vervolging in die nabye toekoms⁸ wat erger en groter sal wees as dit wat die geskiedskrywer Pliny oor berig het. Die toename in vervolging wat Johannes voorspel is waarskynlik gebaseer op sy teologiese perspektief dat `n ernstiger navolging van Christus en `n groter verbondenheid aan Hom (wat immers die doel is van sy skrywe⁹) onvermydelik aanleiding sal gee tot erger vervolging¹⁰.

Die vervolging en swaarkry van Christene het op verskeie vlakke plaasgevind, omdat hulle geloof hulle in konflik gebring het met meer as een samelewingsgroep én omdat die lewe destyds so georden was dat die sosiale-, beroeps-, ekonomiese- en politiese lewe nou met mekaar verbind was en al hierdie lewensterreine was weer verbind aan die kultiese lewe van die Romeinse Ryk.

Die Christene was in **konflik met die Jode**. Aanvanklik het die Joodse geloof vir hulle as `n soort dekmantel gedien (Du Rand 1994:235) waaronder hulle hul godsdiens kon beoefen as `n sogenaamde Joodse ‘sekte’ (Beale 1999:31), want hoewel alle ander godsdienste onwettig was, het die Joodse geloof die status gehad van `n religio licita (toelaatbare godsdiens). Daar het egter spanning ontstaan sodat die Jode begin het om hulle formeel van die Christene te distansieer, onder andere op grond van die Christene se aantygings dat die vernietiging van Jerusalem die straf is vir die Jode omdat hulle Christus gekruisig het (Beale 1999:31). Verder het daar heelwat heidense ‘godvresendes’ by die Christene aangesluit wat hulleself voorheen met die Joodse sinagoges geassosieer het en die Jode het die Christene uit die sinagoges verban. Die vervolging van die Christene deur die Jode waarna verwys word in (2:9) en moontlik ook in (3:9) en die verwysing na die ‘sinagoge van Satan’ moet teen die agtergrond van dié spanning verstaan word. “Acts and the epistle of Paul provide many illustrations of Jewish violence against the Church ... The letter from the church of Smyrna relates that Jews joined forces with the pagans

⁸ Caird 1966:12

⁹ Sien beskrywing van die doel van die outeur van Openbaring: Johannes wou die lesers aanmoedig en oproep tot groter verbondenheid aan Christus en `n lewe van *imitatio Christi*. Sien ook Teologiese Perspektiewe.

¹⁰ Sien Teologiese Perspektiewe van Openbaring.

in denouncing Polycarp as one who resisted the state religion ..." (Beasley-Murray 1974:82). Prévost (1993:17) is van mening dat die ernstige probleem van verdeeldheid en afbakening tussen die twee groepe die agtergrond vorm van die hele eerste deel van die Apokalips (Op 2-11).

Die Jode het veroorsaak dat die **Romeinse owerhede** negatief gesind was teenoor die Christene; "apparently, the Jews made it clear to local government officials that Christians were not a legitimate sect within Judaism but a new religion, whose adherents had no legal right to practice their religion outside Palestine" (Beale 1999:31). Na die ondersoek wat op die brand in Rome in 64nC gevolg het, "it was discovered that Christianity was in fact a new and, from the Roman point of view, pernicious religion" (Caird 1966:22). Dit het die owerhede waarskynlik meer op die Christene laat fokus en hulle laat dophou. So het dit gou duidelik geword dat die Christene nie deelneem aan van die kultiese praktyke nie en dat hulle hulle daarvan distansieer. Volgens Pliny is Christene van tyd tot tyd gevra om voor Romeinse owerhede te verskyn waar hulle offers aan gode moes bring en Christus moes vervloek. Indien hulle dit nie gedoen het nie, kon dit selfs lei tot hul dood (Beale 1999:31).

Die **ekonomiese vervolging** waarna verwys word, dat die Christene nie kon koop of verkoop nie (13:17), het waarskynlik daarmee te doen gehad dat die Christene geweier het om munte te gebruik met die keiser se beeld op (Du Rand 1994:238). Daar is egter in 2:9 sprake van ekonomiese vervolging wat moontlik verwys na Rome se ongeregtige ekonomiese praktyke van uitbuiting en selfverryking, waarvan die gelowiges hier 'n prooi is (Du Rand 1994:238). Tog blyk dit uit die breër konteks van die brief aan Smirna, dat dit verband kan hou met die vervolging deur die Jode. Caird skryf: "The Christians have been subjected to active hostility from the community, instigated by the Jews. Their poverty must have been due in part to mob violence and looting (cf. Heb 10:35), in part to the difficulty of making a living in an antagonistic environment" (Caird 1966:35).

Die samelewing van destyds in die Romeinse Ryk was so georden dat feitlik alles verbind was aan die kultiese praktyke en dit was moeilik om nie deel te neem sonder om opvallend te wees nie. "The religion of the general Roman citizen was interwoven

with everyday social and political life. Symbols of the old fertility cults and emperor veneration were seen daily on coins, against public buildings, in the courts, in the theatres and at the games” (Du Rand 1994:237). In die howe moes Christene `n eed sweer teenoor een van die gode; in hul beroepslewe was hulle deel van gildes, maar die gildes het aan gode geoffer; by feeste is die vleis wat voorberei is dié van diere wat in die tempels geoffer is (waaroor die gemeente van Tiatira aangespreek word, 2:20). Om dié rede kon dit gebeur dat Christene uitgestoot en vervolgd is as hulle hulself van die praktyke gedistansieer het. Die vals leraars het veral probeer om Christene te oortuig dat bepaalde toegewings nie so `n ernstige oortreding kan wees nie. “The sum total of the Nicolaitans’ offense (2:15), then, is that they took a laxer attitude than John to pagan society and religion” (Caird 1966:39). Beasley-Murray sluit hierby aan, wanneer hy skryf dat sommige Christene nie gehuiwer het om offervleis te eet, enige tyd of enige plek, selfs in die heidense tempels nie, “and we may presume that the Nicolaitans advocated this policy” (Beasley-Murray 1974:86).

Volgens Bauckham ((i)1993:38) is Openbaring ‘n **profetiese polemiëk teenoor die Romeinse Ryk**, nie net omdat die kerk onderdruk word nie, maar op grond van die korrupte natuur van ‘the system of Roman power’; die gemeentes word aangemoedig om hul te distansieer van die uitbuiting van die Romeinse sisteem. Bauckham glo Johannes wil die leser help om te sien dat die hele Romeinse sisteem korrupt is, daarom beeld Johannes die ekonomiese, politiese en militêre magte uit as korrupt en boos en in die mag van Satan¹¹.

3. DISKOERS

3.1 Genre

3.1.1 Inleidende opmerkings

Openbaring sou beskryf kon word as `n **apokalipties-eskatologiese profesie**. Bauckham (1993:1) wys daarop dat reeds in die aanhef of openingsverse aangedui word dat ons te doen het met `n **openbaringsgeskrif** (apokalips, die eerste woord in Openbaring), `n **profesie** (1:3) wat bedoel is om hardop in die gelowiges se

¹¹ Sien Teologiese Perspektiewe met verwysing na die Bose.

byeenkoms gelees te word, en `n **brief**. “Commentators now generally acknowledge that John has utilized the three genres of apocalyptic, prophesy, and epistle in composing the book” (Beale 1999:37). Hierdie inligting is vir die narratiewe kritiek belangrik omdat dit uit die teks self afgelei kan word.

Die Griekse woord ἀποκαλύψις kan vertaal word met ‘openbaring’ of ‘an uncovering’. Hierdie openbaring is Godgegewe en sluit gewoonlik eindtydgebeure in en word deur God aan `n persoon gegee (`n narrator) wat die boodskap moet verkondig. “apocalypsis ... describes both a movement and a literature that characteristically claimed that God had revealed to a writer the secrets of the imminent end of the world and so had given him a message for his people” (Perrin 1974:27). Volgens Perrin het apokaliptiek as belangrike eienskap te doen met die eindtyd, vandaar die beskrywing van die boek as eskatologies. Eskatologie het sy oorsprong in die Griekse woorde “τοῦν ἐσκατοῦννυ” wat beteken “die einde” en “ὁ ἰ λονγος” wat beteken “die woord” of “onderrig”. Dus: “teaching concerning the end of the world” (Perrin 1974:27). Richard Bauckham kombineer die twee terme, *apokaliptiek* en *eskatologie*, wanneer hy skryf: “John’s Apocalypse is exclusively concerned with eschatology: with eschatological judgement and salvation, and with the impact of these on the present situation in which he writes” (Bauckham 1993:1).

Dit is dus moontlik om die **apokaliptiese eskatologie** met **profesie** te verbind. Bauckham lê hierdie verband deur daarna te verwys dat die openbaring wat die outeur ontvang, handel oor God se aktiwiteite en handeling in die geskiedenis ten einde sy eskatologiese doel vir die wêreld te bereik. “In other words, John’s concerns are exclusively prophetic. He uses the apocalyptic genre as a vehicle of prophecy” (Bauckham 1993:6). Du Rand ondersteun die verbintenis tussen apokaliptiek en profesie (Du Rand 1994:197). Beale sê, “Revelation reflects an “already and not yet” approach to end-time salvation, which incorporates both prophetic and apocalyptic themes” (Beale 1999:37).

Hierdie genre het bepaalde unieke eienskappe wat onder andere iets kommunikeer oor die implisiete leser en implisiete outeur.

3.1.2 Apokaliptiek en Eskatologie

3.1.2.1 Moontlike definisies van apokaliptiek

In 1979 het die Society of Biblical Literature's Apocalypse Group die volgende definisie geformuleer: "Apocalypticism is a genre of revelatory literature with a narrative framework, in which a revelation is mediated by an otherworldly being to a human recipient, disclosing a transcendent reality which is both temporal insofar as it envisages eschatological salvation, and spatial, insofar as it involves another, supernatural world" (Collins 1979:9).

Du Rand stel voor: "It is a text with a narrative that contains a message of God¹², through a messenger from another world¹³ to a well-known figure¹⁴. It is made known in a situation of crisis and rapid change¹⁵. The message is revealed in the form of visions¹⁶ with rich and complicated symbolism¹⁷. The message deals with a world on the other side of existing reality that has been created and maintained by God and/or about the end of time when God is going to terminate the present chaotic conditions¹⁸. The function of Apocalypses is to interpret the temporal situation of the readers in the light of the transcendent world and the future and to determine the insight and the actions of the readers by divine authority. With this a relevant character is given to the traditional message in an apocalypse" (Du Rand 1994:199).

Daar is baie verskillende definisies oor Apokaliptiek en heelwat bespreking oor die genre. Die debat oor die genre is nie vir die studie belangrik nie, en ook nie die verskille tussen dié geskrif en ander apokaliptiese geskrifte nie. Die Openbaring van Johannes besit nie al die eienskappe van die apokaliptiese genre nie, maar wel die belangrikste en daar is eenstemmigheid daarvoor dat dit wel as apokaliptiese geskrif

¹² "God het die openbaring oor wat binnekort moet gebeur vir hom gegee..." (1:1)

¹³ "Jesus het toe sy engel gestuur ..." (1:1)

¹⁴ "... om sy dienaar Johannes dit alles te laat sien" (1:1)

¹⁵ "... deel aan die verdrukking" (1:9); sien ook sosiale analise van geimpliseerde leser

¹⁶ Byvoorbeeld 1:12-18, Op 4 en 5

¹⁷ Byvoorbeeld die draak en die vrou (Op 12), die twee diere (Op 13), die sedelose vrou (Op 17).

¹⁸ 1:7, 19:11-20:14, 22:7

beskou word. Ek fokus slegs op dié elemente van die apokaliptiek wat wel in Openbaring voorkom.

3.1.2.2 Enkele belangrike karakertreкке van die Apokaliptiek

Binne die konteks van die narratiewe benadering is dit natuurlik belangrik om eerste daarna te verwys dat die apokaliptiese genre `n **narratiewe teks** is, wat meer spesifiek na verwys word as `n openbarende narratief. Die openbarende narratief openbaar geheime oor byvoorbeeld die wêreld, die hemel, die hel, die geskiedenis en die eindtyd wat tot op daardie oomblik aan niemand bekend was nie. Dit handel in die openbarende narratief oor die toekoms van hierdie wêreld.

Apokaliptiek beskryf volgens J A du Rand (1994:195) die ideologie of krisisfenomeen wat ontstaan sodra die waardes en strukture van `n bepaalde samelewing waardeloos word vir `n minderheidsgroep in die betrokke samelewing en dan vervang word met `n nuwe simboliese betekenis-sisteem. Die woorde van Norman Perrin sluit hierby aan: “The apocalypse is a child of hope and despair: hope in the invincible power of God and the world he created, as well as his plan and purpose for his people, but despair of the present course of human history in that world” (Perrin 1974:28). Du Rand verwys na hierdie verskynsel as `n “ideological crisis phenomenon in a framework of protest” (Du Rand 1994:196). Ons kan dus sê dat apokaliptiese gedagtes wat handel oor `n wêreld wat moet eindig en vervang moet word deur `n nuwe wêreld, die tendens gehad het om **in tye van krisis of angs te ontstaan**. In dié tye het die verwagting van iets anders en iets beters hoop gebring¹⁹ (Wilder 1964:89).

Hierdie verwagting van iets anders of iets beter waarna Wilder verwys, is dieselfde as Du Rand se **nuwe betekenis-sisteem**. Openbaring skep hierdie nuwe betekenis-sisteem deur die leser in staat te stel om hul eie situasie vanuit die Goddelike perspektief te sien deur `n visioen. “John is given a glimpse behind the scenes of history, so he can see what is going on in events of his time and place” (Bauckham 1993:7). Hierdie nuwe betekenis-sisteem stel die leser in staat om die hede en die

¹⁹ Christus se belofte dat Hy weer kom en alles nuut en heel sal maak.

toekoms te herinterpreteer vanuit die perspektief van `n nuwe toekoms wat die hede transendeer. This implies that the new future is not 'here' but has to come from 'elsewhere' (Du Rand 1994:195). Die transendering vind plaas op grond van die geloof van `n lewe na die dood en so word die dood `n oorgang na `n nuwe (en beter) lewe. Die toekoms wat in vooruitsig gestel word is soveel beter as die hede met al die pyn en ontberinge daaraan verbonde, dat `n mens kan uitsien na die toekoms.

Daar bestaan `n **dualisme tussen hede en toekoms**. Redding is te vinde buite die geskiedenis in `n 'nuwe einde' wat as't ware `n nuwe begin is. In die 'einde' sal die bose oorwin word, sal die regverdige bevry word van onderdrukking en sal verlossing aanbreek. Die dualisme tussen die huidige en toekomstige wêreld ontstaan wanneer daar `n krisis-fenomeen is soos waarna verwys is, en wat Perrin as volg beskryf: "... a sense of alienation and of despair about history ... (and) the belief that the world was rushing to a foreordained tragic climax; a hope in God that fostered the conviction that he would act in the climactic moment to change things utterly and forever; and a conviction that it would be possible to recognize the signs of the coming of that climactic movement" (Perrin 1974:29).

Oordeel en verlossing maak deel uit van die openbaring. In die nuwe wêreld sal God die bose oordeel en die getroue minderheid regverdig. "Judgement and salvation are portrayed by various presentations and projections in a visionary and symbolic-speculative way. However, the apocalyptic does not only flee into the future, but experience the present from the perspective of the future. The present is then merely a preparation for God's new future. Perfection and martyrdom appears as ideals" (Du Rand 1994:195).

Apokaliptiek het as uitstaande kenmerk die gebruik van **simbole**. "... in apocalyptic literature, world empires become beasts, nations are symbolized by birds, and serpents start to speak. Apocalyptic literature is surrealistic, fantastic literature" (Fiorenza 1985 :26).

Engele en bonatuurlike wesens speel gewoonlik `n baie belangrike rol.

Apokaliptiek het `n **eindtyd perspektief**²⁰ en daarom word Openbaring as eskatologie beskryf. “The time of the end and that which accompanies it are dominant” (Du Rand 1994:206). “The overall religious perspective of apocalyptic literature is eschatological - that is, it is concerned with the end of the world ... “ (Fiorenza 1985:24). Die einde word dikwels met onderdrukking in verband gebring, toegeskryf aan die gedagte dat die bose alles in hulle vermoë doen om God se koninkryk te beskadig. Máár God sal ingryp en dan met dramatiese kosmiese (wat alles en almal raak) gevolge. Die boek Openbaring is egter `n eskatologie met `n besondere karakter, want vir Johannes is dit nie net `n toekomstige gebeure nie, aangesien dit reeds in Christus plaasgevind het²¹. God is nie net in beheer van die toekoms nie maar ook van die hede. “The slaying of the Lamb utterly changed the course of history. Therefore all suffering and persecution are temporary and should be viewed optimistically” (Du Rand 1994:209). Fiorenza wys daarop dat die Christelike Apokaliptiek hierin onderskei word van die Joodse Apokaliptiek: “it is not exclusively futuristic in that the end-time events have already been inaugurated through Christ’s death and resurrection” (aangehaal deur Beale 1999:40). Caird (1966:75) gebruik die begrip ‘realized eschatology’ vir die eskatologie wat reeds aangebreek het.

Beale (1999:39) sluit aan by die gedagte dat Openbaring **nie net futuristies** is nie en hy fundeer dit op die argument dat Openbaring ook `n brief is. Binne die konteks van die Nuwe Testament is die brief-genre gebruik om kontemporêre sake en probleme in die gemeentes aan te spreek. As die briefvorm van Openbaring op dieselfde manier funksioneer as die ander Nuwe Testamentiese briewe, dan is die doel dus ook om kontemporêre probleme aan te spreek in die sewe gemeentes. “This is but one of the many indications in the book that the *entire* Apocalypse is not merely a futurology but also a **theological psychology** focusing on past and present, within which the first-century readers were to think and which was intended to alter their behaviour” (Beale 1999:39).

²⁰Op 1:7, Op 20-22

²¹ 1:5, 18; 5:9, 12

Openbaring staan egter ook in die tradisie van Joodse apokaliptiek, omdat dit dieselfde basiese **vraag**²² met laasgenoemde deel: wie is Heerser van die wêreld? Dit het gelyk asof God se beloftes nie vervul word nie en asof chaos en die bese heers. Met dié vraag was dit die apokaliptiese skrywer se doel om die geloof van God se mense te versterk, i.e. die geloof dat God steeds die almagtige, regverdige God is selfs, en veral, in die aangesig van die politieke onderdrukking van sy mense. Die antwoord: ten spyte van hoe dit lyk, is dit God wat regeer. Die tyd kom wanneer Hy die bese omver sal werp.

3.1.2.3 Doel van die apokalips van Johannes

Ek gebruik na aanleiding van die voorafgaande Bauckham se formulering van Johannes se doel: "(The) effect of John's vision is to expand the reader's world and to open their world to divine transcendence. It is not that the here and now are left behind in an escape into heaven or the eschatological future, but that the here and now **look quite different** when they are opened to transcendence. It is not another world. It is the reader's day-to-day world seen in heavenly and eschatological perspective. Its function is to counter the Roman imperial view of the world, which was a dominant ideological perception of their situation. Revelation counters that false view of reality by opening the world to divine transcendence" (Bauckham 1993:8).

3.1.3 **Profesie**

Johannes sien homself in die lyn van die Ou Testament profete en verwys na heelwat van die Ou Testamentiese profesieë. Maar hy het ook sy eie 'prophetic commissioning' (Bauckham 1993:4), soos blyk uit Op 10:8-11. "His task is to proclaim the fulfilment of what God had revealed to the prophets of the past" (Bauckham 1999:4). As profeet hoef hy die profesieë nie aan te haal nie, maar slegs te herinterpreteer.

²² Sien Sosiale Analise van die historiese lesers.

Beale se slotsom oor die genre van Openbaring is dat Openbaring `n profesie is wat in `n apokaliptiese vorm gegiet is en in die vorm van `n brief geskryf is (Beale 1999:39). Jeanne-Pierre Prévost wys daarop dat `n profeet nie net iets te sê het oor die toekoms nie en beslis geen toekomsvoorspeller is nie, maar dat `n profeet in werklikheid met die hede te doen het! “In fact, the biblical prophets are far more people of the present than of the future. Current events are the primary substance of biblical prophecy” (Prévost 1993:15). Hy verwys oortuigend na Amos, Jesaja, Jeremia en Esegïel wat profete was juis omdat hulle, volgens hom, mense van hulle tyd was – “sensitive to the social and religious context and particularly clear-sighted about the challenges with which their people was confronted. They are, according to the attractive image of Isa 21:11-12, ‘watchmen’. Where others have gone to sleep or are complacent about power and what happens in the society and the religion of the time, the prophets are vigilant and can see what so many others refuse to see. The power of their message stems from their roots in their current situation. And what they want to change is not the distant future but the present: that is what interests them” (Prévost 1993:16). Joel B Green stem saam wanneer hy skryf dat profesie dikwels `n toekomstige boodskap verkondig het, “however, we would be badly mistaken if we concluded from this that the prophetic message was directed only toward the future. The cutting edge of the prophetic message was the **present**” (Green 1984:59). Hy gaan voort deur te skryf dat profete met verwysings na die toekoms, die leser wou oproep tot bekering en volharding in die hede, en na `n nuwe geloof in `n God wat aktief in die geskiedenis betrokke is.

Aan die ander kant is hulle nie beperk tot die hede nie en bly die toekoms natuurlik vir hulle baie belangrik. Prévost herinner ons daaraan dat dit hulle is wat sonder ophou hoop op die toekoms en wat nooit ophou droom oor God se nuwe wêreld nie. “They have a mission to say at what point God is involved in shaping a future of happiness and justice, not only for his people, but for the whole of humanity (Prévost 1993:17). Hulle het dus heelwat te sê oor en vir die toekoms, maar selde gekoppel aan spesifieke datums.

Apokaliptiese profesie probeer dikwels om op die teodisee-vraagstuk perspektief te werp. Volgens Witherington blyk dit uit die bevestiging in Openbaring dat God nie net finale verlossing voor sal sorg aan die einde nie, maar dat daar ook oordeel sal

wees. “Indeed it is at the point where cosmology and history meet, when heaven comes down from earth in the form of the Messiah and the New Jerusalem, that there is finally both resolution and reward for the saints, and a solution to the human dilemma caused by suffering and evil. Suffering and death are overcome by resurrection and everlasting life, and evil is overcome by the last judgment” (Witherington 2003:40).

3.1.4 Openbaring – apokalipties-profetiese eskatologie

Beale skryf ten slotte: “The apocalyptic-prophetic nature of Revelation can be defined as God’s revelatory interpretation (through visions and auditions) of his mysterious counsel about past, present, and future redemptive-eschatological history, and how the nature and operation of heaven relate to this” (Beale 1999:38). Uit al die voorafgaande blyk dit duidelik dat Openbaring ’n **apokalipties-eskatologiese profesie** is. Ons sou ook kon sê dat Openbaring profeties en eskatologies is en aangebied word as apokaliptiek, wat daarom beskou kan word as ’n profeties-apokaliptiese skrywe met ’n eskatologiese fokus (Du Rand 1994:213).

Na aanleiding van die voorafgaande bespreking is Johannes se Openbaring dus ’n Christelike apokalipties-profetiese geskrif “regarding its theological presentation and content. As regards to its mode of text, Revelation is a dramatic narrative within a letter framework” (Du Rand 1994:213).

3.1.5 Openbaring, ’n fantasie?

In die hoofstuk wat handel oor die genre van The Lord of the Rings word die vraag gevra, ter wille van die vergelykende studie van die twee verhale, of die boek, The Lord of the Rings, as apokaliptiese literatuur beskryf kan word. Vervolgens word die omgekeerde vraag hier gevra, **Of ons Openbaring kan beskryf as *fantasie*?**

Tina Pippin verwys daarna dat die terme *fiksie* en *mite* aanvaarbaar geword het vir verwysing na Bybelse literatuur. “In academic circles the terms fiction and myth became acceptable, and literary critics (of both the historical-critical / form-critical and narratological sorts) use these terms as standard” (Pippin 2000:85). In die laat

twintigste eeu het die ontwikkeling van narratologie dit aanvaarbaar gemaak om na die Bybel te verwys as fiktiewe literatuur. Die term *fantasie* het egter nog nie werklik 'n plek binne die Bybelse kritiek nie. Die rede hiervoor is uitvoerig bespreek in die hoofstuk wat handel oor fantasie-genre, by die verhaalanalise van *The Lord of the Rings*, en dui op 'n vrees dat om van die Bybelse literatuur as fantasie te praat, dit afskaal na tweedehandse literatuur (Pippin 2000:88). "Perhaps the misconception is that 'fantasy' is a pejorative, denoting a flight from reality" (Pippin 1997:11).

Ek dink nie die vraag is of Openbaring wel oor elemente van die fantastiese beskik nie, want die fantastiese visioene, fantastiese karakters en fantastiese simbole en beelde spreek vanself. Die boek Openbaring het inderdaad die elemente van 'n suksesvolle fantasie-verhaal: dit wil die leser op 'n geestelike reis (*journey*) neem waarin die leser met die karakters en hulle worsteling kan identifiseer, spesifiek hulle konfrontasie met die goeie en die bose, tot en met die afloop van die verhaal; dit is literatuur vol verlange na 'n ander, beter wêreld en na die herstel van orde uit chaos en die oorwinning oor die bose en heerskappy van die goeie; dit wil die leser konfronteer met hom/haarself, met hulle eie angs en hoop, en wil die leser help om bepaalde waarhede te ontdek oor hulleself en hulle wêreld. Fantasie (so ook Openbaring) wil kritiek lewer op sisteme en strukture (spesifiek politiese), en doen dit deur 'n alternatiewe wêreld daar te stel. Fantasie help ons om oor God en die onverstaanbare, die onsigbare en die gans Andere te praat. En ten slotte wil fantasie (so ook Openbaring!) 'n alternatiewe bestaan skep wat nie ontvlugting is nie(!), maar wat 'n nuwe manier is van kyk na en leef in die werklikheid.

In Tina Pippin se boek, *The monstrous and the Unspeakable, The Bible as Fantastic Literature*, beskryf sy die Bybel as fantastiese literatuur wat ontstaan het deur die vertel van stories. "Storytellers performed these sturdy stories to connect with the experiences of the audience, with contexts both real and imagined" (Pippin 1997:11).

Dit is nie werklik vir hierdie studie van groot belang of Openbaring as fantasie literatuur beskou kan word of nie, behalwe in soverre dit die verhaal op nog 'n vlak sou kon verbind aan *The Lord of the Rings* en dit dui op die intensies van die skrywer wat vir die vergelykende studie belangrik is, maar nie deurslaggewend nie.

Ek volstaan dus daarby dat Openbaring onmiskenbare fantastiese elemente bevat, wat dit wel nader bring aan die genre van The Lord of the Rings. Wat die vergelyking egter wél belangrik maak, is dat die verbintenis van Openbaring aan die fantasie-genre dit nuut interessant en toeganklik kan maak vir die letterlik miljoene begeesterde 21ste eeuse fantasie-lesers.

3.2 Teologiese Uitgangspunte van Openbaring

Johannes se Openbaring is nie `n sistematiese teologie nie. Johannes het immers as pastor geskryf, wat aan mense wat vervolging en moeilike omstandighede beleef, wil hoop en moed gee. Tog kommunikeer dit aan die gelowige ingrypende en omvattende teologiese perspektiewe. “Yet it is a profound theological book” (Caird 1966:289). Johannes wil verskeie belangrike teologiese temas kommunikeer, wat ek onder die volgende temas sorteer:

- 3.2.1 Dualistiese wêreldbeeld
- 3.2.2 Hoop vir hooploses
- 3.2.3 Nuwe perspektief
- 3.2.4 Wat Christus doen, doen God
- 3.2.5 Oorwinning van Christus en die gelowiges
- 3.2.6 Rol van die gelowiges
- 3.2.7 ‘Eucatastrophe’

3.2.1 Dualistiese wêreldbeeld

Die outeur van Openbaring het `n dualistiese wêreldbeeld waarvolgens God en die Bose teenoor mekaar eksisteer en in `n eeue-oue stryd met mekaar gewikkel is. “Apocalyptic is dualistic. This dualism is not metaphysical but historical and temporal. There exist two opposing supernatural powers, God and Satan. There are also two direct ages: the present one that is temporal and evil, and the one to come that is timeless and perfectly righteous. The first is under control of Satan and the second under the immediate supervision of God” (Mounce 1977:3). Daar is voortdurend `n stryd tussen goeie en bese magte aan die gang. Hierdie stryd is nie net `n hemelse

werklikheid nie, maar dit wat in die hemel afspeel word ook op die aarde herhaal en die lesers beleef hierdie stryd. “The situation of conflict in which the apocalypticist’s community found itself is described in chapter 12 as a cosmic conflict” (Collins 1976:158). In die gedeelte waarin die oorlogmitologie voorkom word die stryd dus in perspektief geplaas. “The confrontation is portrayed upon the universal canvas of the heavens and the antagonist is Satan himself. This cosmic dualism is characteristic of the entire book” (Collins 1976:158). Deur die leser bewus te maak van hierdie hemelse stryd wil die outeur hulle help om te verstaan binne watter konteks hul eie stryd plaasvind. “His frequent references to the creation myth serve to depict the imminent crisis as part of the age-long battle between good and evil, light and darkness” (Caird 1966:292). Die implisiete outeur hoop ook om met dié perspektief, dat daar agter die mense wat hulle vervolg bose magte is wat die aanvoerwerk doen onder die direkte leiding van Satan, die gelowiges te motiveer om soveel meer te volhard in hulle geloof, want hierdie is nie `n fisiese stryd nie, maar `n geestelike stryd²³.

Die outeur maak gebruik van lig en duisternis motiewe om goed en kwaad mee uit te beeld. Voorbeelde van lig motiewe is die voorkoms van die Seun van die mens wat vergelyk word met die son wat op sy helderste skyn (1:16), die wit klere van die ouderlinge rondom God se troon (4:4), die groot menigte wat wit klere dra (7:9), die vrou wat die son as kleed het, die maan onder haar voete en twaalf sterre op haar kop (12:1) en die hemelleërs wat met wit perde ry en helder wit klere dra (19:14). Hierteenoor is daar die vuurrooi draak (12:3) en die vrou met haar helderrooi en pers klere (17:4) wat op die helderrooi dier sit (17:3).

Hy maak ook gebruik van ryk simboliek, karakters, kleure en stede as hulpmiddels in sy uitbeelding van die goeie en die bose, byvoorbeeld die gebruik van edelstene (4:3) in die uitbeelding van God se troonkamer, die Lam van Op 5, die stede Jerusalem (21:10) en Babilon (18:21) wat teenoor mekaar staan, die draak (Op 12) en die twee diere (Op 13) as karakters, die vrou Babilon (Op 17) en die ruiter op die wit perd (19:11).

Een van die belangrikste teologiese perspektiewe wat hierdie boek wil kommunikeer is dat daar, onsigbaar vir die leser, hierdie stryd woed wat die lewe van die individu,

²³ Efes 6:12 “Ons stryd is nie teen vlees en bloed nie maar teen die bose magte van hierdie sondige wêreld, teen die bose geeste in die lug”.

die hede, die verloop van die geskiedenis en die toekoms bepaal. Vir die leser is hierdie `n uiters belangrike perspektief, want dit help hom/haar om lyding en swaarkry en vervolging binne hierdie nuwe groter konteks te verstaan²⁴. Dit beteken ook dat die gelowiges dan tog nie aan hulself oorgelaat is, soos mens dikwels in die lewe ervaar nie, maar deel is van `n groter prent. Dit beteken verder dat die stryd wat die gelowige voer binne hierdie konteks nuut verstaan kan word. Veral beteken dit dat God nie afwesig en ver is, soos Hy dikwels beleef word nie, maar dat hy besig is met hulle klein bestaan en met hierdie stryd wat Hy voer ter wille van hulle en saam met hulle en ter wille van hulle uiteindelijke toekoms saam met Hom.

Dit het egter ook tot gevolg dat die leser `n baie belangrike keuse moet maak ten opsigte van sy/haar bestaan in die dualistiese werklikheid. Openbaring maak dit duidelik: “all who are not followers of the Lamb are in the camp of Satan and the beast” (Collins 1976:158). Daar word dus gesuggereer dat alle mense in twee groepe verdeel is – dié wat God dien en wat die seël op hulle voorkoppe het, en dié wat nie die seël het nie en God nie dien nie. “In chs. 12-22:5 it becomes clear that all humanity is divided into worshippers of the Lamb and worshippers of the beast” (Collins 1976:159). Die dualisme word versterk deur die oorlogmitologie waarvolgens die hede gekarakteriseer word deur die universele stryd tussen God en Satan. “The most characteristic shape of this conflict is competition between the rule of Christ and the rule of the beast. The two are incompatible; thus one must choose a side and suffer the consequences” (Collins 1976:161).

3.2.1.1 Die Bose

Die verstaan van die Bose in Openbaring:

Oor die oorsprong van die Bose openbaar die implisiete outeur nie veel nie. “It could be said of him, as was said of Jesus, that he was less interested in the genesis of evil than in its exodus” (Caird 1966:293). Hy verwys slegs daarna dat die Bose uit die onderaardse dieptes (α[βυσσο~) kom wat in hierdie konteks sinoniem is vir die see (γα[βλ[α]σσα) en albei verwys na die woonplek van die bese.

²⁴ Verwys na die doel van narratief en simbool.

Ek bespreek die Bese onder teologiese perspektiewe, omdat Johannes in sy uitbeelding van die Bese die leser wil uitbring by 'n beter verstaan van God, van Christus en die oorwinning wat Hy behaal het, van die Bese se rol in die wêreld en van hul eie rol ten opsigte van die Bese.

Die karakters wat die Bese simboliseer

Die Bese word op verskeie maniere uitgebeeld. Ek wil graag fokus op Op 12 en 13, met slegs kortlikse verwysing na die sedelose vrou van Op 17.

Op 12 word ingelei met 'n nuwe visioen van uiterste belang wat deur baie beskou word as die kern en die sentrale gedeelte van die hele boek Openbaring (Beale 1999:621). "The combat myth provides the mythic framework not only for chapter 12, but for the rest of the book as well" (Collins 1976:161).

Dat daar konflik bestaan tussen die kerk en die wêreld het vanaf die eerste hoofstuk geblyk. Openbaring 12 delf egter dieper in die geestelike dimensie van dié stryd wat die gelowiges beleef en wat vir sommige 'n geloofstryd veroorsaak het.

Volgens die briewe aan die gemeentes was die leefsituasie van die gelowiges van so aard dat hulle die versoeking beleef het om kompromieë aan te gaan. Daarom is hierdie gedeelte so belangrik, omdat dit die leser wil help om te ontdek wie agter die sisteme en strukture van hul wêreld is. "Ch 12 now reveals that the devil himself is the deeper source of evil. The devil is the grand initiator of the trials and persecutions of the saints" (Beale 1999:623).

In hierdie en die volgende hoofstuk ontdek ons dat daar in kontras tot God, 'n **Sataniese triniteit** bestaan: die draak van Op 12, die dier uit die see (13:1-10) en die dier uit die aarde (13:11-18). "They are the satanic trinity: the dragon (the primeval, supernatural source of all opposition to God), the beast or sea-monster (the imperial power of Rome), and the second beast or earth-monster (the propaganda machine of the imperial cult)" (Bauckham (i) 1993:89).

Die Draak is die hooffiguur van die drie bose karakters. Hy is die een na wie die Bybel ook verwys as Satan en duiwel²⁵. “Draak” (*dravkwon*) is `n Ou Testamentiese woord vir die bose seemonster wat koninkryke, wat God se volk onderdruk het, gesimboliseer het. En soos in die Ou Testamentiese konteks moet die draak ook hier identifiseer word met `n bose koninkryk. Hy inisieer die vervolging van die gelowiges. Hy is verbind aan koninkryke, omdat hy deur hulle sy bose wil uitvoer. Die draak is egter veel meer as `n simbool van bose koninkryke. Hy is die verpersoonliking van alle Bose. Hy is die bron van die Bose (Beale 1999:623). Dit is hy wat van die begin af teen God oorlog voer en wat in die paradysverhaal al die mense bedrieg en mislei het en die mens se vervreemding van God geïnisieer het. Collins verwys daarna dat die draak `n prototipe was van die bose karakter en dikwels gebruik is vir die uitbeelding van die bose in die klassieke oorlogmitologieë (Collins 1976:60)²⁶. Die draak van Op 12 dra tien heerserskroon om daarmee sy mag te verkondig. Dit is egter geen ware gesag nie, maar aanmatigende gesag wat hy vir homself wil toe-eien. “Deze kronen zijn echter geen overwinningskransen, maar enkel kronen van aangematigd gezag” (Hendriksen 1952:137). Mounce (1977:233) sluit hierby aan deur te sê dat die kroon nie *stefanoi* (oorwinnaarskroon) is nie, maar *diadhmata*, wat beteken dat Satan nooit die oorwinnaarskroon dra nie, maar slegs die diadem (heerserskroon), omdat hy geen permanente oorwinnings behaal nie. “They are Satan’s presumptuous claim of royal power over against the ‘King of kings’ upon whose head are many diadems” (Mounce 1977:233).

Dan het hy sy twee trawante wat saam met hom die bose triniteit vorm: die dier uit die aarde en die dier uit die see, wat die politiese en ekonomiese magte van die wêreld verteenwoordig. “Satan en sy twee helpers vorm die bose teenhangers van die Goddelike Drie-eenheid. Die Draak (Satan) wil as God (die Vader) erken en aanbid word (13:4), terwyl die Antichris as die Christus van Satan gesien kan word. Die dier uit die aarde (vals profeet) tree as bemiddelaar en agent op en is die bose teenpool van die Heilige Gees” (Du Rand 1985:124).

²⁵ 20:2 “Hy het die draak, die slang van ouds, wat die duiwel en Satan is, gegryp ...”; 12:9 “want die groot draak, die slang van ouds, wat die duiwel en die Satan genoem word ...”

²⁶ Openbaring 12 is deel van wat Collins na verwys as die ‘combat myth’. In die gedeelte van hierdie hoofstuk wat handel oor die gebruik van die oorlogsmotief en militêre beelde sal ek die perspektief bespreek.

Die dier uit die see, kan ons aanvaar binne die historiese verband van Johannes se tyd, verwys in die eerste plek na die Romeinse owerheid wat die kerk en Christus vervolg het, wat korrup was op vele terreine en wat mense ekonomies uitgebuit het. In wyer verband is dié dier waarskynlik 'n verwysing na wêreldse mag (Du Rand 1985:124) as sulks. Die dier het 'n wond wat nie genees nie wat daarop dui dat hy probeer om soos die Lam te wees wat geslag is en weer opgewek is en daarom kan hy as die Antichris beskou word (Du Rand 1985:124). Die dier is die hoofhelpers van Satan en kom uit die see wat die simbool is vir die woonplek van die Bose en die chaosmagte. Hy kry sy mag en gesag van Satan self en hy laster God, die hemel en God se volgelinge (13:5-6). Hy is ook die een wat oorlog maak teen die gelowiges.

Die dier uit die aarde is die vals profeet wat die funksie het, soos die Heilige Gees wat mense tot geloof in God wil bring, om mense in die eerste dier te laat glo. Hy wil die Antichris verheerlik, soos die Heilige Gees vir Christus verheerlik (Joh 16:14) (Du Rand 1985:126). Op die oog af is hy saggeaard, maar dit het net ten doel om die mense te mislei, want al lyk hy soos die lam, klink hy soos die draak (listig). Volgens Du Rand (1986:126) is die vals profeet die godsdienstige mag wat die wêreldse mag van Satan propageer. Hy is die een wat mense merk as die eiendom van Satan en die wat nie die merk dra nie, sal ekonomies verontreg word. So verteenwoordig die dier ook die ekonomiese magte. Die dier wie se hoofrol religieus van aard is, het volgens Beale (Beale 1999:707) egter nie net te doen met die kultiese praktyke van die staat nie, maar kan ook as vals profeet in die kerk gevind word, waar hy mense mislei, wat inderdaad gebeur het soos blyk uit 2:2, 14, 15, 20-24. Hy het dus selfs probeer om binne-in die kerk verwarring te veroorsaak en mense te oortuig dat hulle hul kan versoen met die kultiese gebruike van hul samelewing. Daarom moedig Johannes die lesers aan om te onderskei.

In die twee diere word dus die politieke, militêre en ekonomiese mag van die wêreld verteenwoordig wat in die Romeinse staat intiem verweef was met die kultiese (godsdienstige) aspek van die imperiële wêreld van Johannes se tyd. "Revelation portrays the Roman Empire as a system of violent oppression, founded on conquest, and maintained by violence and oppression. It is a system both of political tyranny and of economic exploitation ... but in both cases deeply religious" (Bauckham (i) 1993:36). Bauckham verduidelik in sy kritiek teen die Romeinse mag, dat die

politieke en ekonomiese sfeer van die Romeinse Ryk nou verbind was aan die religieuse, want dit het gegaan oor die verabsoluttering van imperiële mag wat tot uitdrukking gekom het in die aanbidding van die Romeinse keisers (Bauckham (i) 1993:36). Aan die een kant is daar die dier wat teen God laster en wat vir homself goddelike mag toe-eien. Die tweede dier propageer die imperiële kultus deur mense te forseer om die eerste dier te aanbid. Om ingeskakel te wees by die ekonomie van die dag was dit `n vereiste dat mens ook lid moes wees van verskillende gildes en verenigings van beroepsgroepe, maar deel van die byeenkomste van die gildes was godsdienstige seremonies waarvan mens jou nie kon distansieer sonder om opvallend te wees en vervolging op die hals te haal nie.

“The dragon and the beast include world empires of the past and the present and potentially of the future ... Satanic evil expressed itself through the kingdoms of Assyria, Egypt, Babylon, Persia, Greece, Sodom, and Rome” (Beale 1999:685). Hierdie bose sisteem sal voortgaan om te manifesteer in toekomstige koninkryke van die wêreld, en in ekonomiese, sosiale en godsdienstige strukture. “The figure of the dragon, however, though he inspires the beasts (12:18-13:4, 13:11) transcends the political sphere. He represents the primeval and ultimate power of supernatural evil: ‘that ancient serpent, who is called the Devil and Satan, the deceiver of the whole world’ (12:9, 20:2)” (Bauckham (ii) 1993:193).

Waar die twee diere die militêre, politieke en ekonomiese mag van die wêreld, en in die konteks van Openbaring, van Rome verteenwoordig, verteenwoordig **die sedelose vrou** van Op 17 hoofsaaklik die ekonomiese mag, hoewel ook eng verbind met die religieuse lewe in die Ryk. “Therefore Babylon is the prevailing economic-religious system in alliance with the state and its related authorities and existing throughout the ages” (Beale 1999:850). Die vrou, Babilon, is die stad Rome. Sy word uitgebeeld as voorspoedig, maar die voorspoed is te danke aan haar ekonomiese uitbuiting, daarom Bauckham se hoofsaaklik ekonomiese kritiek teen Rome (Bauckham (i) 1993:35-39). Die feit dat sy op die dier sit bevestig haar verbintenis met die staat. “The woman must represent that part of the ungodly world that works together with the state, such as the social, cultural, economic, and religious aspects of the world. In this case the work that they agree to do together is that of persecuting Christians” (Beale 1999:853).

Die vrou word gekontrasteer met die vrou van Op 12 en die vrou van Op 19, wat daarop dui dat sy net so sterk religieus as ekonomies interpreteer moet word. Die goue beker wat die vrou vashou simboliseer haar belofte van rykdom en `n voorspoedige aardse lewe vir die wat deur haar verlei word. Dit is belangrik vir Johannes om hieroor te skryf, want nie almal het Rome so gesien nie, daarom gebruik hy die beeld van die vrou om hierdie perspektief te kommunikeer. Baie was opgewonde oor die Romeinse Ryk en beïndruk met die voorspoed wat belowe is en sigbaar was²⁷. Nie almal het besef dat die voorspoed die gevolg was van uitbuiting en korrupsie nie. Daar was dié wat gebaat het by die ekonomiese voorspoed, byvoorbeeld die regeerders, die sakemanne en die seemanne wat die handel hanteer het. Maar dit was ook die ideologie van Rome wat mense oorreed het: die belofte van *Pax Romana* – Rome se gawe aan die wêreld van vrede en sekuriteit binne die grense van die Romeinse Ryk. “Revelation portrays this ideology as a deceitful illusion” (Bauckham (i) 1999:36). Die ander kant van die ideologie was die aanbidding van mag. Omdat dit gelyk het asof die dier se dodelike wond genees is, was almal verwonderd en het hulle hom aanbid. Dit gaan hier oor die verabsoluttering van politieke en militêre mag wat tot uitdrukking kom in die aanbidding van Rome en die Romeinse keisers.

“From John’s prophetic perspective Rome’s evil lay primarily in absolutizing her own power and prosperity” (Bauckham (i) 1993:38).

In die Ou Testamentiese profetiese literatuur was die simboliek van die sedelose vrou dikwels gebruik om godsdienstige afvalligheid voor te stel (Du Rand 1985:142)²⁸. Afvalligheid (*idolatry*) is `n sentrale gedagte in Openbaring. Wanneer Babilon as ‘idolatrous’ uitgebeeld word, is dit omdat sy probeer om mense van Christus af weg te lok deur hulle te verlei. “Idolatry, giving divine status to that which is not God, is the ultimate falsehood, the submission to the lie. From it flows the inability to speak and do the truth in other spheres, too; and so there results a

²⁷ Die kritiek op en verstaan van Rome wat hier volg, is gebaseer op Bauckham se kritiek (Bauckham 1993:35-39).

²⁸ Sien Jes 1:21; 23:15-17; Jer 2:20-31; Hos 2:5

slavery which has implications for other aspects of human life, intellectual, moral and indeed physiological” (Gunton 1988:73).

Karaktertrekke van die Bose

Openbaring skilder `n duidelike prent van die Bose, want Johannes wil hê dat sy lesers moet verstaan hoe die Bose lyk en werk sodat hulle nie meer daardeur mislei sal word nie. Dit bring ons by die eerste en belangrikste karaktereienskap van die Bose: **misleiding van mense**²⁹ / **bedrieër**³⁰. Die essensie van die Bose is misleiding en bedrog. “Especially noteworthy ... is the fact that the traditional motif of Satan as the deceiver is interpreted in military terms. Deceiving the nations is equated with gathering them for battle (20:8)” (Collins 1976:161). Satan is die misleier van die hele wêreld (Op 12:9), wat mense mislei omdat hy leuens oor God vertel. Daarom gebruik Johannes taal wat soveel as moontlik aanstoot sal gee in sy beskrywing van die Bose, want hy weet dat die Bose vir die wêreld aantreklik voorkom, juis vanweë die misleidende karakter daarvan. “No man chooses evil because he recognizes it to be evil, but always because, for the moment at least, it appears to be good” (Caird 1966:294). Resseguie (1998:197) sluit hierby aan: “The appeal of evil is that it deceives humankind into thinking that evil is good”. Deel van die Bose se misleidende krag is immers sy vermoë om Christus na te boots en soos `n Christuskarakter te lyk. Dit is juis omdat die Bose so misleidende karakter het, dat Johannes die karakter moet ontmasker en sy ware karakter moet openbaar.

Uit die voorafgaande weet ons ook dat een van die belangrikste karaktertrekke van die Bose, die begeerte is om God na te boots en as God aanbid te word. Satan **wil God wees**. Omdat hy dit nie kan wees nie **vervolg** hy God se mense in sy woede³¹. “Die bedoeling van hierdie deel van Openbaring is om Satan se woede te teken soos hy dit op die kerk en die gelowiges uithaal” (Du Rand 1985:121).

Johannes gebruik die beelde van die dier en die hoer om die politieke en ekonomiese **mag** uit te beeld van die bese staats Rome. Hy wil duidelik maak dat mag sinoniem is met die Bose, want die Bose gebruik mag om mense en strukture te

²⁹ 12:9 “want die groot draak ... wat die hele wêreld verlei” / “the deceiver of the whole world” (King James vertaling).

³⁰ In Luk 22:31, Joh 13:2; 2 Kor 2:11; 1 Tim 2:14 word Satan ook as Bedrieër beskryf.

³¹ 12:17 “Die draak was woedend ... en het weggegaan om oorlog te maak teen haar (die vrou se) ander nakomelinge”.

beheer om sodoende meer mag te bekom wat dan weer gebruik word om groter pyn en lyding te veroorsaak en mense te intimideer. “John viewed all authority based on power as demonic. The civil authority of his day was based on power and bolstered by a sycophantic religious system. Surely history has substantiated that John’s assessment of power-structures is not too wide of the mark” (Harrington 1993:13). Caird se siening in die verband is dat politieke mag `n gawe is van God, “but when men deify the state, either directly by a religious cult, or indirectly by demanding for it the total loyalty and obedience that are due to God alone, it ceases to be human and becomes beastly” (Caird 1966:162).

Caird gee die volgende perspektief op wat die gevolg is van die Bose se werk: “it estranges man both from God and from his fellows, but it also sets in motion a chain reaction of damage, which continues to operate independently of its original author” (Caird 1966:157). Johannes wil die leser help om te verstaan dat die Bose `n **sneeubal effek** het en dat dit sulke geweldige afmetings aanneem dat geen individu dit meer kan beheer nie. “John’s purpose is to show that evil, once let loose in the world, has a cumulative effect and ramifies into titanic forms, far beyond the control of individual men” (Caird 1966:294).

Die Bose is **selfvernietigend**. So byvoorbeeld word die hoer vernietig deur dieselfde monster op wie se rug sy ry (Op 17:16).

Die Bose wil God se skepping bespot (Resseguie 1998:197). Dit is vir Johannes belangrik om deurlopend die **verwronge natuur** van die Bose te openbaar. Hiervoor gebruik hy onder andere bizarre dierefigure met onnatuurlike karaktereienskappe.

Die leser moet nie die geweldige grootte en krag van die bese onderskat nie. Volgens Op 9:11 word die engel van die onderaardse diepte Abbadon (Hebreeus) of Apollion (Grieks) genoem, wat in albei tale ‘**Vernietiger**’ beteken. Johannes verwys na 200 miljoen troepe wat `n derde van die mensdom vernietig (Op 9:13) om die geweldige grootte en omvang van die bese uit te beeld. Die Bose kan slegs vernietig word deur God se ingrype in die geskiedenis.

Die Bose bied weerstand. “Although evil is apparently struck down, deposed from its self-deified throne and annihilated, it has a remarkable ability to reincarnate itself in new forms of terror” (Resseguie 1998:198).

Die Bose se bestaan is beperk, soos blyk uit die vernietiging daarvan binne die bestek van een uur.

Die Bose het nie net die gesig van `n draak of `n monsteragtige dier nie, maar het `n **menslike gesig**. “The abyss is a vast reservoir of accumulated evil, from which came many plagues to torment mankind; but it fed from the springs of human sin” (Caird 1966:293). Dit is hoekom die sprinkane menslike gesigte het, “for though evil may assume a thousand disguises, in the final analysis it has a human face” (Caird 1966:293).

Ironie van die Bose

Dit is egter nie al wat oor die Bose gesê kan en moet word nie. Noudat ons baie kortliks gekyk het na hoe die Bose lyk en wat die karaktereienskappe daarvan is en hoe dit funksioneer, kom ons by die belangrikste perspektief van Openbaring: ja, die Bose is besig in die wêreld en die gelowiges beleef dit daagliks, en ja, die gelowiges is `n klein minderheidsgroep wat uitgelewer is aan die Bose se werk en vervolging van hulle. Maar dit is nie die hele storie nie. Daar is iets wat ons moet weet oor die Bose wat alles sal verander. **Satan is oorwin!!** Christus het die stryd gewen soos uitgebeeld word deur die oorlogmitologie.

Die outeur begin eintlik met hierdie perspektief en die perspektief is, met verwysing na Collins en Cullmann³², die hart van die boek. Die gedagte van Christus se oorwinning oor Satan in die kosmiese oorlogstryd kom dus nie net voor in die oorlogmitologie van Op 12 nie, maar ook reeds in die heel eerste hoofstuk, deur die titels van Christus. In Op 12, voordat ons lees oor die vervolging van die gelowiges en die twee diere, lees ons eers hoe Satan deur die dood en opstanding van Jesus Christus oorwin is (12:5, 7-12)³³. In een sin word die geboorte, die vooruitbestemming om Messias te wees, en Sy hemelvaart na Sy aardse bediening, beskryf. In Op 12 staan die draak gereed om die Messias te verslind. Hy slaag egter

³² Sien die analise van die kerngebeure en plot van Openbaring, later in hierdie hoofstuk.

³³ Sien ook Efes 1:19-21, 6:10-13.

nie daarin nie en Christus behaal die oorwinning oor hom aan die kruis en met Sy opstanding. In Op 12:7-9 word die oorwinning oor Satan beskryf deurdat Migael en sy engele in die hemel oorlog voer teen die draak en sy engele. Hulle oorwin hom en hy en sy engele word uit die hemel uit gegooi³⁴. In die Joodse tradisie was daar oorleerings van `n pre-historiese konflik tussen die engele van die lig en engele van die duisternis, wat Johannes waarskynlik hier gebruik as agtergrond vir wat in hierdie teks gebeur³⁵. In vers 11 word `n ander perspektief gegee op die oorwinning wat behaal is: Christus se opstanding en die getuienis van die gelowiges is verantwoordelik vir die nederlaag van Satan.

Hoe moet ons dit verstaan? Die outeur wil kommunikeer dat as daar op aarde `n geveg is of `n stryd gevoer word, is daar `n ooreenstemmende konflik in die hemelse dimensie (Beale 1999:651). Om hierdie gedeelte te verstaan is dit nodig om weer te kyk na die Ou Testamentiese teks waarop Johannes sy beeld baseer. In Daniël 10 is `n stryd waarin Migael en die Seun van die mens saam veg. Hulle veg saam met mekaar vir Israel en teen die magte van die Bose (Dan 10:20-21). Na Migael word verwys as die een wat vir Israel veg en Israel verteenwoordig teen die ander hemelse (bose) magte. Net soos in Daniël verteenwoordig Migael Israel (Beale 1999:651). Hy het steeds dieselfde verhouding tot die Seun van die mens, Christus, as in die boek Daniël.

Op 12:1-5 probeer verduidelik wat op die aarde gebeur het in die Persoon van Jesus Christus. Soos in die boek Daniël gebeur dit ook hier dat Migael veg aan die kant van die Seun van die mens. Hierdie keer is Christus egter besig om te veg vir die nuwe Israel, terwyl Migael verantwoordelik is vir die geveg in die hemelse dimensie. Volgens Caird (1966:153) kan die oorwinning oor Satan in hierdie konteks niks anders wees as die kruis nie. "This is why it has to be Michael and not Christ who is God's champion in the heavenly war" (Caird 1966:153). Dit is belangrik om dié perspektief van Johannes te begryp: alles wat Johannes in die hemel sien gebeur het `n teenpool van `n aardse realiteit. "Consequently, v 7 explains the heavenly counterpart to Christ's victory at the cross and the resurrection. That is, Christ's

³⁴ 12:8 "hulle is verslaan. In die hemel was daar geen spoor meer van hulle te vind nie, (9) want die groot draak ... is uit die hemel uit gegooi. Hy is op die aarde gegooi en sy engele saam met hom"

³⁵ Verwys na Collins se hantering van die oorlogmitologie.

resurrection and the beginning of his rule are immediately reflected in heaven by Michael's and his angel's defeat of the devil and his hosts. Christ's redemptive work on earth unleashes the effect in heaven of Michael's victory" (Beale 1999:652). Wanneer die oorwinning in die hemel behaal word is Christus aan die kruis op aarde. Omdat Christus volledig deel was van die aardse realiteit kon Hy nie tegelyk deel wees van die hemelse simboliek nie. In die hemel weerklink dit egter deur die woorde van die hemelse koor dat die oorwinning behaal is deur die bloed van Jesus!!

In die lig van die voorafgaande perspektief, sou ons die dodelike wond van die dier (13:3) kon verstaan as die doodslag wat Christus hom toegedien het aan die kruis. "The wound appeared to be fatal, and, indeed, it really was. Nevertheless, despite defeat, the devil and his forces continue to exist" (Beale 1999:688). Die draak en die dier erken natuurlik nie hulle nederlaag nie, en as die groot bedrieër kry hy dit reg om mense te oortuig van die teendeel: dat hy die oorwinnaar is.

Satan is woedend. Hy is op die aarde gegooi en uit woede en frustrasie omdat hy die stryd in die hemel verloor het, sit hy sy oorlog voort teen God se mense. Dit is wat die gelowiges aan wie Johannes skryf, beleef. Hoe moet ons die oorwinning verstaan as Satan steeds die oorlog voortsit? Om die oorwinning te verstaan is dit nodig om die rol van Satan in die hemel te verstaan. Volgens Ou Testamentiese tradisie is Satan die aanklaer in die hemel, soos ons onthou uit die boek Job. "In the biblical tradition Satan regularly appears in heaven and has every right to be there" (Caird 1966:154). In die Nuwe Testament word Satan steeds so beskryf.³⁶ "The 'place' that the devil lost was his hitherto privileged place of accusation, formerly granted him by God as a privilege" (Beale 1999:658).

Dit is baie belangrik om hierdie gedagte te verstaan, want hierin lê ook alreeds die oorwinning vir die gelowiges: Christus se dood was die straf wat God bepaal het vir die sonde van mense. Dit beteken dat Jesus deur sy dood die Satan se mag weggeneem het om ander dood te maak of tot die dood te veroordeel³⁷. Omdat die prys betaal is het die duiwel nie meer 'n basis vir sy aanklagte teen die gelowiges

³⁶ 1 Pet 5:8, Jud v.9 gebruik nie die woord aanklaer nie, maar verwys na die funksie van aanklaer.

³⁷ Heb 2:14 "Dit het Hy gedoen om deur sy dood dié een wat mag het oor die dood, dit is die duiwel, te vernietig".

nie, want die straf wat hulle verdien en wat hy voor pleit, is betaal. Rom 8:1 omskryf hierdie gedagte: “Daar is dus nou geen veroordeling vir dié wat in Christus Jesus is nie”, en Rom 8:33, 34 “Wie kan die uitverkorenes van God aankla? ... Christus Jesus het gesterf, maar meer as dit: Hy is uit die dood opgewek en Hy sit aan die regterhand van God, Hy pleit vir ons”.

12:10 “Die aanklaer van ons medegelowiges is uit die hemel uit gegooi”. Hy kan dus nie meer die gelowiges voor God aankla nie. Tog moet die gelowiges nog met hom rekening hou. Hoe moet ons dit verstaan? Alhoewel Satan die reg verloor het om aanklaer te wees by God, het hy steeds die outoriteit om sy aardse agente te bemagtig om op te tree. Caird formuleer dit treffend: “Satan is stripped of his rights, but not of his power to do appalling harm” (Caird 1966:157).

Daar is `n tweede perspektief wat van belang is: Satan is nie outonoom nie. Die geheim lê in die Griekse woord *εἰδωμένη*, wat vertaal kan word met “dit was gegee/dit was toegelaat”, wat vier keer voorkom in 13:5-7. Die Bose is onderwerp aan God se doel en het slegs mag solank as wat God dit toelaat. “Sy krag is bloot verleende mag en sy dae is getel” (Du Rand 1985:121). Beale (1999:623) verduidelik dat Satan en sy twee agente slegs die Christene kan vervolg in `n beperkte tyd soos deur God voorgeskryf en bepaal. Dit is die rede waarom hy die Christene aanval: hy is woedend omdat God hom beperk het. “Evil is not only prevented from operating outside of God’s plan for the universe, but God specifically limits the activities of evil” (Resseguie 1998:199). Prévost sluit hierby aan wanneer hy skryf: “The beast exists but in a time and space which are clearly demarcated ... Only God, not the devil, sets times and seasons” (Prévost 1993:9). “That God is the ultimate source of the beast’s authority in these verses is implied by the decreed time limit and the predestined number of those who worship him in v 8” (Beale 1999:695). Krodell (1989:251) sluit hierby aan deur daarna te verwys dat, hoewel die eerste dier sy mag van Satan kry, is die draak én die dier onder God se beheer en kan hulle net optree solank as wat Hy dit toelaat – die ironie van die Bose!

Doel van die outeur met die uitbeelding van die Bose

Die implisiete outeur wil die lesers met hierdie perspektief motiveer om te volhard, want Christus het reeds die Satan oorwin deur Sy kruis en opstanding. “In fact, the

troubles of the persecuted saints occur now not because Satan is too powerful for them but because he has been decisively overthrown. He does all the damage he can, but he cannot prevail over the church in any ultimate way” (Beale 1999:623). Die lesers moet verstaan dat as hulle nou hul geloof kompromiteer is dit nie bloot `n kompromie met die wêreld nie, maar met Satan self. In plaas van om in te gee, moet hulle liever dink aan al die bronne waarmee hulle toegerus word om teen Satan op te staan (12:6, 11, 14-16; 7:1-8, 11:1-6).

Johannes wil nie hê dat sy lesers perspektief (hierdie regte perspektief) moet verloor in die swaarkry wat gaan kom nie. “... keep in mind that for John, martyrdom equals victory and vindication” (Krodel 1989:251).

3.2.1.2 Die Goeie

Die hoofkarakters³⁸ in die verhaal is God en Christus wat die stryd voer teen die Bose. Johannes wil veral drie belangrike perspektiewe gee ten opsigte van die Goeie in die wêreld:

Die eerste is die vertroostende versekering dat die Goeie die oorwinning sal behaal en dat die finale uitkoms van die stryd reeds bepaal is. Die einde is goed en mooi.

Die tweede is egter dat, tot tyd en wyl die finale oorwinning plaasvind, die pad moeilik en vol swaarkry is, dat dié aan die kant van die Goeie altyd in `n oorweldigende minderheid sal wees, dat vervolging en selfs dood as gevolg van die stryd `n waarskynlikheid is.

Die derde perspektief is weer vertroostend, want die gelowiges wat kies om aan die kant van die Goeie (van God) te stry, het die belofte dat hulle nie alleen is nie, maar dat die hoofkarakters van die verhaal, God en Christus, met hulle is. Hierin gebruik Johannes die aangrypende beeld van die Seun van die mens wat tussen die gemeentes deur beweeg, die leiers in sy hand hou en hulle harte ken. “Jesus is fully implicated in the life of the church. He walks among the seven lamps and holds in his hands the seven stars. He has an intimate concern for all their doings, and he comes constantly to them” (Caird 1966:298). Die beeld in Op 4 is van geweldige belang, want die leser moet beseft dat God inderdaad almagtig is en – al lyk dit nie altyd so nie - hou Hy alles in sy hand.

³⁸ `n Detailbespreking van die karakters volg by die bespreking van die titels in hierdie hoofstuk. Om herhaling te voorkom sal die karaktertrekke van die Goeie ook daar hanteer word.

Hierdie beeld wil ook beklemtoon dat God in en by ons werklikheid betrokke is. “Christ is no absentee who has finished his work and bequeathed it to others, only to return at the end to see what they have made of it. He is continually present with his people. If they suffer, it is ‘in Jesus’ (1:9); if they die, it is ‘in the Lord’ (14:13)” (Caird 1966:297).

3.2.2 Hoop vir hooploses

“The Apocalypse is a great book of hope, because it celebrates the victory of the Lamb over the Beast, the victory of life over death, the victory of love over hatred and violence” (Prévost 1993:9).

In die hoofstuk wat handel oor Apokaliptiek het ek breedvoerig daarna verwys dat apokaliptiese geskrifte vir mense wat hoop verloor het wil hoop gee, en dat dit hierin slaag deur die leser te help om nuwe perspektief te kry op sy/haar omstandighede. Apokaliptiek wil lesers help om met nuwe oë te kyk na hulle bestaande leefwêreld, die heersende kultuur van hul wêreld en tyd, en om nuwe perspektief en insig daarin te kry en dan `n nuwe visie te ontwikkel vir `n nuwe wêreld. Simbool en narratief het albei die vermoë om verandering te bewerk en nuwe moontlikhede te skep³⁹. “Revelation (has a) capacity to create a symbolic world which its readers can enter and thereby have their perception of the world in which they live transformed” (Bauckham (i) 1993:17). Dit is wat Johannes wil doen. “The abiding significance of the book is in its new vision for a world that is not shackled by power, status, economic oppression, militarism, the allurements of the earthly city, racial pride, and all other forms of self-aggrandizement and idolatries, which seek to displace God as ruler of the world” (Resseguie 1998:193). Johannes wil dus nuwe Goddelike perspektief gee op dit wat die lesers daagliks beleef, soos in die hieropvolgende gedeelte in detail aan die hand van teksverwysings bespreek word. Bauckham verwys hierna as “Christian-prophetic counter-images which impress on its reader a different vision of the world” (Bauckham (i) 1993:17).

³⁹ Sien hoofstukke wat handel oor Simbool en Narratief.

In die Sosiale Analise van die eerste lesers verwys ek daarna dat die lesers van Openbaring inderdaad hoop verloor het en nuwe visie nodig het. Hulle het swaarkry beleef en het as gevolg daarvan en in die lig van hul eskatologiese verwagting wat nog nie gerealiseer het nie, begin twyfel aan God en sy beloftes. Hulle het God ook as ver en afwesig beleef. Wanneer hulle na hul leefwêreld gekyk het het dit vir hulle gelyk asof die Bese die oorhand het in die wêreld en die afleiding wat hulle gemaak het was dat God óf onbetrokke is, óf dat die Bese en die magte van chaos sterker is as God. Binne hierdie konteks moes Johannes se apokaliptiese brief nuwe hoop gee. “John’s purpose in writing is, therefore, to encourage those not compromising with idolatry to continue in that stance ...” (Beale 1999:33). Johannes doen dit op ’n baie besondere en bedrewe manier. “Dat is zijn voornaamste doel: de strijdende kerk in haar worsteling tegen de machten van het kwade te troosten. Het vloeit over van vertroosting voor gelovigen in hun benoudheid. Aan hen wordt de verzekering gegeven, dat: God hun tranen ziet (7:17, 21:4), hun gebeden de wereld beheersen (8:3,4), hun uiteindelijke glorie is verzekerd (15:2)” (Hendriksen 1952:8). Hy maak gebruik van die narratief en apokaliptiek.

Ek identifiseer veral sewe hoopvolle boodskappe wat hy aan die kerk gee.

3.2.2.1 God as Openbaarder

Johannes se **inleiding** wil alreeds die leser laat regop sit: “Wat hier volg, is deur Jesus Christus geopenbaar. God het die openbaring oor wat binnekort moet gebeur, vir Hom gegee om aan sy dienaars bekend te maak” (1:1). Wanneer Johannes na God verwys, verwys hy spesifiek na die eerste Persoon in die Triniteit: God, die Vader. In die heel eerste vers van Openbaring word God as **Openbaarder** beskryf: “God het die openbaring oor wat binnekort moet gebeur, vir Hom (Christus) gegee ...” (1:1). Dit is belangrik in terme van Johannes se teologiese perspektiewe dat hy reeds in die heel eerste vers vir God op dié manier bekend stel, want hy wil sy lesers help om te verstaan dat God nie onbetrokke is nie (in teenstelling met wat hulle beleef), dat Hy van hulle nood en omstandighede bewus is en dat dit vir Hom soveel saak maak dat Hy aan hulle ’n openbaring stuur, wat (soos op ander plekke reeds aangedui) die doel het om hulle te help om te glo en te volhard in hulle geloof.

Hiermee kommunikeer Johannes aan sy lesers dat God genoeg omgee om aan hulle `n persoonlike boodskap te stuur, omdat Hy weet van hulle nood en Hy hulle wil aanmoedig tot volharding en geloof. Maar meer nog: dit is asof Hy die omvang besef van hulle geestelike nood en daarom stuur hy aan hulle `n openbaring van dinge wat in die toekoms gaan gebeur en van hoe die geskiedenis gaan ontvou.

3.2.2.2 Titels van Christus

Die **titels** wat Johannes in 1:5 vir Christus en 1:8 vir God gebruik, wil die leser help om belangrike teologiese waarhede te ontdek oor die karakter van God en oor Sy bestaan en wil sodoende die leser troos en hoop gee vanweë die beloftes wat hierdie titels en die betekenis daarvan inhou.

Johannes verwys in 1:5 na Christus as **die geloofwaardige getuie, die eerste wat uit die dood opgestaan het, en die heerser oor die konings van die aarde.**

Caird verwys daarna dat Johannes die titels baie oordeelkundig gekies het vir sy pastorale doel van vertroosting en bemoediging (Caird 1966:16). Mounce is van mening dat hierdie drievoudige beskrywing van Christus bedoel is as bemoediging vir gelowiges wat vervolging beleef of vir wie ernstige vervolging voorlê, omdat dit aan hulle die oortuiging verleen dat Christus dieselfde lyding beleef het, dit oorwin het en dat hulle daarom die krag sal kry om Hom te volg en ook oorwinning te behaal (Mounce 1977:71).

Die titels wil die leser egter ook help om Christus te verstaan in terme van sy Goddelike karakter en eenheid met God. "The importance of John's extraordinarily high Christology for the message of Revelation is that it makes absolutely clear that **what Christ does, God does**" (Bauckham (i) 1993:63). Hierdie gedagte sal deurlopend verder motiveer word.

Die drie titels vorm die basis vir die genade en vrede wat in 1:4 aan die kerk belowe word. Genade en vrede word nie deur die Romeinse keiser geskenk nie, in teenstelling met wat sy propagandis belowe met die *Pax Romana*, maar is geskenke wat deur God alleen gegee word (Krodel 1989:82). Hierdie beskrywing van Christus met behulp van die drie titels is `n samevatting van Christus se rol: "He persevered

as a faithful witness to the Father in the face of persecution even to death, which he conquered, and then he became cosmic ruler (Beale 1999:190).

(i) Die **geloofwaardige getuie** (οἱ μαρτυροὶ οἱ πιστοὶ) wil die leser daaraan herinner dat alles wat Christus aangaande God getuig het en waarvoor Hy bereid was om te sterf, waar en betroubaar is. Hierdie getuienis aangaande Christus is veral in die konteks van die gemeentes van Klein-Asië belangrik, omdat dit uit die volgende hoofstukke sal blyk dat hulle in die versoeking was om hul getuienis stil te laat word weens dreigende vervolging. Dit bemoedig hulle om aan Jesus se voorbeeld te dink. “Believers can take courage in the promise that if they maintain their faithful witness despite persecution they too will reign with Christ (Beale 1999:190). Dit is hierdie karaktereienskap van Christus wat ons optrede bepaal: “our witness to Christ must be determined by Christ’s own uncompromising faithfulness, a faithfulness that may include suffering obedience” (Krodel 1989:83).

(ii) Die **eerste wat uit die dood uit opgestaan** (πρωτότοκον) het beteken dat Christus dus mag en gesag het oor die dood. “Jesus as the Lord of the dead opens life to the dead. Bestowing life now, he pioneers the path of resurrection to glory” (Beasley-Murray 1974:57). Wanneer Johannes na Hom verwys as die *eerste* wat uit die dood opgestaan het, veronderstel hy dit waarna Beasley-Murray verwys, dat ook ander – die getroue gelowiges – Hom sal kan volg. Op grond van hierdie beskrywing is Hy ook die oorsprong van die kerk.

“His resurrection is the world’s best news, for it signals the beginning of a new creation in which death shall be no more (21:4)” (Krodel, 1989: 83). Beale (1999:91) verwys daarna dat Psalm 88 waarskynlik die agtergrond is vir hierdie drie benamings, omdat al drie ook daarin voorkom. Johannes verstaan Jesus as die ideale Davidiese koning “on an escalated level, whose death and resurrection have resulted in his eternal kingship and in the kingship of his ‘beloved’ children” (Beale 1999:191). Hierdie vers, saam met 1:18: “(Ek is) die Lewende. Ek was dood en, kyk, Ek lewe tot in alle ewigheid; en Ek het die sleutels van die dood en die doderyk”, het pastorale waarde vir die leser: Die wat bang is vir lyding en dood kan seker wees daarvan dat hulle volharding beloon sal word met oorwinning oor die graf en die dood.

iii) Die **heerser oor die konings van die aarde** (οὗ ἀρχῶν οἰῶν βασιλεῖ'~ th'~ gh'~) dui op Christus se mag en heerskappy reeds in die hede, omdat Hy die mag verkry het met Sy opstanding. "Jesus by his resurrection becomes the Christ in power, and as the Lord at God's right hand he exercises his sovereignty over the kings of the earth, including the hostile Roman Caesars" (Beasley-Murray 1974:57). Hierdie stelling is, in die konteks van die gelowiges, geweldig belangrik omdat die heerskappy van Christus insluit sy heerskappy oor dié wat tans die gelowiges onderdruk, én die Bose magte wat agter die heersers van die aarde is. "Such a designation for Christ stands out all the more when the second half unveils to us the monstrous efforts of the Beast to impose its domination on all the world" (Prévost:10). Caird verwys daarna dat die aardse konings nog onbewus is van Christus se heerskappy en soewereiniteit. Johannes wil sy lesers help om agter die troon van Caesar die outoriteit van Christus raak te sien sodat hulle kan volhard asof hulle die onsigbare sien (Hebr 11:27). Maar dit wat hulle nou sien in geloof sal een dag vir almal sigbaar word en die vyande van Christus sal dit met smart herken.

3.2.2.3 Titels van God

God word in Op 1:8 genoem **die Alfa en die Omega, Hy wat is en wat was en wat kom**, en die **Almagtige**.

(i) **die Alfa en die Omega** (τοῦ ἀλφα καὶ τοῦ ω, 1:8), die oorsprong en einde van alle dinge. Hierdie is 'n stylfiguur wat 'n 'merism' genoem word. Soortgelyke formulerings is 'die Begin en die Einde' (ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, 21:6, 22:13) en 'die Eerste en die Laaste' (πρῶτον καὶ ὀπίσκατον, 22:13, 1:17). Hierdie 'merisms' wil uitdrukking gee daaraan dat God totale beheer het oor die geskiedenis en dat Hy veral ook in beheer is van die afloop van die geskiedenis en om dit tot 'n einde te bring in 'n nuwe begin deur verlossing en oordeel (Beale 1999:199). God gaan alle dinge vooraf en Hy sal alles tot 'n eskatologiese vervulling bring. Hy is die oorsprong en die doel van alle geskiedenis (Bauckham(i) 1993:27).

(ii) **Hy wat is en wat was en wat kom** (οὗ ὢν καὶ οὗ ἦν καὶ οὗ ἐρχομένου, 1:4, 8; 4:8; 11:17; 16:6). Die uitdrukking was bekend uit die

Hellenistiese wêreld: 'hy wat is en wat was en *wat sal wees*'. Johannes verander die laaste gedeelte doelbewus na '*wat sal kom*', want in die konteks van die Hellenistiese verwagting van hul gode moes hulle in die toekoms slegs die hede en verlede in stand hou. "The Hellenistic gods were meant to function as guarantors of the status quo. For John, God is the One who is to come. He will be doing a new thing, overturning the status quo! He shall make all things new" (Krodel 1989:82). Johannes gebruik dus die bestaande uitdrukking en herinterpreteer dit deurdat hy die laaste gedeelte verander. So beklemtoon hy dat God nie gaan kom om die status quo te handhaaf nie, want dit sou immers in stryd wees met die verdere uitbeelding van Hom en met die uitbeelding van God in die res van die Bybel, maar dat Hy juis oppad is om alles nuut te kom maak. "John has taken advantage of this usage to depict the future of God not as his mere future existence, but as his coming to the world in salvation and judgment" (Bauckham (i) 1993:29). Johannes wat voortdurend skryf met die Ou Testament as verwysingsraamwerk, het na alle waarskynlikheid die baie profetiese verwysings na God se koms in gedagte gehad wat aankondig dat God sal 'kom' om te red en te oordeel. "The God who transcends time guides the entire course of history because he stands as sovereign over its beginning and its end. Such historical transcendence is the basis for his governance of history as the pantokrator" (Beale 1999; 199).

(iii) die **Almagtige** (οὐρανίου παντοκράτορος). Johannes gebruik die titel herhaaldelik (4:8, 11:17, 15:3, 16:7, 14, 19:6, 15, 21:22). Hierdie titel word gebruik om te sê dat God die wêreld, haar geskiedenis en haar toekoms bepaal. "The Greek παντοκράτορος indicates not so much God's abstract omnipotence as his actual control over all things" (Bauckham (i) 1993:30). Een van die belangrikste implikasies van God se almag, is dat selfs die Bose slegs kan funksioneer en mag uitoefen omdat God dit 'toelaat'. "The reign of the beast is by divine permission. He operates within the limitations determined by God. He is filled with fury because he knows that his time is short (12:12)" (Mounce, 1977:249).

Die belangrikheid van die twee titels: **Hy wat is en wat was en wat kom** en die **Almagtige**, is om te beklemtoon dat God soewerein is oor die geskiedenis. Maar hierdie is geen abstrakte nadenke oor God wat Johannes wil kommunikeer nie.

“Through John the readers are being given information from the heavenly, secret council room of the Lord. The titles show that the intention of this crucial vision is to give the supra-historical perspective of “the one who is, was, and is coming” which is to enable the suffering readers to perceive his eternal purpose and so motivate them to persevere faithfully through tribulation” (Beale 1999:333).

Johannes gaan strategies goed te werk. Hierdie vers is nie net die afsluiting van die proloog nie, maar dit wat hier staan is veral belangrik omdat dit een van slegs twee geleenthede in Openbaring is waar God self aan die woord is.

3.2.2.4 Eskatologiese hoop

“Kyk, Hy kom met die wolke” ($\text{jIdou; e[r]cetai meta; tw'n nefelw'n, 1:7}$). Een van die grootste temas in Openbaring wat veral aan die gelowige hoop wil gee, is die herbevestiging van die **eskatologiese hoop op die parousia**. Die eerste gelowiges het geleef met die geloof dat die parousia van Christus baie gou gaan plaasvind. Dit gebeur nie, en hulle begin al meer twyfel of dit nog gaan gebeur. Daarom is dit belangrik dat Johannes reeds hier aan die begin van sy skrywe (1:7) aan die leser die versekering gee dat hul hoop nie beskaam sal word nie en dat Christus inderdaad weer kom. Na die groetwoord is dit die heel eerste openbaring wat God gee in hierdie brief: Christus kom weer! Hierdie tema is so belangrik dat Johannes dit herhaal aan die einde van die brief, waar Jesus self aan die woord is en sê: “Kyk, Ek kom gou!”

Johannes gee egter ook `n ander belangrike perspektief op die eskatologiese hoop en dit is die *‘realized eschatology’* (Krodel 1989:86), wat vir die leser wil help om te verstaan dat verlossing nie net `n belofte vir die toekoms is nie, maar dat hulle nou reeds die oorwinning het op grond van wat Christus gedoen het en in die hede steeds doen. “Already in the present there is a new experience (Christ’s love), a new relationship (redemption), and a new equal status before God and among the people of God (kingdom and priesthood). All of this has already been realized” (Krodel 1989:86). Johannes wil sy lesers help om nie net perspektief te hê op die toekomstige apokaliptiese eskatologie nie, maar veral op die huidige eskatologiese bestaan van die gelowiges, want dit is hierin waar die Bose en die wêreld

gekontradikteer word. “V10 does not merely anticipate the future kingdom, but celebrates the fact that the kingdom has begun immediately following Jesus’ death and resurrection” (Beale 1999:658).

3.2.2.5 Hoopvolle visioene

Johannes wil hoop gee aan die leser deur dit wat hy **sien** en aan hulle beskryf, soos hy opdrag gegee is om te doen: “Op die dag van die Here is ek deur die Gees meegevoer en ek het agter my ... `n stem hoor sê: ‘Skrywe wat jy sien in `n boek op en stuur dit vir die sewe gemeentes ...’ (1:10 en 11). Nie alles wat hy sien het hoofsaaklik ten doel om te troos nie. Van die dinge wat hy sien wil die leser help om perspektief te hê, ander tonele of visioene wil oproep tot volharding, ens. Maar `n paar tonele het spesifiek ten doel om te troos en hoop te gee.

(i) Die beeld van die **Seun van die mens** in Op 1:13-20 skilder Christus in simboliese terme. Hoewel hierdie beeld duidelik maak dat Christus die ontroue gemeentes sal oordeel omdat Hy onder andere uitgebeeld word as Regter in hierdie ryk simboliese beeld, is daar vir die getroue gelowiges heelwat troos te vind in hierdie beeld. Sonder om die beeld eksegeties te ontleed verwys ek slegs daarna dat die simboliese uitbeelding onder andere daarop dui dat Christus hulle harte ken en verstaan, dat Hy weet wat hulle beleef, dat Hy standvastig en betroubaar is. “He does not just look at us, He looks into us, penetrating the masks and veil, behind which we hide our true being” (Krodel 1989:95).

Hy word ook as priester uitgebeeld en deel van die priesterlike taak was die versorging van die kandelaar. “The OT priest would trim the lamps, remove the wick and old oil, refill the lamps with fresh oil, and relight those that had gone out. Likewise, Christ tends the ecclesial lampstands by commending, correcting, exhorting, and warning in order to secure the churches’ fitness for service as lightbearers in a dark world” (Beale 1999:208).

Maar die belangrikste hoop wat hierdie beeld wil gee, is wáár Hy Hom bevind: Hy staan *midde-in* Sy kerk met die leiers van die kerk in Sy hand. Hierdie beeld wil die gedagte dat Christus afwesig is en nie meer gevind word nie of onbetrokke is, kontrasteer, en wil illustreer dat Christus baie intiem betrokke is by sy kerk. “Jesus is fully implicated in the life of the church: he walks among the seven lamps and holds

in his hand the seven stars; he has an intimate concern for all their doings, and he comes constantly to them ...” (Caird 1966:298).

Nog `n vertroostende oomblik is wanneer die Seun van die mens met sy regterhand aan die beangste Johannes raak en hom so vertroos. Hy gee genoeg om vir een klein mens en sy oomblik van angs. “The Lord of the universe touches his frightened servant in love” (Krodel 1989:96).

(ii) Die **troonkamertoneel** van Op 4.

Vir ons bespreking beperk ek myself tot **Die Een wat op die troon sit** (καθήμενους ἐπι; του' θρονου), en vermy ek die detailanalise van die beskrywing van die troonkamer en die omstanders, ens.

Daar word sewe keer in Openbaring verwys na “Hom wat op die troon sit” (4:9; 5:1, 7, 13; 6:16; 7:15, 21:5). Daar word sewentien keer in hierdie hoofstuk na die woord θρονος (‘troon’) verwys. As een van die sentrale simbole in Openbaring wil dit die **soewereiniteit van God** beklemtoon en duidelik maak dat, hoewel God se realm nie sigbaar is nie, Hy nietemin in beheer is van dit wat op die aarde gebeur. “Regardless of how rampant evil seems to run and to cause God’s people to suffer, they can know that his hand superintends everything for their good and his glory” (Beale 1999:320).

Die universele soewereiniteit waarop die troon dui word beklemtoon deurdat Johannes die troon in die sentrum van sy hemelse kosmologie plaas. Die feit dat Daniël 2 die agtergrond vorm vir hierdie gedeelte is baie betekenisvol, want dit versterk die gedagte dat God nie alleen alles weet van historiese gebeurtenisse nie, “but has decreed them and guides them” (Beale 1999:318). Die gedagte van God se soewereiniteit konfronteer die leser met een van die mees sentrale teologiese probleme: “how can God, in a sinful world, do equal justice to his sovereignty and his mercy? ... The answer to this question is contained in the scroll which God holds. It is his redemptive plan” (Caird 1966:291-292). Daarom bied hierdie gedeelte enorme hoop en troos aan die leser, want in hierdie hoofstuk en met hierdie toneel word hulle opnuut daarvan verseker dat – hoewel dit soms lyk asof die Bose heers en asof God magteloos toekyk hoe die chaosmagte aan bewind is – God tog in beheer is en alles in Sy hande hou.

In die hoofstuk wat handel oor Apokaliptiek en ook in die hoofstuk wat handel oor die doel van die outeur, verwys ek daarna dat Johannes die leser wil help om nuwe perspektiewe te ontwikkel om sodoende die lewe en hul werklikheid anders te sien en te ervaar en met nuwe hoop te leef. Die troonkamertoneel is een so toneel wat aan die leser die geleentheid bied om sy/haar perspektief te vergroot op hul omstandighede wat in die direk voorafgaande tekste in die briewe aan die gemeentes beskryf is (Bauckham (i) 1993:35). Johannes gaan weer eens strategies te werk deur direk na afloop van die briewe aan die gemeentes die hemelse toneel te skilder, om sodoende die leser te help om hul omstandighede binne die konteks van hierdie nuwe prent te probeer sien. Johannes plaas dus hulle omstandighede “within the broader context of God’s universal purpose of overcoming all opposition to his rule and establishing his kingdom in the world” (Bauckham 1993:31).

Wanneer ek skryf dat Openbaring die leser wil help om nuut na hul lewe te kyk, beteken dit nie vir een oomblik dat Johannes ontvlugting wil bied van werklike omstandighede deur die toneel wat hy skets nie. Inteendeel, hy wil die leser help om te ontdek dat dit wat in die hemel sigbaar word deur hierdie openbaring, die **eintlike werklikheid** is, want volgens Openbaring is die hemel die sfeer van absolute werklikheid. Dit wat mens daar sien afspeel is dus die waarheid en die eintlike realiteit en die implikasie is dat dit wat in die hemel waar is ook op aarde waar moet word. Die boodskap van die troonkamertoneel is dus dat God se troon en God se absolute heerskappy die waarheid en realiteit is agter alles wat op aarde gesien en beleef word.

Hierdie perspektief is van absolute belang in die verdere profetiese boodskap wat sal volg. Hiervoor volg ek Bauckham se argument. Bauckham (1993:39) gaan van die standpunt uit dat Johannes sy lesers wil help om Rome te sien as korrup en boos. Die enigste manier hoe hy hulle tot dié insig kan bring is deur eers vir hulle `n beeld van God te skilder, verhewe bo alle aardse mag en krag en outoriteit, want in die lig en aanskoue daarvan en in kontras daarmee word die Romeinse mag gerelativeer en ontbloot vir wat dit is. “This is why the critique of Rome follows ... from the vision of God’s rule and justice in chapter 4. In the light of God’s righteousness Rome’s oppression and exploitation stands condemned, and in the light of God’s lordship

over history, it becomes clear that Rome does not hold ultimate power” (Bauckham 1993:39).

Volgens Bauckham is hoofstuk 4 egter nie net belangrik vir die skildering van Rome nie, maar is dit die basis van alles wat volg. So word hoofstuk 4 verbind aan al die oordeelsuitsprake oor die wêreld en die magte van die Bose. “The holiness and righteousness of God require the condemnation of unrighteousness on earth and the destruction of the powers of evil that contest God’s rule on earth, so that the rule may give place to the coming of God’s kingdom on earth” (Bauckham 1993:40). Die beeld van God op die troon beeld Hom dus ook uit as die **Een van wie die oordeel uitgaan**. Al die oordeelsreekse word ook op een of ander manier verbind aan die troonkamer visioen. Daar is veral `n duidelike literêre verbintenis tussen 4:5 en die sewende oordeel van elke reeks: 8:5 = sewende seël; 11:19 = sewende trompet; 16:18-21 = sewende bak.

4:5 “Daar het weerligstrale, dreunings, en donderslae van die troon af gekom”

8:5 “Daar het donderslae, dreunings, weerligstrale en `n aardbewing gekom”

11:19 “Daar het toe weerligstrale, dreunings, donderslae, `n aardbewing en `n groot haelstorm gekom”

16:18-21 “Toe het daar weerligstrale, dreunings en donderslae gekom. Daar was ook `n groot aardbewing soos daar nog nie was nie ... Groot haelstene het van die hemel af op die mense geval ...”

In die lied van die ouderlinge word God besing as die **Skepper**, waarvolgens Hy alleen absolute mag het oor alles en op grond waarvan Hy alleen aanbid moet word. Hierdie gedagte is uiters belangrik in die ontwikkeling van `n eskatologie, want as God die Een is deur wie alles tot stand gekom het, dan is Hy ook die Een wat weer alles nuut sal kan skep en is die hoop op `n nuwe skepping in Hom. “This is how the hope of resurrection is possible... It was fundamentally a form of trust in God the Creator, who, as he gave the life that ends in death, can also give life back to the dead. More than that, he can give *new* life – eschatologically new life raised forever beyond the threat of death. But Jewish eschatological hope was not just for the resurrection of individuals. It was hope for the future of God’s whole creation. It was hope for a *new* creation (Bauckham 1993:50).

Die eskatologiese hoop van Openbaring is egter nie net gebaseer op die feit dat God as Skepper bely word nie, maar ook op die vertrouwe dat hierdie Skepper-God getrou is aan Sy skepping. "If faith in God as Creator raises the possibility of new creation, it is trust in his faithfulness to his creation which gives hope for new creation (Bauckham 1993:51). Die reënboog om die troon roep dadelik die Noagverhaal in herinnering waarin die reënboog die eerste teken was van God se nuwe skepping en nuwe begin na die vloed. Hoewel die reënboog deel is van die Esegïël visioen (Eseg 1:28) van die Goddelike troon, wat die bron is vir hierdie teks, is dit moontlik dat Johannes in Esegïël se verwysing na die reënboog die teken van die verbond herken het. God word dus uitgebeeld, nie net as Skepper nie, maar ook as Herskepper en as die **Een wat getrou is aan sy skepping**. Hierdie teken in die troonkamer beeld uit dat God, selfs as regter, genadig sal wees teenoor Sy mense in Sy oordeel en dat Hy reeds besig is met die nuwe skepping (Beale 1999:321).

Die boodskap van die troonkamertoneel is dat God se troon en God se absolute heerskappy die waarheid en realiteit is agter alles wat op aarde gesien en beleef word. Dit is die eintlike werklikheid van die leser se bestaan en moet hul lewe bepaal. Dit is belangrik dat die leser dit verstaan in die konteks van hul beskouing van Rome en die magte van hul tyd en in die oproep dat hulle hul van Rome moet distansieer. Om dit te kan doen is hulle perspektief op God se soewereiniteit belangrik.

(iii) Die beeld van **die Lam** in Op 5, wat een van die mees ingrypende verrassende beelde in die boek is en `n belangrike rol speel in die narratief se poging om nuwe perspektief te gee, gee ook hoop. Uit hierdie beeld (wat by 4. *Oorwinning van Christus en die gelowiges* in meer detail bespreek sal word) word dit duidelik dat die beslissende oorwinning teen die Bose rééds behaal is deur Christus se sterwe aan die kruis en deur Sy opstanding. Die hoop wat hierdie teks wil gee lê dus eerstens daarin dat die oorwinning reeds behaal is en voltooi sal word met die parousia. Tweedens wil die teks die leser help om met nuwe oë na die lewe te kyk, wat behels dat `n nederlaag as `n oorwinning gesien kan word en andersom. Dit beteken dat die vervolging wat die gelowiges tans beleef en wat vir hulle lyk soos die

oorwinning van die vyand, in werklikheid hul eie oorwinning is en deel is van Christus se oorwinning aan die kruis.

3.2.2.6 Die groot menigte

Dié gedagte word duidelik in Op 7 waar `n **groot menigte** uitgebeeld word as dié wat **uit die groot verdrukking** kom: dit wat na nederlaag lyk, is eintlik oorwinning. Waar dit lyk asof die Bose die oorwinning behaal, is hulle eintlik besig om te verloor, en waar dit lyk asof die goeie verloor, is hulle eintlik besig om oorwinning te behaal. Die hoop lê dus daarin om te besef: “de dingen zijn niet zoals ze schijnen!” (Hendriksen 1952:10). Die twee getuies in Op 11:3-12 bevestig hierdie gedagte: dit het gelyk asof die Bose die oorwinning behaal oor die twee getuies wat die kerk verteenwoordig. Hulle word egter deur God uit die dood opgewek. “The resurrection of the church is a sure indication that God possesses the ultimate authority over life and death” (Mounce 1977:223). Volgens Hendriksen is hierdie gedagte so belangrik dat hy dit as dié tema van die boek Openbaring beskou. “Deur alle profetieën van dit wonderheerlijke boek wordt de Christus steeds getekend als de Overwinnaar en Veroveraar (1:18, 2:8, 5:9, 6:2, 11:15, 12:9, 14:1, 15:2, 19:16, 20:4, 22:3). Hij overmeestert de dood, de dodewereld, de draak, het beest, de valse profeet, de mensen, die’t beest aanbidden. *Hij* is overwinnende en derhalve ook *wij*. Zelfs wanneer wij hopeloos het onderspit schijnen te delven ... Mogen zij verslagen schijnen te zijn, in *werkelijkheid* heersen zij!” (Hendriksen 1952:11).

3.2.2.7 Die vrou en die draak

In Op 12 in die uitbeelding van **die vrou en die draak**⁴⁰ kry die leser `n prent van wat agter die skerms van hul lewe op aarde aangaan en ontdek die leser dat sy/haar lewe deel is van `n groter stryd wat in die hemel gevoer word. Die hemelse stryd word op aarde voortgesit en die gelowiges op aarde is die direkte teiken daarvan. Hoewel die gedagte insigself nie hoopvol is nie, en korrespondeer met dit wat die lesers beleef, wil Johannes die leser egter ook help om te ontdek dat – al is Satan

⁴⁰ Verwys vir `n vollediger bespreking van Op 12 terug na die gedeelte wat handel oor die karaktertrekke van die Bose, en na die gedeelte wat kom, wat handel oor die gebruik van die oorlogsmotief in Openbaring.

besig om 'n stryd teen hulle te voer – hulle tog veilig is in God se hand. Aan die vrou, simbool vir die kerk, word twee groot arendsvlerke gegee waarmee sy na die woestyn kan vlieg en die woestyn word hier die plek van veilige bewaring vir God se mense. “To the Jewish people the wilderness spoke of divine provision and intimate fellowship. In John’s context the wilderness will not suggest a desert wasteland inhabited by evil spirits, but a place of spiritual refuge. The purpose of the vision is to ensure those facing martyrdom that God has prepared for them a place of spiritual refuge and will enable them to stand against the devil” (Mounce 1977:234). Krodel sluit aan by Mounce en bevestig dat die kerk in die tyd van vervolging deur God onderhou en versorg sal word. “The woman was given, that is God gave her, the two wings of the great eagle. The eagle’s wings evoke the declaration of Exod 19:4, Deut 32:11, Isa 40:30 ... For John, the wilderness in this story is not the place of demons; here it is a place of safety and asylum from the ravages of the ‘great city’, where their Lord was crucified” (Krodel 1989:244).

In Openbaring 17-19, 20-22 is daar heelwat hoopgewende momente, wat verder in hierdie hoofstuk afsonderlik aandag kry en waarna verwys word as ‘**eucatastrophe**’. Johannes fundeer sy skrywe en al sy beloftes van hoop op hierdie wonderlike en verrassende afloop van die verhaal. “Satan en al zijn helpers schijnen wel altijd de overwinning te behalen, maar ze worden in werkelijkheid altijd verslagen” (Hendriksen, 1952: 37).

Dit is egter nie net die teologiese perspektief van hierdie gedeelte wat vir ons belangrik is nie, maar ook die histories-kritiese element, omdat ek vermoed dat dit belangrike perspektief kan verleen vir ons vergelykende studie. Adela Yarbro Collins (1976) argumenteer in die verband oortuigend dat die oorlogmotief van Op 12 ooreenstem met bestaande oorlogmitologieë van die antieke tyd wat in feitlik al die groot samelewings voorgekom het en wat almal min of meer met mekaar ooreengestem het wat betref die temas en sekere ander elemente. Daar het dus as’t ware 'n prototipe bestaan vir 'n oorlogmitologie, waarna sy verwys as ‘**combat myth**’ (Collins1976:57). Volgens haar is Openbaring 12 en spesifiek die oorlogmotief, die sentrale gebeure in die hele verhaal, wat al die ander verskillende gebeure aan

mekaar verbind en wat uiters belangrik is in die plot-ontwikkeling van die verhaal⁴¹. “the combat myth, which is the controlling structure of Rev 12, also provides the structure of the book as a whole” (Collins 1976:157).

Die basiese temas wat in feitlik al die mitologieë voorgekom het, hoewel nie altyd eenders gerangskik nie, is die volgende:

- A. Die draak (die opponent van die goddelike karakter; hy is meestal deel van `n paar (man en vrou / broer en suster)).
- B. Chaos en wanorde (magte wat die draak verteenwoordig)
- C. Aanval (die opponent wil die hoofgod verhoed om aan bewind te kom of wil sy mag van hom wegneem).
- D. Die held / kampioen ('champion')
- E. Die held se dood
- F. Die draak se heerskappy (terwyl die held dood is en waarskynlik in die onderaardse diepte is, heers die draak op destruktiewe wyse: hy plunder en vernietig, hy val die 'familie' van die held aan).
- G. Herstel van die held
- H. Nuwe stryd en oorwinning
- I. Herstel en hernuwing van orde

Die temas kom in Openbaring as volg voor:

- A. Op 12: 4b, die draak (enkel karakter)
- B. Op 12:4, die sterre wat hy saamsleep is simbool van chaos
- C. Op 12:4, hy wag om die kind dood te maak
- D. Op 12:5a, die kind verskyn wat bestem is vir groot dinge
- E. Op 12:5b, word geïmpliseer voor Jesus se hemelvaart
- G. Op 12:7a, herstel van die held
- H. Op 12:7b-9, stryd en oorwinning van engele en deur die Lam wat sterf
- I. Op 12:10-12a, herstel van orde en aanbreek van `n nuwe era
- F. Op 12:12b-17, die draak se mag

(Collins 1976:59-61).

⁴¹ Sien Gebeure en Plot in verhaal-analise.

Collins verwys ook na bepaalde elemente wat voorkom, soos geformuleer deur Hooke, in *Myth and Ritual*:

- a. Die dramatiese uitbeelding van die dood en opstanding in die oorlogmitologie.
- b. Simboliese uitbeelding van die skeppingsmitologie.
- c. Die stryd waarin die triomf van die betrokke god uitgebeeld word oor die vyand.
- d. Die heilige huwelikseremonie.
- e. Die triomf-prosessie waarin die koning die god is.

Elemente a, c, d en e kom wel voor, indien nie in die oorlogmitologie van Openbaring 12 nie, dan wel in die res van die verhaal.

Die temas en elemente soos hier uiteengesit sal weer in die analise van *The Lord of the Rings* bespreek word, en uiteindelik van belang wees in die vergelykende studie.

3.2.3 Nuwe perspektief

Hoewel die voorafgaande gedeelte oor die skep van nuwe hoop telkens gefundeer word op die gee van nuwe perspektiewe, gaan die nuwe perspektiewe egter weer oor meer as net om hoop te gee. Dit wil die leser onder andere help om met nuwe oë na hulle wêreld en realiteit te kyk, dit wil hulle konfronteer met hulleself, dit wil hulle uitdaag tot volharding en tot geloof, en dit wil hulle bewus maak daarvan dat hulle moontlik skuldig is aan die praktyke van die Bose.

Die gelowiges was `n klein minderheidsgroep van magtelose en uitgelewerde mense teenoor `n magtige staat en met oorweldigende druk van die heidense samelewing. Deur te weier om kompromieë te maak het hulle hulself nog meer uitgesonder en geïsoleer. Wat is die punt daarin om die draak te weerstaan? Johannes wil hulle help om te sien dat daar `n *ander* perspektief is en vanuit dié perspektief lyk dinge heeltemal anders. “The perspective of heaven must break through into the earth-bound delusion of the beast’s propaganda to enable a different assessment of the same imperial fact; the beast’s apparent victory is the martyr’s – and therefore God’s – real victory” (Bauckham 1993:91). Die hemelse en eskatologiese dimensie wat

apokaliptiek gee op die waarneming van mense se huidige situasie maak dit dus vir Johannes moontlik om `n nuwe evaluasie of waardasie daarvan te maak.

Johannes werk deurlopend met twee perspektiewe vanweë sy dualistiese wêreldbeskouing: `n **perspektief van 'bo'** (die 'ander' perspektief) en `n **perspektief van 'onder'**. "In a world dominated and enslaved by a below point of view, John provides an above perspective - a necessary corrective to the limited, narrow perspective here on earth (Resseguie 1998:194).

Resseguie (1998:194) gaan voort deur die perspektiewe te ontleed:

Die perspektief van *onder* is dat die wêreld beïndruk is met die heersende kultuur en mislei word; die perspektief van *bo* wil die leser help om die kultuur te verstaan as vals en misleidend.

Die perspektief van *onder* is dat die bose heers en onbepaalde mag het; die perspektief van *bo* is dat die bose God se uiteindelijke doel dien – om `n nuwe skepping te bring.

Die perspektief van *onder* is dat mens aardse en hemelse verlossing tegelyk kan besit; die perspektief van *bo* is dat die een die ander uitsluit en dat die mens `n keuse moet maak tussen Babilon en Jerusalem.

Die perspektief van *onder* is dat Babilon `n besondere welvarende stad is wat bewonder moet word (11:8, 16:19, 17:18, 18:10, 16, 18); die perspektief van *bo* wys dat dit tydelik is en reeds aan die verbygaan.

Die perspektief van *onder* is dat God vanaf `n afstand waarneem en eintlik afwesig is; die perspektief van *bo* is dat God nie net aktief betrokke is nie, maar Hy is ook in beheer, Hy hou alles in sy hand, Hy bepaal uiteindelik die uitkoms (Op 4).

Die perspektief van *onder* is dat dit goed gaan met die kerk, en dat die gemeentes gesond is, maar die perspektief van *bo* ontbloot diepliggende probleme (briewe aan gemeentes, Op 2 en 3).

Die perspektief van *onder* is dat Christene die stryd (en in sommige gevalle hulle lewens) verloor aan die draak (die dominante kultuur van hul tyd); die perspektief van *bo* is dat die draak se oorwinning in werklikheid sy nederlaag is (Op 12).

Bauckham formuleer die laaste gedagte so: "John poses the question: who are the real victors? The answer depends on whether one sees things from the earthly

perspective (van *onder*) of those who worship the beast or from the heavenly perspective (van *bo*) which John opens up for his readers” (Bauckham 1993:90).

Gunton (1988:79) skryf, “a real victory is the kind of thing that happens when Jesus goes to the cross”.

“The new point of view that John sets forth governs the way the church, evil, God, worship, salvation, Christ and the future are to be viewed” (Resseguie 1998:194). Dit raak dus elke aspek van die mens se bestaan, hoe die leser na sy/haar wêreld kyk, dit interpreteer, en leef.

3.2.4 Wat Christus doen, doen God

In hierdie teologiese perspektief wil ek graag verwys na die besondere perspektief wat Bauckham gee op die Christologie van Johannes en die teologiese waarde daarvan vir die leser van Openbaring. “The importance of John’s extraordinarily high Christology for the message of Revelation is that it makes absolutely clear that what Christ does, God does” (Bauckham 1993:63).

Bauckham verwys onder andere na die twee self-deklarاسies van Christus in 1:17 “Ek is die Eerste en die Laaste” en in 22:13 “Ek is die Alfa en die Omega, die Eerste en die Laaste, die Begin en die Einde”, wat ooreenstem met God se self-deklarاسies in 1:8 en 21:6, en motiveer dat Openbaring Jesus Christus met God self wil identifiseer. “These titles cannot mean anything else when they are used of Christ” (Bauckham 1993:55). Johannes gaan voort deur Christus aan te dui as deelnemer in die skeppingsgebeure en maak daarmee duidelik dat Christus alle dinge voorafgegaan het as die bron en oorsprong daarvan. Bauckham verwys na Christus se rol in God se eskatologiese vervulling van alle dinge, “As a way of stating unambiguously that Jesus Christ belongs to the fullness of the eternal being of God, this surpasses anything in the New Testament” (Bauckham 1993:57).

Dit is in Christus se parousia dat God wat die begin is van alle dinge ook die einde word van alle dinge. Dit is die eskatologiese bestaan wat Christus binnegegaan het met sy opstanding waarin die hele verlore skepping sal deel as God alles nuut kom maak.

Waarom is die gedagte dat Christus en God een is, vir Johannes so belangrik? Eerstens is dit `n duidelike formulering van `n teologiese gedagte wat tot op daardie stadium nog nie duidelik geformuleer is nie en baie belangrik was binne die raamwerk van `n monoteïstiese geloof. Tweedens is die implikasie hiervan `n troos vir die lesers en `n belangrike nuwe lewensperspektief. Die boodskap van Openbaring in die verband is: **wat Christus doen, doen God**. In hoofstuk 4 is God se voorkoms as die Een wat op die troon sit, onbeskryflik en Hy word beskryf in terme van Sy majesteit. Al die simbole wat gebruik word ter illustrasie beskryf iets van grootheid en almag.

In dié beskrywing is God egter in `n sin nog steeds ontoeganklik. Op Sy hemelse troon is Hy ver verwyder van die wêreld wat gedomineer word deur Bose magte. Selfs die oordeel wat van Hom af uitgaan, kom slegs indirek van Hom, want engele bring dit tot uitvoer. Maar, as God nie in die wêreld teenwoordig is as 'die Een wat op die troon sit' nie, dan ís Hy teenwoordig as die Lam wat oorwin deur lyding! "Christ's suffering witness and sacrificial death is the key event in God's conquest of evil and establishment of his kingdom on earth. Moreover, Christ's presence with his people who continue his witness and sacrifice is also God's presence ... God is related to the world not only as the transcendent holy One, but also as the slaughtered Lamb" (Bauckham 1993:59-60).

Die teologiese perspektief: *wat Christus doen, doen God*, is dus belangrik omdat dit God, wat andersins tog steeds verborge bly, naby bring.

3.2.5 Oorwinning van Christus en die gelowiges

Een van die mees ingrypende teologiese perspektiewe wat Johannes aan die eerste lesers en aan ons kommunikeer, is sy oorwinningsperspektief. Oorwinning moet volgens die boek Openbaring op `n baie besondere manier verstaan word, want dit is uiters belangrik vir die geloof en praktiese lewe van die gelowiges, maar om dit reg te verstaan moet ons die lewe en sterwe van Jesus in gedagte hou, asook Sy bestaan in die hede en Sy parousia, want dit is alles deel van die oorwinning van Christus.

3.2.5.1 Oorwinning deur lyding

Die oorwinning van Christus en Sy kerk is een van die hoofemas in die boek Openbaring (Hendriksen 1952:8). Dit is immers `n sterk troosmotief wat die lesers wil bemoedig en verseker dat alles nie tevergeefs is nie, want die oorwinning behoort wel aan Christus en Sy volgelinge.

Die eerste belangrike oorwinningsperspektief is dat die oorwinning rééds behaal is! Christus hét die oorwinning behaal. Johannes *hoor* (5:5) dat `n Leeu die oorwinning behaal het. Die woord roep beelde op van `n sterk militaristiese Messias wat met mag en geweld die oorwinning behaal en herinner aan die woorde in Jesaja 11:2,4 “Die Gees van die Here sal op hom rus ... Hy sal die goddeloses in die land hard oordeel, met sy uitsprake sal hy hulle om die lewe bring”, wat met die Messiasverwagting van Israel ooreenstem. Johannes *hoor* van die Leeu, maar dan word die beeld radikaal herinterpreteer deur wat Johannes *sien*: ‘n Lam wat geslag is (5:6) en daardeur redding bring vir mense uit alle nasies. “In one brilliant stroke John portrays the central theme of New Testament revelation – victory through sacrifice. The Lion *is* the Lamb: the ultimate power of God (“Lion”) is manifest on the cross (“Lamb)” (Mounce 1977:132). In sommige vroeg-Christelike materiaal, byvoorbeeld die boek Handelingte, lyk dit asof die kruis as die nederlaag gesien word, wat toe deur die opstanding in oorwinning verander is. “In one sense, it was that. But in another, it is more profound to see it as the heart of the victory. That is why ... the author of Revelation interprets the triumph of the Lion of Judah through the imagery of a slaughtered lamb” (Gunton 1988:77).

“By juxtaposing the two contrasting images, John has forged a new symbol of conquest by sacrificial death” (Bauckham 1993:73). Die Messias hét die oorwinning behaal, maar deur selfopoffering. “While he was suffering the defeat of death, he was also overcoming by creating a kingdom of redeemed subject over whom the devil would no longer have power” (Beale 1999:353). Hoewel Hy fisies oorwin is, het Hy egter geestelik die oorwinning behaal. Aan die kruis waar dit gelyk het asof Christus oorwin word, was Hy in werklikheid reeds besig om die begin van sy nuwe koninkryk te vestig. “Ironically victory is won through defeat! The victim is the victor!” (Harrington 1993:13). Satan het gedink dat hy met die dood van Christus finaal mag oor Hom sal verkry, terwyl dit in werklikheid die manier was waarop Jesus vir altyd van Satan weggekome het. Solank as wat Hy op aarde geleef het was daar altyd die

moontlikheid dat Hy sou toegee aan versoekings en dat Hy so in Satan se mag sou kom. “But death carried Him beyond that possibility” (Caird 1966:151).

“His victory through death radically alters, reinterprets, and modifies all messianic hopes of the Old Testament and of Judaism concerning a nationalistic conquering Messiah. Simultaneously the slain lamb fulfils all hopes ... His power lies in his self-sacrifice” (Krodel 1989:164).

Hierdie ‘ironiese oorwinning’ van Christus word die model vir Sy volgelinge, want hoewel die beslissende oorwinning behaal is deur Sy dood aan die kruis en Sy opstanding, moet dit in die hede deur sy volgelinge voortgesit word, sodat dit in die toekoms deur sy parousia voltooi kan word (Bauckham 1993:67). “The Lamb’s followers are to recapitulate the model of his ironic victory in their lives; by *enduring* through *tribulation* they reign in the invisible *kingdom* of the Messiah” (Beale 1999:171). Hoewel die Christene deur Christus se voorbeeld te volg self ook blootgestel word aan fisiese lyding, het hulle die belofte dat hulle geestelik deur God bewaar sal word. Maar die gelowiges moet verstaan, “their suffering is an essential part of the purpose declared by God and attested by Jesus Christ, a purpose as old as the world and as ultimate as the crack of doom” (Caird 1966:291).

Die gedagte van oorwinning deur lyding vind ons ook in die groot getal gelowiges wat kom ‘uit die groot verdrukking’ (7:14), maar wat nou staan voor die troon van God (7:15). Hulle is vervolgd deur die draak, die dier en die vals profeet, maar uiteindelik staan hulle as oorwinnaars op die berg Sion. En dié wat lyk soos oorwinnaars – die draak, die dier en die vals profeet – word verslaan. “En wat gebeur het met hen, die overwinnaars schijnen te zijn? ‘k Zie hen: de draak (12:3); het beest (13:1); de valse profeet (13:11); en Babylon (14:8). En dan? ‘k Zien hen ’n nederlaag ondergaan ... “ (Hendriksen 1952:11). Satan en sy trawante ly egter nie net hul finale nederlaag wat hul lot is, met Christus se parousia nie, maar hulle word geestelik verslaan elke keer wanneer hulle God se mense vervolgd en laasgenoemde volhard, net soos Satan verslaan is met die kruisgebeure soos geskilder met kreatiewe gebruik van die oorlogmitologie in Op 12, hoewel dit gelyk het asof hy die oorwinning behaal het (Beale 1999:171).

Johannes se hoofdoel met sy skrywe is om enersyds vir die lesers hoop te gee en hulle aan te moedig, maar andersyds om hulle op te roep om die Lam te volg. “The main goal of the argument of John’s Apocalypse is to exhort God’s people to remain faithful to the call to follow the Lamb’s paradoxical example and not to compromise” (Beale 1999:171). Hy gee egter geen vals hoop nie en daarom is sy bemoediging paradoksaal. Hy beklemtoon dat die lesers na alle waarskynlikheid self ook lyding, verdrukking en vervolging sal verduur, maar hy herinterpreteer hierdie lyding, want uiteindelik sal dit lei tot hulle oorwinning. Uiteindelik gaan dit vir Johannes oor die beslissende saak van hoe mens dinge sien en waarneem. “Is the world a place in which military and political might carries all before it or is it one in which suffering witness to the truth prevails in the end?” (Bauckham 1993:91).

3.2.5.2 Eskatologiese eksodus

Uit 5:9-10 blyk dit duidelik dat die Lam waarna verwys word `n sinspeling is op die Pasgalam, wat natuurlik dadelik die sentrale verlossingsgebeure in die geskiedenis van Israel in herinnering roep: die eksodusgebeure. “The Exodus theme is omnipresent in the Apocalypse and is confirmed and reinforced by the presentation of Christ the Lamb, who takes over from the paschal lamb” (Prévost:9). Daar het in sommige Joodse apokaliptiek die verwagting begin leef van `n eskatologiese eksodus, waarin God se eskatologiese ingrype verwag word wanneer God finaal die Bose sal oorwin en sal oordeel, en finale oorwinning vir Sy mense sal bring. Daar is ook voorstelle dat die Lam verwys na Jes 53:7 “Soos `n lam wat na die slagplek toe gelei word”, maar die verwysing na die Pasgalam en Jes 53 is nie wedersyds eksklusief nie, want albei hierdie verwysings sinspeel op die offergedagte waarvolgens die offer van `n lam versoening bring met God. Die gebruik van die woord *ajrnivon*, wat nie net met lam nie, maar ook met dienskneg vertaal kan word, bevestig die Pasgalam/Jesaja 53 verwysings. “If that is the case, then *ajrnivon* would be a most suitable word to combine the Passover Lamb with the servant lamb of Isaiah 53” (Beale 1999:351).

Die outeur teken Jesus nou as dié eskatologiese Paaslam (5:6, 9-10) wat die eskatologiese eksodus ingelei het deur met Sy bloed mense ‘vry te koop’ en hulle `n

'koninkryk en priesters' vir God te maak. Dit is vir Johannes belangrik om te beklemtoon dat dié beslissende eskatologiese gebeure reeds plaasgevind het (die gerealiseerde eskatologie). "John's use of the new exodus imagery shows that for him the decisive eschatological event has already occurred: the new Passover Lamb has been slaughtered and he has ransomed a people for God. The goal of the new exodus is still to be attained, when Christ's people will reign with him as priests on earth (20:4-6, 22:3-5)" (Bauckham 1993:72). Resseguie sluit aan by die gedagte dat die nuwe eksodus begin het met die kruisgebeure: "Christ's victory on the cross inaugurates a new exodus – an eschatological exodus on the way to the new promised land" (Resseguie 1998:206).

In die oorwinningswerk van Christus is die beslissende oorwinning wat Hy behaal as die Pasgalam van die nuwe eksodus, egter slegs die eerste fase. Die gevolg van hierdie oorwinning is dat daar 'n nuwe volk van God tot stand kom uit alle nasies. Hulle is reeds deel van God se koninkryk op aarde, maar hulle word geroep om 'n bepaalde rol te vervul in die vestiging van die universele koninkryk van God. Dit is, volgens Bauckham (1993:104), Johannes se sentrale boodskap aan die kerke: hulle het 'n rol om te vervul!

3.2.6 Rol van die gelowiges

"An apocalyptic outlook is not one of withdrawal to an isolated enclave that is save from the world's troubles, but an outlook that challenges the world's idolatries and bears the inevitable persecution and suffering that results from the challenges" (Resseguie 1998:201).

Vir die gelowiges om hul rol en plek in die wêreld te ontdek binne die konteks van God se openbaring aan hulle, is dit noodsaaklik dat hulle sal verstaan dat Christus reeds die beslissende oorwinning oor die Bose behaal het en dat daar dus reeds iets van hul eskatologiese hoop gerealiseer het (*realised eschatology*), want dit het 'n implikasie vir hoe hulle leef. "To understand the history of Jesus as a victory clears the way for a new vision of the world" (Gunton 1988:79). Dit beteken immers dat daar nou reeds sprake is van 'n eskatologiese bestaan in die hede – "an existence that contradicts the claims of the world and therefore must be affirmed ever anew in

faith and perseverance, in trials and tribulations, in worship and in praise” (Krodel 1989:86).

Ek het reeds vroeër verwys na Johannes se dualistiese wêreldbeeld. As deel van die wêreldbeeld kommunikeer hy aan die leser `n waardesisteem wat in kontras is tot dié van die wêreld, wat hulle lewens moet kenmerk en hiermee voorsien hy hulle van “a structure of meaning that grounds the lives of the christians in the new world” (Thompson 120).

Die simbole waarmee hy die nuwe wêreld skilder maak die leser bewus van hoe belangrik sy/haar keuses en optrede in die hede is. “Part of the main point is to motivate the readers not to compromise with the world but to align their thoughts and behaviour with the God-centered standards of the new creation. They are to see their own situation in this world in the light of the eternal perspective of the new world, which is now their true home” (Beale 1999:175). Dit is dus belangrik vir Johannes dat die nuwe wêreld waarin hy/sy leef, hoewel onsigbaar, vir hom/haar `n werklikheid sal wees waaruit hulle leef en dink en wat hulle perspektiewe en optrede bepaal. Hierdie boek moet weer en weer gelees word sodat dit deel word van die gelowige se bestaans- en ervaringswerklikheid en sodat hulle voortdurend daaraan herinner kan word dat hulle burgers is van `n nuwe koninkryk – God se koninkryk – wat teenoor die sisteme van hul tyd staan.

Die gelowiges is kontrasterende karakters tot die ongelowiges na wie Johannes verwys as die ‘bewoners van die aarde’, wiese tuiste die aarde is. Hulle glo en vertrou net in wat hulle kan sien en waarneem, hulle hou vas aan aardse sekuriteite en vestig al hulle hoop op hierdie lewe. Hierteenoor is die gelowiges soos pelgrims (Beale 1999:175) wat in hierdie wêreld leef, oppad na die nuwe wêreld en lewe met God. Dit beteken dat hulle nou reeds, te midde van gebrokenheid en pyn, `n oorwinningslewe moet leef. “To be victorious does not mean butchering your opponent with weapons, but refusing to exercise power demonically in order to overcome evil with good” (Gunton 1988:77).

3.2.6.1 Messiaanse oorlog

Die beslissende oorwinning is behaal deur die Lam aan die kruis. Die finale oorwinning lê egter nog voor wanneer die parousia plaasvind, en daarom word die gelowiges intussen geroep om die stryd voort te sit in die hede. “There is a victory, won, being won, and to be won” (Gunton 1988:82), verwys na die feit dat Christus die oorwinning behaal het, maar dat die gelowiges die stryd moet voortsit en in die oorwinning moet leef sodat die finale oorwinning kan plaasvind. “The call to Revelation’s readers or hearers to ‘conquer’ is fundamental to the structure and theme of the book. It demands the reader’s active participation in the divine war against evil” (Bauckham 1993:88). Caird verwys daarna dat Johannes sy lesers wil help “to fully appreciate the scope of God’s redemptive plan and the significance of the part which they themselves are called to play in it (Caird 1966:295). Die Messiaanse oorlog roep dus die gelowiges op tot deelname aan die stryd, maar nie met wapens nie. Hul deelname is in lyn met dié van Christus: lydende selfopoffering. “Whereas modern terminology calls martyrdom ‘passive resistance’, John’s military imagery makes it just as active as any physical warfare ... John’s message is not, ‘Do not resist!’ It is ‘Resist!’ – but by witness and martyrdom, not by violence” (Bauckham 1993:92).

Die leermag van die Lam is `n leermag van martelare. “Just as 5:5-6 depicts Jesus Christ as the Messiah who has won the victory, but by sacrificial death, not by military might, so 7:4-14 depicts his followers as the people of the Messiah who share in his victory, but do so similarly, by sacrificial death rather than by military violence” (Bauckham 1993:77). Volgens Beale (1999:171) is dit een van Johannes se hoofdoelwitte met sy skrywe: hy wil God se mense aanmoedig om die Lam se paradoksale voorbeeld te volg en nie kompromieë te maak nie, om so die finale verlossing te erf. “(This) introduced us to the dialectic of the church’s existence, to its witness and its opposition, to its protection and vulnerability, to its success (for a time) and its defeat (for a time), to its death and triumph” (Krodel 1989:228).

Daar word dus absolute navolging van Christus vereis, *imitatio Christi*, deur die gelowiges. “The fact of salvation must be made contemporary in the experience of the church and the world. Each Christian is called to an *imitatio Christi*, a holding fast to the testimony of Jesus (6:9; 11:7; 12:11, 17; 19:10; 20:4)” (Caird 1966:297). Bauckham (1993:78) sluit aan by die gedagte van *imitatio Christi*, wanneer hy sê dat

daar `n ooreenkoms is tussen die Lam en Sy volgelinge wat Hom volg “waar Hy ookal gaan” (14:4), en dat die navolging `n imitatio is van sy getrouheid én Sy offerdood. Ook Beale sluit aan by dié gedagte wanneer hy skryf dat Christene soos pelgrims is, “passing through this world. As such they are to commit themselves to the revelation of God so as progressively to reflect and imitate his image and increasingly live according to the values of the new world ...” (Beale 1999:175).

3.2.6.2 Geloofwaardige en getroue getuie

Die navolging van Christus het `n baie spesifieke inhoud, naamlik om getuies te wees soos wat Christus tot die dood toe `n getroue getuie van God was. Dit is Johannes se uiteindelige doel met sy skrywe: “to encourage and admonish Christians to remain faithful” (Beale 1999:174). In 1:5 word na Christus verwys as die ‘geloofwaardige getuie’ en in 3:14 word na Christus verwys as die ‘geloofwaardige en ware getuie’ (1:5, 3:14). “Just as Jesus has overcome evil by his faithful witness, the church is called to overcome the evil within its midst by being a faithful witness” (Resseguie 1998:206). Dit is duidelik dat die getuienis van Jesus voortgesit moet word. Die getuienis kan vervolging en offerdood tot gevolg hê. Die getuienis het `n tweeledige funksie – dit speel `n rol ten opsigte van die koms van die koninkryk van God, maar is ook instrumenteel in die bekering van die nasies van die wêreld. “Their victory is not simply their own salvation from a world deemed to judgment, but the salvation of the nations ... More depends on the conduct of Christians than their own individual destiny. For the church has been appointed by Christ to be a ‘royal house of priests’ (1:6, 5:10)” (Caird 1966: 297).

Wanneer Gunton skryf oor die gemeenskap van gelowiges en die inhoud van die getuienis, herinner hy ons aan Jesus se woorde toe die dissipels besorgd was oor hul belangrikheid: “Maar by julle moet dit nie so wees nie. Inteendeel, die belangrikste onder julle moet soos die geringste wees” (Luk 22:26). “Those words, and others like them, were embodied, lived out, in Jesus’ incarnation, life and death, and so become both the basis for the ordering of church and human life and a way of being in and for the world” (Gunton 1988:180). Hy gaan voort deur te sê dat die kerk

geroep word om 'n gelykenis te wees van so aard dat die waarheid van God sigbaar sal word in die wêreld”.

Die **twee getuies** van Openbaring 11 simboliseer die kerk as getuie in die wêreld en is volgens Bauckham (1993:84) soos 'n gelykenis wat die aard en gevolg van die kerk se getuie dramatiseer. “They represent the whole community of faith, whose primary function is to be a prophetic witness” (Goppelt:1981:197). Die kommentare is dit eens dat hier nie verwys word na 'n herverskyning van die twee figure, Moses en Elia nie (Krodel 1989:223 en Mounce 1977:216), maar dat die twee getuies wel gebaseer is op die twee Ou Testamentiese karakters. Die verwysing na hulle as die twee lampe maak dit duidelik dat hulle die kerk simboliseer, omdat dit die simbool is vir die kerk in Openbaring 1. Volgens Krodel (1989:223) is die olyfbome en lampstaanders simbole van hul getuie, maar ook van hul priesterlike en profetiese taak.

Die getal twee simboliseer enersyds (soos die getal sewe) die hele gemeenskap, maar dit verwys veral na die wetlike aspek van Num 35:30, Deut 17:6 en 19:15 wat handel oor getuie, waarvolgens twee getuies nodig is om 'n saak geloofwaardig te maak. “Therefore the emphasis is on a just or valid legal witness” (Beale 1999:575). Die tema van die kerk se eskatologiese stryd en skynbare nederlaag word ook hier herhaal, wanneer dit lyk asof die Bese die oorwinning behaal oor die twee getuies. Uiteindelik word hulle egter na drie dae opgewek uit die dood, wat net weer beklemtoon dat die gelowiges se lot nie net ooreenstem met die van Christus in hul lyding nie, maar ook in hul oorwinning oor die dood. 11:13 “... die ander het bevrees geraak en aan die God van die hemel die eer gegee”. Die getuie van die kerk het dus duidelik ten doel om die nasies geleentheid te gee om tot geloof te kom in God. Hieroor is daar egter verskil in mening. Bauckham skryf: “... their faithful witness and death is to be instrumental in the conversion of the nations of the world. Their victory is not simply their own salvation from the world, but the salvation of the nations” (Bauckham 1993:84). Harrington deel hierdie beskouing van Bauckham (Harrington 1993:124). Beale is egter nie oortuig dat hierdie vers verstaan kan word as die bekering van die nasies nie. Hy vra die vraag: “are the survivors of the earthquake to become genuine believers, or do they remain agnostic, though compelled to acknowledge the power of God. ... ‘giving glory to God’ may also be the response of unbelievers who nevertheless are forced to acknowledge the reality

of God's sovereignty" (Beale 1999:603). Wat belangrik moet wees vir die leser is egter waarskynlik nie wat die resultaat van hul getuienis is nie, maar dát hulle in getrouheid aan Christus moet getuig en so die geleentheid skep vir 'die nasies' om te hoor.

Na aanleiding van die 'gelykenis' van die twee getuies sou ons kon aansluit by Stanley Hauerwas wat skryf, "The social ethic task of the church is to be the kind of community that tells and tells rightly the story of Jesus" (Hauerwas 1981: 52).

Twee laaste opmerkings rakende die rol van die gelowiges aan die hand van Resseguie: die kerk word voortdurend versoek en mislei deur die heersende kultuur van haar tyd om haar lojaliteit teenoor God te verwaarloos. Johannes roep die kerk egter op tot wysheid. Die oproep beteken enersyds om die tye te lees en te verstaan waarin die kerk haar bevind, maar dan ook die rol van die kerk in die spesifieke tyd, en andersyds om getrou te bly en te volhard. Resseguie wys weer eens op die paradoksale beelde van die kerk in Openbaring: "triumph lies only on the other side of tribulation. The church, as its Lord, passes through passion on the way to vindication. It suffers and dies before it is resurrected. The church journeys through the exodus of testing and trial before it reaches the glorious promised land" (Resseguie 1998:196).

Samevattend:	die
boodskap	van
Openbaring	aan die
kerk is dus dat daar 'n	
stryd aan die gang is	
tussen God en Satan;	
Jesus het die stryd	

3.2.7 'Eucatastrophe'

Ek gebruik die begrip wat geskep is deur J R R Tolkien en wat ek glo die beste begrip is om dié teologiese perspektief mee te beskryf: *eucatastrophe*. Tolkien definieer *eucatastrophe* as "the good catastrophe, the sudden and joyous turn –In moments like these we get a glimpse of joy that for a moment poses outside the frame, rends indeed the very web of story, and lets a gleam come through: a gleam of revelation from outside the narrative" (Shippey 2000:207).

Eucatastrophe vind plaas daar waar `n storie onverwags draai en waar skielike en onverwagse omkeer of uitkoms vir die leser hoop bring. Die gelukkige einde van die verhaal (die moment van *eucatastrophe*) verkondig die hoop dat lyding en tragedie nie uitsluitlik is waaruit die lewe bestaan nie.

Johannes maak deurlopend gebruik van eskatologiese taal, wat in die laaste hoofstukke van Openbaring `n klimaks bereik, omdat hy deur die gebruik van die taal reeds `n belangrike teologiese boodskap verkondig: “history has an end and therefore a meaning” (Caird 1966:292).

Ek identifiseer die volgende as *eucatastrophic* momente in Openbaring:

- * Die langverwagte parousia wat plaasvind (19:11-21)
- * Die einde van die bese (19:11-21)
- * Die einde van Satan (20:1-10)
- * Die laaste oordeel (20:11-15)
- * Die nuwe Jerusalem (21:1-8)

3.2.7.1 Parousia (19:11-21) en die einde van die Bese

In Op 19 gebeur dit wat belowe is in 1:7: Christus kom weer. Ons sou Christus se werk kon opsom in drie fases waarvan hierdie die derde en finale fase is. In die eerste fase het Christus as die Pasgalam van die nuwe eksodus die oorwinning behaal oor Satan en die Bese. Hy het `n nuwe volk vir God geskep wat nou reeds deel is van God se nuwe koninkryk in die wêreld. Hierdie nuwe mense van God is geroep om `n bepaalde rol te vervul (waaroor die skrywe van Johannes gaan): hulle moet leef as getuies in navolging van Christus, al vra dit van hulle om hul lewens op te offer, sodat die nasies tot geloof in die ware God kan kom. In hierdie fase is Christus op `n besondere manier by hulle teenwoordig soos wat die beeld van die Seun van die mens simboliseer. Uiteindelik sal die laaste fase aanbreek wanneer Christus weer kom, nou as Ruiters op die wit perd, met die doel “to crush all political power that does not acknowledge the rule of God that he implements on earth” (Bauckham 1993:105).

Die Ruiters op die wit perd word genoem “die Getroue en Betroubare” (19:11), die “Woord van God” (19:13), Hy is die aanvoerder van die hemelse leërmagte (19:14) en word ook genoem die “Koning van die konings en die Here van die heersers” (19:16). Hierdie ruiter kom in majesteit op sy wit perd en bring absolute oorwinning. Hy kom as regter om te oordeel. Hy kom as krygsman, maar sy oorlog is teen die vernietigers van die aarde – die draak en die twee diere. Niemand kan van hom ontsnap nie en almal is onderworpe aan sy outoriteit. Sy naam, Betroubare, herinner die leser daaraan dat hy die getroue getuie is.

Hoewel Openbaring die parousia in militêre terme teken, is dit belangrik (ook in die lig van die hieropvolgende oor die gebruik van militêre terminologie na aanleiding van Bauckham) om daarop te let dat die enigste wapen wat die Ruiters het, die Woord is, wat gesimboliseer word deur die swaard wat uit sy mond uit kom. “He is armed, as we shall see in verse 15, with no other weapon than the good confession which he witnessed before Pontius Pilate (1 Tim 6:13). Although the battle he fights is described for the most part in military imagery, it is also, as befits the faithful witness, the wordy battle of the law court: with justice he judges and makes war” (Caird1966:240).

Die klere van die ruiter is met bloed deurweek (19:13). Daar is uiteenlopende menings oor die teks. Beasley-Murray is oortuig dat dit na die bloed van die vyand verwys, na aanleiding van Jes 63 waarin die beeld sy oorsprong het (Beasley-Murray 1974:280). Beale ondersteun die siening (Beale 1999:958). Harrington (1993:192) wys daarop dat die klere van Christus reeds met bloed deurweek is, hoewel daar nog geen stryd plaasgevind het nie. Caird sluit hierby aan: “... the Rider’s garment is already soaked in blood before the battle begins”, en kom tot die slotsom dat die bloed die van die martelare is: “The Rider bears on his garment the indelible traces of the death of his followers, just as he bears on his body the indelible marks of his own passion” (Caird1966:244). Krodel is oortuig daarvan dat die bloed dié van die Messias is, in lyn met 1:5, 5:9 en 7:14. “John has reversed the message. The blood is his own, the Messiah’s blood, the blood of him whom his opponents have ‘pierced’(1:7), the blood that either redeems (1:5-6, 9:9-10) or condemns” (Krodel 1989:323). Nie alle kommentare stem saam met hierdie ‘reversal’ nie. U B Müller beskryf dit selfs as absurd (Müller 1984:327). Boring sê

egter: „Yet it is not absurd for one who can define ‘conquering’ as ‘dying’ and ‘Lion’ as ‘Lamb’ (5:1-7). It is analogous to the idea that Christians wash their garments and make them white in the blood of the lamb (7:14). John’s theology as a whole calls for this interpretation” (Boring)⁴².

Die ruiter se titel word so prominent ten toon gestel dat almal moet kennis neem dat hy die Koning van die konings is. Hierdie is Armageddon: die beslissende ontmoeting tussen Christus en die magte van die anti-chris.

Nadenke oor die gebruik van die oorlogsmotief en militêre beelde in Openbaring na aanleiding van die skrywe van Bauckham (210 - 213, 233 - 235) en Resseguie, met ten slotte `n verwysing na die ‘combat myth’ binne die verstaan van Collins:

“Revelation makes lavish use of holy war language while transforming its meaning to non-military means of triumph over evil” (Bauckham 1993:233). Bauckham skryf dat daar in die Joodse apokaliptiek twee moontlike verwagtings was van hoe so eskatologiese heilige oorlog kan verloop – die een was God wat alleen of met behulp van Sy hemelse leërmagte oorlog voer teen die vyand, en die tweede is mense se betrokkenheid in die oorlog. In Openbaring word die gelowiges voortdurend opgeroep tot deelname en tot oorwinning. “Human participation in the eschatological war is ... emphasized and depicted in terms drawn from traditions of holy war, which are then carefully reinterpreted in terms of faithful witness to the point of death” (Bauckham 1993:233).

Een van die kenmerkende eienskappe van Openbaring is sy oorvloedige gebruik van militaristiese taal in `n onmilitaristiese sin. “In the eschatological destruction of evil in Revelation there is no place for real armed violence, but there is ample space for the imagery of armed violence” (Bauckham 1993:233). Die outeur verwerp nie bloot die gedagte van apokaliptiese militarisme nie, maar herinterpreteer dit in `n Christelike konteks. Hy wil wys dat die beslissende oorlog tussen God en Satan reeds gewen is en dat die Christene nou geroep word om deel te neem aan die oorlog én oorwinning

⁴² Ek ondersteun die standpunt op grond van die teologie van Openbaring in sy geheel.

van die Lam, maar op dieselfde manier as Christus – deur getuies te wees tot by die punt van martelaarskap.

Dit is misleidend om dit te beskryf as passiewe weerstand. Vir die outeur is dit 'aktief'. "Part of the aim of the book is to alert the readers to the fact that what is going on around them, in the social and political life of their own cities, is part of a conflict of cosmic proportions, the eschatological war of good and evil, the conflict of sovereignty between God and the devil, in which they are called to take sides, to take a firm stand, and by faithful witness to the truth to play their part in resisting the pagan state and pagan society" (Bauckham 1993:210-213, 233-235).

Resseguie beskryf hierdie teks as die hoogtepunt van Johannes se "rebirth of images. In this war there is no battle; the two beasts are captured without a blow being struck. The armies of heaven are passive spectators" (Resseguie 1998:205). Dit is deurlopend Johannes se uitgangspunt dat die enigste geveg, die beslissende geveg, wat deur die Lam geveg is, die gebeure aan die kruis was. "The abiding message is that God has provided a way to defeat evil, and to end humankind's downward spiral to destruction. Salvation is achieved once for all in the life, death and resurrection of Jesus Christ. The death-blow to Satan is accomplished on the cross" (Resseguie 1998:205). Harrington sluit hierby aan: "There is the Christian victory ... the message of Revelation is: there must be a response to injustice, to oppression. That courageous response, which may and can demand the ultimate sacrifice, is always non-violent. The only weapon of the oppressed is *hypomone*. It is the weapon that, in the end, disarms evil" (Harrington 1993:195).

3.2.7.2 Die einde van Satan (20:1-10)

Vir die verstaan van hierdie teks, beroep ek my hoofsaaklik op Beale, omdat al die argumente en vrae rondom die teks nie vir die studie belangrik is nie. Volgens hom (Beale 1999:984) begin verse 1-6 met die opstanding van Christus. Die sleutels van die onderaardse diepte verwys waarskynlik na dieselfde sleutels wat Christus het van die dood en die doderyk (1:18), omdat Hy die dood oorwin het deur sy opstanding. Die sleutels in Op 1 dui op Christus se outoriteit oor die dood. In Op 3 word weer na die sleutels verwys wat in die gedeelte aan die leser wil kommunikeer

dat Christus nie net die outoriteit besit om uiteindelik dooies tot die lewe op te wek nie, maar om in die hede reeds geestelike lewe te skenk.

’n Engel “bind” die duiwel vas met ’n ketting vir “duisend jaar”. Net soos die eerste skepping volgens die skeppingsmite egter tot stand gekom het na ’n stryd tussen God en die seemonster, so sal die nuwe skepping ook voorafgegaan word deur ’n soortgelyke stryd (Beale 1999:985). As dit korrek is om te aanvaar dat die eerste 6 verse begin met Christus se opstanding uit die dood, dan sou mens die “vasbind” en die Millenium kan verstaan “as Christ’s authority restraining the devil in some manner during the church age. This means that the restraint of Satan is a direct result of Christ’s resurrection” (Beale 1999:985). Indien dit so is, beteken dit dat die beslissende oorwinning teen Satan plaasgevind het met die dood en opstanding van Christus wat nog deurlopend die standpunt is van hierdie studie. “More precisely, the binding was probably inaugurated during Christ’s ministry ... Satan’s binding was climactically put in motion immediately after Christ’s resurrection, and it lasts through most of the age between Christ’s first and second comings” (Beale 1999:985), met ander woorde die tyd van die kerk.

Die onderaardse diepte kan nie verstaan word as ’n plek ‘buite êrens’ sodat Satan nie meer teenwoordig is op aarde nie. Hoewel Johnson (Beale 1999:985) die beskouing handhaaf sou dit beteken dat ons die ‘onderaardse diepte’ te letterlik verstaan wat nie in lyn sal wees met ons verdere interpretasie van Openbaring nie. Mens sou dit eerder kan verstaan soos wat ons die gedagte van ‘hemel’ verstaan, as ’n ander geestelike dimensie. Op 12 is ’n uitbeelding van Satan se reaksie op sy “binding” en sy nederlaag met die opstanding van Jesus.

Johannes gaan voort deur na die plekke te verwys wat die gelowiges sal inneem in die nuwe Messiaanse Ryk. Hy doen dit met ’n sterk pastorale motief, om die lesers aan te moedig om in hul geloof en getuienis te volhard. Uiteindelik in vers 10 word die duiwel finaal vernietig in die ‘poel van vuur en swael’ wat bedoel is vir die draak (satan) en die twee diere, “potent personification of political and religious systems” (Harrington 1993:201). Die drie simboliese karakters word in 11:18 na verwys as dié wat die aarde vernietig, en nou word hulle deur God geoordeel. Hulle totale vernietiging in die ‘poel van vuur’ is die einde van die Bese, want die drie karakters

verteenwoordig die somtotaal van die Bose en in God se nuwe hemel en aarde is daar geen plek vir hulle nie.

Die vuurpoel het egter ook `n ander teologiese waarde, omdat dit duidelik maak dat die gelowige nie `n marionet is nie maar kan (en moet) kies. “The lake of fire stands at the end of the world’s story as a proof of the dignity of man, whom God will never reduce to the status of puppet by robbing him of his freedom of choice” (Caird 1966:297).

3.2.7.3 Die laaste oordeel (20:11-15)

Daar is `n einde! Die Bose sál vernietig en veroordeel word. Die einde sal vir die gelowiges die begin wees van hulle nuwe lewe saam met God. Dit is heel eerste die boodskap van hoop wat Johannes in hierdie *eucatastrophic* gedeelte wil verkondig. Daar sal `n nuwe tyd aanbreek wanneer die ou hemel en aarde verby is en die tyd vir God se nuwe skepping aanbreek. Hierdie is `n aangrypende prent vir die gelowiges wat ly, want in hierdie nuwe wêreld van God is daar nie eers plek vir die skaduwee van die Bose nie.

3.2.7.4 Die nuwe skepping (Op 21)

“Apocalypse 21-22 are among the finest pages in the whole Bible. These two chapters are like an immense stained-glass window, with themes and colours opening on the infinite, and constantly lit by a blazing sun. John attains unprecedented heights, and gives us an extremely powerful and rich vision of the advent of a new world” (Prévost 1993:107).

Caird verwys daarna dat hierdie teks in `n sekere sin die belangrikste gedeelte van die boek is, want hier vind ons die bron van Johannes se sekerheid en oortuiging. Na die oordeelsgedeeltes kan hierdie teks veral gesien word as `n *eucatastrophical* klimaks. “... here are depicted the ultimate goal of the suffering Church and the only reward which Christ’s confessors really want, namely, God himself in the company of all who love him. The vision may be viewed as the climax not only of the book of

Revelation, but of the whole story of salvation embodied in the Bible” (Beasley-Murray 1974:305)

Die heel eerste iets wat Johannes vir ons sê oor die nuwe hemel en aarde is dat daar geen see is nie. Daar is sewe elemente van die ou orde wat nie meer bestaan nie: see, dood, leed, smart, pyn en trane, alles wat onder God se oordeel is en die nag. “The list embraces the whole range of evil, and the first and all-inclusive term is **the sea**” (Caird 1966:262). Dit is belangrik dat die see verdwyn, omdat dit verstaan was as die woonplek van die Bose en die troon van die hoer. Die feit dat die see sal verdwyn is die bewys dat daar `n werklike einde is, want alleen dan is daar ook `n nuwe begin moontlik. “The city is characterized by the complete absence of all frailties that characterized this life” (Resseguie 1998:206). God sal alles elimineer wat mense so weerloos maak en wat soveel lyding veroorsaak (Prévost 1993:109).

“Hulle sal sy volk wees” kommunikeer en belowe die nuwe verbondsgedagte. Dit is die belofte wat in Lev 26:12, Jer 7:23, 11:4 en Hos 1:9 voorkom. Dit is hernu in die beloftes van die profete en het gerealiseer in die nuwe verbond van Christus (Rom 9:25, 1 Petrus 2:10).

“God self sal by hulle wees” is dieselfde versekering wat gegee is aan Moses en wat gehoor word in die profetiese naam Immanuel. Die beeld van die nuwe Jerusalem het geweldige pastorale betekenis, want dit versterk die gedagte van vers 5 dat God alles nuut maak. “This is not an activity of God within the new creation, after the old has been cast as rubbish to the void; it is the process of re-creation by which the old is transformed into the new. God is for ever making all things new, and on this depends the hope of the world” (Caird 1966:266). “The present tense ‘**I make**’ is prophetic of God’s future new creative action, but it is rooted in the Easter of redemption and present in all who respond to the Gospel’s invitation to life” (Beasley-Murray 1974:312). Vir dié wat ver van God af voel, en wat God as afwesig beleef, roep hierdie teks die beeld op van God by Sy mense. Dit is ómdat God by hulle is dat daar geen trane en pyn meer sal wees nie. “It is God who wipes away the tears, gives life which death cannot touch, and affords joys with which sadness cannot subsist” (Beasley-Murray 1974:312).

Die beskrywing van die nuwe wêreld in hierdie laaste aangrypende hoofstuk, gee vir die leser hoop en die perspektief van `n eskatologiese toekoms waarin die kosmos herstel sal word. "Blind unbelieve may see only the outer world ... but faith can see the hand of God in the shadows, refashioning the whole. The agonies of earth are but the birth-pangs of a new creation" (Caird 1966:266).

Bauckham maak veel van die oproep aan die gelowige om te oorwin. "The call to Revelation's readers or hearers to 'conquer' is fundamental to the structure and theme of the book" (Bauckham 1993:88). Die oproep word herhaal aan die einde van elkeen van die briewe aan die onderskeie gemeentes en volgens Op 21:7 is dit die voorvereiste om die nuwe skepping te kan ontvang: "Elkeen wat die oorwinning behaal sal dit alles kry, en Ek sal sy God wees, en hy sal my seun wees".

Sentraal in die uitbeelding van die nuwe hemel en aarde is die nuwe stad Jerusalem. Waarom gebruik Johannes juis die beeld van `n stad? Die Christelike wêreld van Openbaring, soos in die grootste deel van die Nuwe Testament, is `n wêreld van stede. Die lesers aan wie die brief geadresseer is, woon in die groot stede van Klein-Asië. Dit is selfs moontlik dat die mense van destyds hul bestaan en mens-wees in `n groot mate gedefinieer het in terme van `n stedelike bestaan. "Most citizens of the great cities of the province of Asia would have thought it possible to be fully human only in the public life of a city" (Bauckham 1993:128).

Vir die lesers van Openbaring wat deel was van die openbare en sosiale lewe van die stad, wat waarskynlik vir die meeste van hulle gegeld het, moes dit uiters moeilik gewees het om – as deel van hul verstaan van hulle Christelike geloof – hulself van bepaalde aspekte van dié lewe te distansieer en om daarvan afstand te doen. Dit het nie net gegaan oor die opoffer van `n gemaklike en bepaalde leefstyl nie, maar ook oor hulle behoefte om deel te wees van bepaalde gemeenskappe en gemeenskapslewe. Johannes moet dus strategies te werk gaan. "If they were to dissociate themselves from Babylon and its corrupting influence on their own cities, they needed not only to be shown Roman civilization in a different light from the way its own propaganda portrayed it; they also needed an alternative. If they were metaphorically to 'come out of' Babylon (18:4), they needed somewhere to go,

another city to belong to ... This alternative could belong only to the eschatological future. It is God's alternative city: the New Jerusalem" (Bauckham 1993:129).

Die Nuwe Jerusalem is `n klomp dinge in een. Dit is tegelyk paradys (`n ideale wêreld, sonder die vernietigers van die aarde, versoen met God in `n eskatologiese bestaan), stad (die ideale stad waar God die mense en die land regeer en waar almal veilig kan woon) en tempel (die plek waar God teenwoordig is by sy mense). Die paradysmotief word verder versterk deur die beeld van die 'water van die lewe' (22:1) en die 'boom van die lewe' (22:2, 14). Wat die nuwe Jerusalem nuut maak, is dat dit vol is van God se teenwoordigheid en daarom is dit ook die bron van nuwe lewe en die nuwe skepping.

Met hierdie 'eucatastrophic' prente wil Johannes aan die leser hoop en moed gee dat daar `n dag van herstel kom. Dit wil hulle egter ook aanmoedig om so te leef dat hulle verlossing sigbaar moet wees in hulle lewens, in die kerk en in die wêreld. Elke gelowige word geroep tot `n lewe van *imitatio Christi* en oorwinning - om vas te hou aan die getuienis van Christus (20:4). "John never allows his readers to forget that earthly conduct matters and matters eternally" (Caird 1966:297).

"Apocalypse 21-22 appears as the culminating point, the keystone, of the great millenary work that we call the Bible. A large number of major themes are crowned and consecrated in it: new creation, new Israel, new covenant, new temple, eternal nuptials between God and his people" (Prévost 1993:111)

3.3 Simboliek en ironie

Simboliek

Die boek Openbaring is bekend vir die vele simbole wat gebruik word. In hoofstuk 3, Narratief-Kritiese Benadering, is die aard van simbole bespreek en is onder andere verwys na die sogenaamde '*symbols of cultural change*', wat verwys na simbole wat in `n bepaalde kultuur en tyd ingebed is en gevolglik in `n groot mate vreemd of ontoeganklik vir die leser geword het. Dit is waar van die simbole van Openbaring. Hoewel van die simbole toeganklik gemaak word deur die teks self, wat dit verklaar,

is daar ander wat `n bepaalde voorkennis veronderstel en wat dit vir die hedendaagse leser ontoeganklik maak.

`n Detail bespreking van die simbole in hierdie gedeelte sou oorbodig wees, omdat dié simbole wat uiteindelik ook belangrik is vir die vergelykende studie van die twee verhale, reeds in detail bespreek is by die voorafgaande teologiese uitgangspunte, byvoorbeeld 'die vrou en die draak'; die 'Seun van die mens'; die troonkamertoneel. In die gedeelte het ek ook aandag gegee aan die argaïese simbole van lig en duisternis.

Ironie

Daar is veral twee baie prominente ironiese elemente in Openbaring, wat albei te doen het met die belangrikste teologiese uitgangspunte van die outeur.

Die eerste is die ironie van oorwinning⁴³ wat verkry word en behaal word deur lyding. Die Messias hét die oorwinning behaal, maar deur selfopoffering en deur lyding. Hoewel Hy fisies oorwin is, het Hy egter geestelik die oorwinning behaal. Hierdie 'ironiese oorwinning' van Christus word die model vir Sy volgelinge.

Die tweede is die ironie van die Bose⁴⁴: dat die Bose wat so in beheer lyk van die wêreld in werklikheid niks kan doen sonder dat God dit toelaat nie. Die Bose is besig in die wêreld en die gelowiges beleef dit daagliks, maar dit is nie die hele storie nie. Die outeur wil sy leser help ontdek: **Satan is oorwin!!** Die ironie het ook `n tweede element, en dit is dat Satan nie outonoom is nie. Vier keer in Op 13:5-7 kom die woord εἰδὼν qh voor, wat vertaal kan word met "dit was gegee/dit was toegelaat". Die Bose is dus onderwerp aan God se doel en het slegs mag solank as wat God dit toelaat.

Hierdie twee ironiese elemente word in detail bespreek in die voorafgaande teologiese uitgangspunte.

⁴³ Sien Teologiese Uitgangspunt 3.2.5.1 Oorwinning deur lyding

⁴⁴ Sien Teologiese Uitgangspunt 3.2.1.1 Die Bose

3.4 Narratiewe elemente

Ek bespreek heelwat van die narratiewe elemente by Gebeure, Ruimte en Plot, byvoorbeeld gebeure wat *herhaal* word, *klimaktiese momente* en *chiasmes* in die verhaalstruktuur. Een van die belangrikste en mees effektiewe narratiewe elemente in Openbaring wat nie so pertinent elders bespreek word nie, hoewel dit tog op verskeie plekke voorkom, is die manier hoe die outeur met *kontras* werk: kontras word geskep tussen karakters (Goddelike triniteit en Bose triniteit, gelowiges en ongelowiges, die vrou wat op die dier ry en die vrou van Openbaring 12), tussen ruimtes (die stad Babilon en die nuwe stad Jerusalem, die troonkamer van God en die onderaardse dieptes), en algemene kontras tussen die Goeie en die Bose.

Om 'n volledige studie te maak van die narratiewe elemente, is 'n studie op sigself. Dus volstaan ek by dit wat by Ruimte, Gebeure en Plot bespreek word.

4. STORIE

4.1 Karakters in Openbaring

Die karakters in Openbaring het elkeen 'n teologiese relevansie waarna die narratiewe kritiek verwys as die rol van die karakters. Johannes het die karakters sorgvuldig uitgebeeld met behulp van beelde, simbole en beskrywings wat ten doel het om 'n duidelike teologiese boodskap te verkondig. Gevolglik is van die sentrale karakters reeds in detail bespreek in die hoofstuk oor die teologiese perspektiewe van Openbaring. Om herhaling te voorkom gaan ek daarom in hierdie hoofstuk slegs samevattend en oorsigtelik kyk na die karakters en hul belangrikste karaktereienskappe, vir die latere doel van vergelyking met die karakters van The Lord of the Rings.

Hierdie is nie 'n eksegetiese analise⁴⁵ nie, hoewel ek in die voetnotas sal verwys na enkele aanhalings. Hierdie is my narratiewe lees van die teks, natuurlik gebaseer op

⁴⁵ In die teologiese perspektiewe word eksegeties te werk gegaan.

die voorafgaande eksegetiese studie, wat noodsaaklik is indien ek die karakters van Openbaring en The Lord of the Rings met mekaar wil vergelyk. Ek kyk ook nie na die karakters soos wat Johannes oor elkeen skryf in terme van die volgorde van sy beelde nie, maar probeer eerder die karakter weergee soos ek hom/haar 'beleef' en 'ontmoet' in die verhaal. So sal ek dus byvoorbeeld in my beskrywing van God as karakter kon begin met die beeld van Hom in Op 4 in die troonkamer en eers later uitkom by 1:1 waar Hy as Openbaarder bekend gestel word.

Openbaring se karakters weerspieël die implisiete outeur se dualistiese wêreldbeeld. So is daar goeie karakters en bese karakters. As apokaliptiese geskrif is daar ook fantastiese karakters: apokaliptiese diere en demoniese diere, volgens Resseguie se beskrywing (Resseguie 1998:103).

Goeie karakters

God as hoofkarakter en deel van die Goddelike Triniteit

Christus as hoofkarakter en deel van die Goddelike Triniteit

Kerk van Christus, wat geadresseerde is, maar ook as karakter uitgebeeld word

Die vrou met die son as kleed

Die bruid

Bese karakters

Die draak

Die dier uit die aarde

Die dier uit die see

Die hoer van Babilon

Vier perderuiters

Bewoners van die aarde

Kleiner karakters (*minor characters*)

Martelare onder die troon

24 ouderlinge

4 lewende wesens

Engele

144 000

 konings, sakemanne en seemanne

Nie al die karakters gaan bespreek word nie. Sommige karakters speel so klein rol ('stock' karakters volgens Powell 1990:50, en 'agents' volgens Berlin se klassifikasie, 1983:23) of neem so klein spasie op in die verloop en ontwikkeling van die verhaal, dat daar nie werklik van karakterontwikkeling ter sprake is nie. Ek sal dus eerder aandag gee aan 'n detailbespreking van die primêre karakters wat uiteindelik ook van belang is vir die vergelykende studie.

Goeie karakters

In Openbaring ontmoet ons die Goddelike Triniteit. Johannes het 'n baie unieke groetwoord waarin die triniteitsgedagte voorkom wat baie besonders is in terme van die teologiese nadenke van die vroeë kerk. Dit is ook duidelik dat sy trinitêre groetwoord die resultaat is van sy ernstige nadenke oor God en sy verstaan van God binne die monoteïstiese Christelike geloof. "John has reflected creatively on the Christian understanding of the divine ... (and) his book is the product of a highly reflective consciousness of God" (Bauckham (i)1993:24).

In die groetwoord word na God (wat in Openbaring die verwysing is na God die Vader, die eerste Persoon in die Triniteit), die Heilige Gees en na Christus verwys. Die Heilige Gees word egter nie werklik as karakter ontwikkel nie, terwyl God en Christus as hoofkarakters in die verhaal ontwikkel word en uitgebeeld word met 'n verskeidenheid van name en simboliese beelde en beskrywings. Hoewel die Heilige Gees nie as karakter sterk figureer nie, speel Hy tog 'n unieke en uiters belangrike rol in die apokalips, want Hy is die Een wat nie net vir Johannes die openbaring laat 'sien' nie ("Op die dag van die Here is ek deur die Gees meegevoer" 1:10), maar wat ook die openbaring fasiliteer in die lewens van die gelowiges. Daarom word elkeen van die sewe boodskappe aan die onderskeie gemeentes afgesluit met die woorde: "Elkeen wat kan hoor, moet luister na wat die Gees vir die gemeentes sê" (2:7, 11, 17, 29; 3:6, 13, 22). Dit is dus duidelik die rol van die Gees van God om die boodskap van God aan die gemeentes te kommunikeer. Na die boodskappe aan die gemeentes is dit weer die Gees wat Johannes na die troonkamer 'meevoer' (4:2). Die Gees word verder uitgebeeld as deel van God (die Vader) en van Christus, soos blyk uit 5:6 "Hy (die Lam) het sewe oë gehad. Die oë is die sewe Geeste van God".

Die Gees is egter ook by die kerk, want in Op 22 is dit die Gees van God wat saam met die bruid, die kerk, roep: “Kom!” Hierdie gedagte herinner aan Rom 8:26 “maar die Gees self pleit vir ons met versugtinge wat nie met woorde gesê kan word nie”.

God

God is een van die hoofkarakters in hierdie verhaal. Die hoofkarakter in `n verhaal beweeg mens gewoonlik op so manier dat jy `n bepaalde gevoel teenoor hom/haar ontwikkel. Soms is dit so dat mens aan die einde van `n suksesvolle verhaal met hartseer en huiwering afskeid neem van die karakters en spesifiek van die hoofkarakters. In my lees⁴⁶ van die teks is God in die verband egter `n ‘vreemde’ karakter, want aan die einde van die narratief voel mens nie dat jy Hom nader gekom het nie. Jy het wel meer insig in Sy bestaan en in Sy wese, in Sy rol en karakter, maar Hy het nie vir jou naby en bekend geword nie⁴⁷. Dit het natuurlik te doen met die verhewe manier waarop Johannes Hom uitbeeld⁴⁸. Hy beeld Hom op so manier uit dat ons Hom ‘sien’ en tog nie ‘sien’ nie. Hoe hy lyk en klink weet ons aan die einde van die uitbeelding van God steeds nie, net dat Sy voorkoms en Sy stem geweldig en onbeskryflik is. Ons kan ook geen duidelike beeld van Hom vorm nie⁴⁹, wat natuurlik sin maak binne die religieuse konteks waarin Johannes skryf – dat daar geen beelde van God gemaak mag word nie⁵⁰. Johannes probeer waarskynlik ook nie om God naby te bring nie, want vir hom bly God die Een wat **in Christus** naby aan ons gekom het en daarom bly Christus die **openbaring van God**. Bauckham skryf hieroor dat God wat ver is, in Christus naby kom, dat Hy in die Lam (Op 5) en in die Seun van die mens (Op 1) as God teenwoordig is (1993:132). Daarom moet die leser tevrede wees om God op hierdie manier te ‘sien’, met die belofte dat daar `n dag gaan kom wanneer God naby en sigbaar gaan wees in die volle sin van die w(W)oord⁵¹.

⁴⁶ Mens kom nie objektief na `n teks toe nie soos gemotiveer in Hoofstuk 2, Hermeneutiek, en elke mens gaan dit anders lees. Maar eksegetiese studie as agtergrond beïnvloed wel die lees sodat dit nie onbeperk ‘oop’ is nie.

⁴⁷ Hierdie stelling sal later meer uitgebou word of gekwalifiseer word.

⁴⁸ Die troonkamer visioen (Op 4)

⁴⁹ Johannes maak slegs gebruik van edelstene en natuurelemente ens. om God mee uit te beeld. Sy voorkoms beskryf Hy glad nie behalwe in terme van hierdie ryk simboliek.

⁵⁰ Mens sou kon argumenteer dat die eerste lesers dit anders beleef het en in hierdie uitbeelding van God tog naby aan Hom gekom het. Ek betwyfel dit egter op grond van die feit dat die leser in die verhaal ‘inkom’ met die probleem dat God ver voel (sien Sosiale Analise van eerste lesers) en Johannes vir hulle geen nuwe beskrywing van God gee nie behalwe dit wat hulle uit die Ou Testament ken. Hy bevestig wel gedagtes wat die verhouding met God – die vreemde verhouding van die gelowige met die Deus Absconditus - kan versterk.

⁵¹ Verwysing na Op 21 waar God by sy mense is en hulle in Sy teenwoordigheid leef.

As God as karakter dan eintlik 'vreemd' bly vir die leser, natuurlik ook vanweë sy andersheid, wat maak Hom 'n hoofkarakter van die verhaal? Die feit dat daar sonder Hom geen verhaal is nie. Sonder Hom is daar nie 'n verhaal, of 'n leser, of iets om oor te skryf nie. Al kom die leser dus nie naby aan Hom nie (wat 'n ander leser natuurlik heeltemal anders kan ervaar) vind hy/sy in Hom die kern en oorsprong van hul eie bestaan en van alle dinge, want wat die leser 'sien' is dié Een wat alles geskep het en sonder wie niks kan bestaan nie⁵²; die Een wat die Begin en Einde van alles is, die Alfa en Omega⁵³; die Een wat die verlede, hede en toekoms in Sy hande hou, wat die geskiedenis en die afloop daarvan bepaal, omdat Hy die Een is wat is en wat was en wat weer kom⁵⁴.

Ons leer God dus ken as die Skepper van alle dinge en as Onderhouer van Sy skepping, want Hy staan sentraal in die kern van die hele kosmos⁵⁵. Hy was egter nie net die Skepper en is in die hede die Onderhouer nie. Hy is ook die Her-Skepper of Nuut-Skepper, die Een wat wéér gaan skep en alles dan nuut gaan maak⁵⁶. Die leser leer Hom dus ken as absoluut betroubaar teenoor Sy skepping, want Hy sal vir die skepping sorg en weer alles nuut kom maak wat nou stukkend en gebroke is⁵⁷. Hier in die troonkamer leer ons nog iets van hierdie hoofkarakter ken wat vir die leser en sy/haar wêreld en lewensgevoel vreeslik belangrik is. Die leser voel dat God onbetrokke is in die wêreld, of selfs nog erger – onmagtig is, want hulle kyk om hulle rond en sien chaos en korrupsie en lyding. Oral is tekens van die bese wat aan die werk is. Maar hulle sien nie vir God nie. Dit lyk dus asof die Bese heers in die wêreld⁵⁸. Maar dan sien mens dat God in sy hande 'n boekrol vashou wat die verloop van die geskiedenis bevat, i.e. dié dinge wat nog moet gebeur voordat hy alles nuut kan maak⁵⁹. Dan is Hy tog in beheer, want Hý hou die boekrol vas. Dit is in Sy hande. Die geskiedenis en die afloop daarvan is in Sy hande. Ja, selfs die

⁵² Op 4:11 " ... omdat U alles geskep het; deur U wil het alles ontstaan en is dit geskep"

⁵³ God se selfdeklarasie in Op 1:8, een van die enigste twee tekste waar Hy self aan die woord is.

⁵⁴ Op 1:8.

⁵⁵ In Op 4:2 is die troon van God in die middel en in konsentriese sirkels rondom die troon is die skepping as't ware gerangskik en verteenwoordig, om daarmee duidelik te maak dat die troon in die sentrum van alles is, en dus God ook.

⁵⁶ Soos blyk uit die eksegetiese gedeelte oor die teks 'Hy wat is en wat was en wat sal kom', in die voorafgaande gedeelte oor Teologiese Perspektiewe.

⁵⁷ Sien die belofte in Op 21:5: "Toe sê Hy wat op die troon sit: 'Kyk, Ek maak alles nuut.'"

⁵⁸ Sien Sosiale Analise van die eerste lesers.

⁵⁹ Sien Teologiese Perspektiewe.

Bose is in Sy hande en kan niks doen wat Hy nie toelaat nie⁶⁰. Hierdie uitbeelding van God se karakter gee vir die leser nuwe perspektief op en nuwe insig in hul ervaring van die wêreld en van die Bose, en veral nuwe hoop, want dit is duidelik dat alles nie verlore is nie en dat God tog in beheer is en dat Hy 'n plan het waarmee en waarheen Hy oppad is.

Op die vraag wat dit in die leser wek: as God dan in beheer is, waarom laat Hy die Bose toe om Sy kinders en Sy skepping so te teister?, is die antwoord 'n verdere openbaring van hierdie 'vreemde' en moeilik kenbare en verstaanbare God. God laat die Bose nog toe, want Hy wil vir elke mens geleentheid gee om te kan kies en as Hy nou Sy nuwe skepping bring, is die geleentheid om te kan kies vir altyd verby. Hy doen dit dus (vir ons miskien paradoksaal) omdat Hy genadig is! "John has to face his biggest pastoral problem. Why does God not cut short the suffering of his persecuted people? ... The answer is that God holds his [Satan's] hand, not willing that any of his creatures should perish, and as long as he does so, the martyrs must suffer. Martyrdom, like the cross, is the cost of divine patience" (Caird 1966:295).

Op hierdie stadium wil ek duideliker kwalifiseer wat ek aan die begin oor hierdie karakter gesê het: die feit dat God nie nader aan die leser kom deur Johannes se skildering van Hom nie, het te doen met die gevoelswerklikheid van die mens. Op rasionele vlak het God egter tog naby gekom, want die ontdekking wat die leser op rasionele vlak maak, is dat God die lewe en bestaan van elke mens in Sy hande hou en dat Hy die Betroubare is wat tog besorgd is oor Sy skepping en wat nie sal toelaat dat alles tot niet gaan nie⁶¹.

Daar is ook twee oomblikke waarin God nie in kosmiese terme uitgebeeld word nie, maar op 'n meer persoonlike manier wat tot die leser moet spreek: in die heel eerste vers ontdek ons dat hierdie storie-brief nie sou bestaan het as dit nie vir God was nie, want Hy is die groot Outeur wat vir sy klein outeur sê wat om te skryf. Hy gee dus genoeg om vir die mens en sy/haar eksistensiële werklikheid en – belewenis, om vir hulle 'n kykie te gee in Sy bestaan. En aan die einde van die verhaal 'sien' ons God, hierdie keer op 'n nader manier. In hierdie prent is Hy by sy mense – nie

⁶⁰ Sien gedeelte oor God se soewereiniteit by Teologiese Perspektiewe.

⁶¹ soos blyk uit die afloop van die verhaal.

meer in 'n veraf troonkamer wat deel is van 'n onsigbare werklikheid nie, maar bly hulle in hulle sigbare werklikheid, besig om hulle te versorg, hul tranes af te droog. Die 'toekoms'prent van God is dus nader. Mens sou seker ook nie kon sê dat mense se beeld van iemand kognitief verander, maar dit laat hulle affektief onaangeraak nie. Hoewel die totale belewenis van die karakter dus nie sodanig verander dat mens sou kon sê dat die leser 'n gemaklike nabyheid beleef en in die ruimte van die ander karakter in beweeg het en dat 'n eens ver karakter nou naby is nie, sou ek tog ook moet sê dat daar tog 'n wysiging gekom het in die verstaan van die karakter én die belewenis van die karakter.

Christus

Jesus Christus is die ander hoofkarakter in die verhaal. Anders as die vorige karakter word die leser gehelp om hierdie karakter baie duidelik te 'sien'. Mens 'verlaat' die verhaal met duidelike beelde wat jou vergesel. Ons leer Jesus ken as die Een wat op aarde kom leef het as mens tussen mense⁶², om oor God te kom getuig⁶³, sodat mense tot geloof in God kon kom en 'n nuwe identiteit kan kry as God se mense wat deel is van Sy koninkryk⁶⁴. Hiervoor, vir Sy onwankelbare en getroue getuienis waaraan Hy vasgehou het en wat Hy verkondig en bely het, selfs het dit vir Hom gevaarlik geword en Sy lewe bedreig, het Hy uiteindelik gesterf. Sy sterwe was egter nie bloot die daad van mense nie, maar was deel van die Plan van God om verlossing te bring en versoening tussen mense en God, want deur te sterf het Jesus die prys betaal en die offer gebring wat nodig was vir versoening tussen God en mense⁶⁵. Omdat Christus bereid was om hierdie geweldige offer te bring – Sy lewe – kan die res van die geskiedenis ontvou as verlossingsgeskiedenis, want op grond hiervan is Christus waardig om die boek oop te maak wat God in sy hande hou en wat die geskiedenis - wat die aanloop is tot Sy nuwe skepping - kan laat ontvou⁶⁶. Jesus Christus maak dus 'n nuwe bestaan vir mense moontlik, want hulle kry 'n nuwe identiteit en hulle is versoen met God. Natuurlik is dit nie net die sterwe van Jesus wat dit alles moontlik gemaak het nie. Jesus het immers opgestaan uit die

⁶² Op 12 verwys in 'n neutredop na die menswording van Jesus soos beskryf in die Evangelies.

⁶³ 1:5 "Jesus Christus, die geloofwaardige getuie"

⁶⁴ 1:6 "(Hy het) ons sy koninkryk gemaak, priesters vir God sy Vader".

⁶⁵ 5:9 "omdat U geslag is en met u bloed mense vir God losgekoop het".

⁶⁶ 5:9 "U is waardig om die boek te neem en ... oop te maak, omdat U geslag is...".

Sien Teologiese Perspektiewe oor die Lam as Pasgalam en die nuwe eksodus.

dood!⁶⁷ Hy het die dood oorwin en daarmee saam die magte van die Bose, en nou besit Hy die sleutels van die doderyk⁶⁸ sodat ander, wat in Hom glo, Hom kan volg na die lewe. En toe is Hy terug na Sy Vader⁶⁹ met die belofte om gou weer te kom⁷⁰.

Intussen het die ander kollektiewe karakter / groep-karakter in die verhaal, die gelowiges, die nuwe 'koninkryk'mense van God (die eerste lesers), begin swaarkry, want hulle het met die verwagting geleef dat Jesus se wederkoms gou gaan plaasvind en nou gebeur dit nie. Hulle word vervolgd vanweë hulle geloof in Jesus Christus en leef in 'n baie korrupte en bose wêreld⁷¹, wat hulle laat begin wonder en twyfel in God en in Jesus. Maar dan ontdek hulle in hierdie storie van God dat Christus nie 'weg' is nie. Hy is by hulle, tussen hulle, in hulle midde⁷². Hy ken hulle harte en weet van absoluut alles wat hulle deurmaak. Hy weet hoe hulle die wêreld beleef en Hy ken hulle vrese. Hy weet dat van hulle regtig swaarkry en Hy kry saam met hulle swaar, want Hy is by hulle⁷³. Hy hou die leiers van die gemeentes in Sy hande vas! Hy vermaan en bemoedig hulle. Hy gee om want Hy versorg en versterk hulle. Johannes teken 'n prent van intense betrokkenheid en diep deernis en omgee, 'n prent wat elke leser vertroos en met nuwe hoop laat opkyk en laat leef⁷⁴, want hulle leef nie alleen nie. En dan, vir 'n oomblik, sien die leser wat dalk nog vir Jesus geken het op aarde, hiërdie bekende Jesus, wanneer Hy sy hand vertroostend op die verskrikte Johannes lê en sê: "Moenie bang wees nie, dit is Ek"⁷⁵, dieselfde woorde wat die dissipels van Jesus gehoor het in die storm op die see⁷⁶.

Maar wat help dit alles as hulle nog steeds swaarkry? Wat help dit dat Jesus die oorwinning behaal het as hulle vervolgd word en die Bose soveel mag het op aarde? Die antwoord lê in die identiteit van Jesus en in drie geheime wat Hy openbaar. Die eerste is dat Hy die Een is wat die dood oorwin het en die ewige lewe moontlik maak vir die gelowiges, daarom is dit wat hulle nou sien en beleef net die helfte van die

⁶⁷ 1:5 "... die eerste wat uit die dood uit opgestaan het"; 1:18 "(Ek is) die Lewende. Ek was dood en, kyk, Ek lewe tot in alle ewigheid ...".

⁶⁸ 1:18 "... en Ek het die sleutels van die dood en die doderyk".

⁶⁹ 12:5 " Haar kind is egter weggeruk na God en na sy troon toe". Hierdie is 'n verwysing na die hemelvaart gebeurde.

⁷⁰ Sien byvoorbeeld Joh 14:3.

⁷¹ Sien Sosiale Analise van eerste lesers.

⁷² Die Seun van die mens in 1:12-20.

⁷³ Die gedagte word bevestig in 3:10 "... Sal Ek julle ook vashou in die tyd van beproewing".

⁷⁴ Die Seun van die mens in 1:12-20.

⁷⁵ 1:17.

⁷⁶ Matt 14:27.

storie en moet hulle dit sien in die lig van 'n ewigheidsperspektief. Binne dié perspektief is alles omgedraai. Christus is die Een wat alles omdraai en wat vir hulle die geheim leer deur Sy eie lewe, want Hy leer hulle om met nuwe oë na die lewe te kyk en dit beteken dat verlies ook as oorwinning verstaan kan word, en dood as lewe en lyding as oorwinning! Die tweede is dat hulle geroep word om dieselfde pad as Hy te loop. Hulle weet dat dit 'n moeilike pad is en dat dit hulle dieselfde kan kos as vir Hom: die opoffering van hul lewens, maar hulle kan dit doen op grond van die derde geheim: dat Hy die Koning is wat oppad is om Sy nuwe koninkryk te kom vestig⁷⁷ en hulle sal saam met Hom in die nuwe koninkryk leef en heers in 'n nuwe verhouding met God. Hulle sal saam met Hom die oorwinning behaal!⁷⁸

Die gedagte bring ons terug by die karakter van God. Uiteindelik probeer die outeur dit duidelik maak dat as mens vir Jesus ge'sien' het, het jy ook vir God ge'sien'. Want as Jesus aan die kruis sterf om vir ons verlossing te bring, is God daarin teenwoordig. As Jesus tussen sy gemeentes staan, dan is dit vir God wat ons raaksien. Daarom het ek by die bespreking van die karakter van God geskryf dat ek vermoed dat Johannes God nie noodwendig nader wou bring nie, want vir hom bly Christus die openbaring van God en wie vir Jesus sien, het die Vader gesien, in die woorde van Jesus⁷⁹, volgens Johannes se Evangelie.

Gelowiges

Die kollektiewe karakter aan wie die storie van God geskryf word, is terselfdertyd 'n karakter in die verhaal: die kerk of die nuwe 'koninkryks'mense⁸⁰ na wie verwys is in die bespreking van die Jesus-karakter. Dié karakter bestaan uit gelowiges uit verskillende gemeentes, wat weer bestaan uit individue. Wat die individue en gemeentes saambind, is hulle gemeenskaplike geloof in Jesus Christus, en hulle moeilike omstandighede as gevolg van hulle geloof⁸¹.

Na Jesus Christus se hemelvaart het die apostels begin om aangaande Hom te getuig. Oral het mense tot geloof gekom en so het verskillende gemeentes ontwikkel

⁷⁷ 3:11 "Ek kom gou. Hou vas wat julle het, sodat niemand julle oorwinningskroon wegvat nie"

⁷⁸ 2:10 "Bly getrou tot die dood toe, en Ek sal julle die lewe as kroon gee".

⁷⁹ Joh 12:45 "En wie My sien, sien ook Hom wat My gestuur het"

⁸⁰ Die benaming n a v 1:6.

⁸¹ Sien die Sosiale Analise van die eerste lesers in die hoofstuk.

aan wie die apostel Paulus onder andere sy briewe rig. Hierdie gemeentes het geleef met die verwagting dat Jesus gou weer gaan kom. Dit gebeur nie. Intussen begin daar vervolging teen die gelowiges⁸². Hulle beleef konflik met die Jode en met die Romeinse regering⁸³. Die situasie het `n invloed op elke sfeer van hulle bestaan, sodat hulle op vele terreine verwerping en vervolging begin beleef – ekonomies, polities, wat hulle sosiale en beroepslewe aan betref en natuurlik word gesinne geraak.

Baie van die gelowiges het bang en verward geraak. Hulle kon nie verstaan wat aangaan nie, want hulle het met `n ander verwagting geleef. Party was verslae en ontnugter. Sommige van die gelowiges het selfs gevoel dat hulle mislei is⁸⁴.

Die gelowiges het hulle wêreld en alles wat gebeur het, verskillend interpreteer, wat uiteenlopende reaksies tot gevolg gehad het⁸⁵. Daar was dié wat volhard het in hulle geloof te midde van verdrukking, armoede en vervolging en wat hul nie aan die heersende magte onderwerp het nie, omdat hulle vasgehou het aan Christus en sy boodskap. Van hulle het ernstige beproewing en lyding verduur en sommige is selfs doodgemaak as gevolg van hulle volgehoue getuienis, maar hulle het volgehou om aan hul getuienis vas te hou en volgehou om God se Woord te verkondig. Hierdie gelowiges het hulle krag gevind in hulle liefde vir Christus en hulle wedersydse liefde vir mekaar. Vir hulle was die vervolging en onderdrukking onvermydelik deel van die navolging van Christus.

Daar was ander gelowiges wat nie meer so lief was vir Jesus soos aan die begin nie en vir wie ander dinge belangriker geword het. Dit het gelei tot kompromieë met die wêreld. So het van die gelowiges byvoorbeeld gevoel dat hulle maar kan deelneem aan die gilde-byeenkomste omdat dit hul beroepslewe sou benadeel indien hulle hul daarvan distansieer. In sommige gemeentes was vals profete en die gelowiges het hulle nie net geduld nie, maar het selfs begin om hulle leer aan te hang. Daar was gelowiges wat nie meer aktief hul geloof uitgeleef het nie en wat as't ware in twee wêrelde geleef het – die van Jesus en die van die Bose. Dit was `n onhoudbare

⁸² Dié tekste verwys na vervolging wat of reeds beleef is of sou kom: 2:3, 9-10, 7:14, 11:7-8, 12:17

⁸³ Sien die Sosiale Analise van die eerste lesers in die hoofstuk.

⁸⁴ Sien Sosiale Analise

⁸⁵ Sien die briewe aan die gemeentes, Op 2 en 3.

situasie en die outeur wil dat die gelowige ontdek: mens kan nie aan die kant van Jesus en Satan tegelyk wees nie. Van die gelowiges en gemeentes was ryk, duidelik vanweë hul deelname aan die bose sisteme.

Nie almal het vervolging beleef nie. Johannes skryf egter nie net aan dié wat lyding verduur het nie. Hy skryf aan al die gelowiges, want volgens hom kom daar `n tyd waarin almal wel vervolging sal verduur, veral na gelang daarvan dat hulle al hoe ernstiger hul getuienis uitleef⁸⁶.

Watter rol speel hierdie karakter (**gelowiges**) in die verhaal? Die karakter het `n spieëlfunksie, omdat die leser hom-/haarself daarin herken en uitgedaag word.

Eerstens moet hulle hulle wêreld verstaan. Hulle moet verstaan dat daar `n groter werklikheid is as dit wat hulle kan sien en kan waarneem en dat dié werklikheid hulle eintlike werklikheid is wat hulle gedrag moet bepaal⁸⁷.

Tweedens moet hulle verstaan dat die strukture en regering en propaganda van Rome korrup en boos is en dat hulle hulle daarom daarvan moet distansieer⁸⁸. Hulle moet verstaan dat dit hier gaan om `n struktuur wat in stryd is met God en wat ten doel het om gebrokenheid te saai en mense van God te vervreem met leuens en bedrog en deur misleiding. Hulle moet begryp dat Satan die magsisteme, ekonomiese- en politieke sisteme van hulle wêreld gebruik om teen God en Sy mense sy oorlog te voer.

Derdens moet die gelowige kies aan watter kant hy/sy staan en dié besluit/keuse moet in hul lewens weerspieël word. Daar is nie die moontlikheid van neutraliteit nie. Om nie `n keuse te maak nie, is ook om te kies ...

Vierdens besef die gelowige dat hierdie `n moeilike keuse is, want dit impliseer swaarkry en die moontlikheid van vervolging en selfs dood op grond daarvan. Hulle begryp egter ook dat hulle nie alleen is nie, maar dat Jesus wat die dood oorwin het en alle mag het, met hulle is en dat daar aan die einde van hierdie moeilike pad vir hulle die oorwinnaarskroon wag en die lewe saam met God.

⁸⁶ Sien Teologiese perspektiewe, rol van die gelowiges.

⁸⁷ Sien Teologiese Perspektiewe, Nuwe Perspektief

⁸⁸ Sien Teologiese Perspektiewe, Karakter van die Bose

Satan

Dié karakter is in soveel detail onder teologiese perspektiewe bespreek dat ek slegs daarna terugverwys. Net enkele samevattende opmerkings: Satan word in Openbaring uitgebeeld as die karakter wat direk teenoor God staan en in `n voortdurende stryd met God is. Omdat hy egter reeds deur Christus in beginsel oorwin is, sit hy sy bose stryd in woede voort teen die volgelinge van God. Hy gebruik alles tot sy beskikking om hierdie stryd te voer. Hy het trawante wat hom help wat dikwels die samelewingstrukture is, byvoorbeeld die ekonomie en politiek, maar ook die religie, en selfs in die kerk gebruik hy mense om sy wil te doen (dikwels onwetend).

Satan is die groot misleier, omdat hy mense van God vervreem op allerei bedrieglike maniere. Hy gebruik mag en is altyd op soek na meer mag, omdat hy graag soos God wil wees. Hy slaag daarin om mense te laat glo in hom, omdat hulle hom nie herken vir wie hy is nie, want hy kom dikwels in die gestalte van die goeie. Hy is voortdurend besig om mense te verlei op allerlei maniere. Hy probeer nie net mense van God vervreem nie, maar maak ook God se skepping stukkend en verniel die kosmos. Hiervoor gebruik hy mensehande.

Hierdie karakter funksioneer met geleende mag, maar solank as wat mense glo dat hy die mag het, hét hy dit ook in effek en kan hy dit gebruik. Hy kan hom selfs soos Jesus voordoen in `n poging om mense te laat doen wat hy wil hê en in die proses word hulle van God vervreem.

4.2 Gebeure

4.2.1 Kernegebeure

Ek gaan in albei verhale slegs aandag gee aan die kern (*kernel*) gebeure, omdat dit anders te omvattend is vir hierdie studie. Ek verwys ook nie na die gebeure in die volgorde wat Johannes dit beskryf nie, maar soos wat hulle chronologies op mekaar volg, want hoewel Johannes se kreatiewe ordening van gebeure vir die verhaal en

die effek daarvan op die leser baie belangrik is, is dit sinvol met die oog op die vergelykende studie wat volg, om dit chronologies uiteen te sit.

Ek onderskei die volgende **kerngebeure**:

- Die belangrikste kerngebeure waarmee al die ander gebeure op een of ander wyse verband hou en wat deurlopend geïmpliseer word, is die **kosmiese oorlogmotief** of '**combat myth**' soos wat Collins daarna verwys in haar boek *The Combat Myth in the Book of Revelation* (1976), wat in Openbaring 12 uitgebeeld word. Hiervolgens is daar `n groot kosmiese stryd tussen Christus en Satan,
- Christus tree as oorwinnaar uit die stryd deurdat Hy die dood oorwin en daarmee behaal Hy ook die beslissende oorwinning oor Satan.
- Die oorwinning behels dat Satan uit die hemel gegooi word.
- Satan is woedend hieroor en hy besluit om die volgelinge van Christus te vervolg (Op12:17).
- Hiervoor gebruik hy die aardse magsisteme: die politieke, ekonomiese, sosiale, militêre en godsdienstige sisteme (Op 13).
- Die kerk begin so swaar kry dat van die gelowiges begin wonder oor God en of Hy nog betrokke is by hulle bestaan. Hulle verstaan ook nie hoekom dit lyk asof die Bose wen en heers op aarde nie⁸⁹.
- God sien dit alles raak, Hy stuur `n brief of `n storie vir hulle (Op1:1-4) en hierin deel Hy die geheim dat Christus met hulle is (wat die leser as gebeure beleef) (Op 1:13-20),
- en dat Hy, God, op die troon is in die sentrum van die kosmos en dat Hy alles beheer en `n plan het vir die verloop en afloop van die wêreldgeskiedenis (Op 4, troonkamertoneel).
- Op grond van Christus se oorwinning oor Satan in die *combat myth* is daar iemand wat God se plan met die wêreld en geskiedenis kan laat ontvou (Op 5).
- Daar is gelowiges wat aanhou getuig en vervolging beleef as gevolg daarvan (Op 2:3, 9-10, 13; 3:8).
- Uiteindelik kom Christus weer (Op1:7, 22:7; 19:11-21),
- Hy oordeel oor die Bose (Op 20:11-15),
- Hy oorwin Satan finaal (Op 20:1-10),

⁸⁹ Sien Sosiale Analise van die eerste lesers.

-
- Hy vernietig die bese stad (Op 18)
 - en kom as koning (Op 19, die Ruiters op die wit perd (19:16)).
 - Sy nuwe Ryk breek aan met 'n nuwe hemel en nuwe aarde en nuwe stad (Op 21 en 22).

Bruce verwys na Oscar Cullmann se belangrike stelling oor hierdie laaste gebeure, wat bevestig dat die eersgenoemde gebeure van die kosmiese oorlog inderdaad die belangrikste kerngebeure is: "More recently Oscar Cullmann has used the analogy of the decisive battle of a campaign in relation to the victory celebrations after the campaign is over. The saving act of God in Christ is the decisive battle; the achievement of the hope of glory at the parousia corresponds to the victory celebrations, but it is the decisive battle that is of crucial importance" (Bruce 1977:48).

4.2.2 Ordening, tydsduur en frekwensie

Johannes orden sy verhaal nie chronologies nie. Diskoerstyding verwys na die tyd waarin die verhaal vertel word of 'n bepaalde gebeure afspeel en nie na chronologiese tyd nie. Soms gryp 'n verteller vooruit om te vertel oor dinge wat nog moet gebeur en soms kyk hy terug om iets te beskryf wat al gebeur het (Powell 1990:36). Natuurlik kan Openbaring gewoon chronologies vertel word, maar Powell is van mening dat dit oninteressant sal wees en baie minder effektief. Die volgorde waarin die outeur die gebeure orden is 'n belangrike deel van die **hoe** van die outeur se vertelling.

Groot dele van Openbaring word gewy aan **wat nog moet gebeur**: die toenemende vervolging van gelowiges, al die oordeelstonele, die uiteindelijke voltrekking van God se oordeel, die wederkoms van Christus en die nuwe hemel en aarde.

Verskeie kere is daar egter 'n teruggrepe na Christus se oorwinning wat Hy aan die kruis behaal het en wat dus 'n gebeure uit die verlede is. Hierdie terugblik bereik 'n hoogtepunt in Op 12 waar die hele verlossingsverhaal uit die verlede vertel word in 'n hoofstuk wat beskryf word in terme van 'n **kosmiese oorlog**⁹⁰ (soos na verwys by

⁹⁰ Sien Collins (1976) se gedagtes oor die *combat myth* by Teologiese Perspektiewe 3.2.1.1

die kerngebeure). Die doel vir die teruggrypende vertellings is baie meer as net om die leser te laat onthou. Die hele huidige verhaal is ingebed in dié verhaal (*combat myth*) uit die verlede, en verder is die huidige verhaal ook net moontlik op grond van dié verhaal uit die verlede. Daarom is Collins, Cullmann en ander daarvan oortuig dat die oorlogmotief die sentrale punt van die verhaal is. Die strategiese plasing van dié verhaal in die middel van die boek Openbaring bevestig die gedagte. Dit is egter nie net in Op 12 waar die oorlogmotief voorkom nie. Collins glo dat dit deel is van die onderliggende patroon van die hele boek Openbaring. "... much of its imagery have strong affinities with a mythic pattern of combat ... That pattern depicts a struggle between two divine beings and their allies for universal kingship" (1976:57). Hierdie groot stryd tussen die magte van die Bose en die Goeie vorm die agtergrond waarteen die hele verhaal afspeel.

In hoofstuk 4 neem ek `n verandering in tempo waar. Die tydsuur van die vertelling word stadiger sodat Johannes `n hele hoofstuk afstaan aan die beskrywing van die **troonkamertoneel**. Elders verwys ek daarna dat die perspektief van die visioen, dat God absoluut in beheer is, waarskynlik een van die mees betekenisvolle openbarings in die verhaal is. Met dit in gedagte is dit dus duidelik dat die tempoverandering ten doel het om dié belangrike perspektief te beklemtoon.

Die manier waarop die outeur die **oorwinning van die gelowiges** op grond van hul volharding hanteer, maak dit `n prominente tema in die verhaal. Die sewe seëls word een na die ander oopgemaak, maar net voor die outeur by die sewende seël kom, onderbreek hy die verhaal ter wille van `n ander vertelling oor die 144 000 en die groot menigte wat uit die verdrukking kom (gelowiges wat oorwin op grond van volharding).

Die patroon word herhaal wanneer Johannes sy verhaal oor die sewe trompette net voor die sewende trompet onderbreek, en `n ander storie vertel oor die twee getuies (gelowiges wat oorwin op grond van volharding).

Die vertelling oor Satan wat uit die hemel gegooi is, word onderbreek deur `n interlude waarin die verhaal gehoor word van die oorwinning van die gelowiges en van Jesus. 12:9 eindig met "hy is op die aarde gegooi en sy engele saam met hom",

en 12:13 begin met “Toe die draak sien dat hy op die aarde gegooi is...”. Daar word dus duidelik `n onderbreking geskep op `n kritiese punt. Die doel van hierdie ordening van die verhaalmateriaal is tweeledig: die outeur wil iets kommunikeer oor die gelowiges se oorwinning, maar die outeur wil ook kontras skep tussen die woede van Satan wat nou op aarde is en die vreugde wat daar in die hemel heers.

Daar word nog `n keer na die 144 000 verwys en in die afloop van die verhaal word die volhardende gelowiges as Jesus se bruid uitgebeeld. Die aanmoediging tot volharding van die gelowiges en die oorwinning wat daarop volg, word ook chiasies aangewend: in die tweede hoofdeel van die verhaal is `n visioen van die onperfekte kerk op aarde aan wie redding belowe word as hulle volhard; in die tweede laaste deel van die verhaal is `n visioen van die perfekte kerk wat die oorwinning behaal het⁹¹.

Hierdie tema van oorwinning wat volg op die lyding wat hulle beleef, word dus duidelik so aangebied dat dit opvallend is. Dus, die gereelde verwysings, die tempo van vertelling wat stadiger word en die strategiese plasings, asook die chiasme, moedig die leser aan om aan die tema aandag te gee.

Dit is belangrik om daarop te let dat die oorwinning van die gelowiges in Op 12:11 direk verbind word aan die oorwinning van Christus oor Satan in die kosmiese oorlog (“Hulle het die oorwinning oor hom behaal danksy die bloed van die Lam ...”), en aan hulle getuienis aangaande die oorwinning (“... en die boodskap waarvan hulle getuig het”).

‘n Tweede tema wat so met herhaling voorkom en opvallend georden is in die narratief, is **Christus se oorwinning** oor die dood (1:4, 18, 19; 3:21; 5:5-6, 12; 12:5). Daar is reeds verwys na die kosmiese oorlog in Op 12. Daar word egter heel aan die begin van die verhaal reeds vertel van Christus se oorwinning (Op1:5) en daarna kom dit herhaaldelik voor. Hierdie twee temas (die oorwinning van die gelowiges en die oorwinning van Christus) is nou verbind, want dit is slegs op grond van Christus se oorwinning en die gelowiges se getuienis daaroor, dat die gelowiges hoegenaamd self die oorwinning kan behaal.

⁹¹ Sien Beale 1999:131 vir ‘n skematiese voorstelling van die chiasme.

Die gedagte van die **wederkoms** vorm 'n chiasme aan die begin en einde van die storie (Op 1:7 en 22:7) en in my lees van die teks vorm dit ook die ruimte waarbinne die res van die verhaal afspeel. Die belofte van die wederkoms wil die leser aanmoedig tot volharding en sluit dus aan by die een groot tema in die verhaal: die oorwinning van die gelowiges. Maar Christus se oorwinning word ook voltrek in die wederkoms – die oorwinning wat hy beslissend behaal het word finaal, en dus is ook die tema van Christus se oorwinning in die oorlogmitologie hieraan verbind. Ek verwys weer na Cullmann se opmerking soos aangehaal by die kerngebeure, dat die oorlog van Op 12 en die oorwinning wat Christus daar behaal het, die deurslaggewende en bepalende moment in die verhaal bly.

Daar is heelwat oorsaak-en-gevolg skakels (*causal links*) in die verhaal. Christus se sterwe en opstanding het die oorwinning oor Satan tot gevolg, wat aanleiding gee tot die woede van Satan wat hy uithaal op die gelowiges. Die verhaal van Christus se sterwe en opstanding, wat onder andere beteken dat die gelowiges Christus in hulle midde het, wil die gelowiges motiveer en in staat stel om te volhard in hulle getuienis, sodat hulle saam met Hom kan lewe. Die getuienislewe van die gelowiges het egter weer tot gevolg dat hulle vervolgd word deur sisteme wat ten diepste boos en satanies is, en die vervolging kan verder tot gevolg hê dat die gelowiges ontrou raak en hul geloof aflê. Satan en die bose sisteme wat hy gebruik sal egter geoordeel word, want Christus het reeds die oorwinning behaal en Satan se tyd is beperk. Die oordeel is dus ook verbind aan die uitkoms van die oorlogmitologie (Christus se oorwinning), soos wat die hele verloop van die verhaal daaraan verbind is, omdat Hy op grond van Sy oorwinning waardig is om die geskiedenis van God te laat ontvou.

Die twee gebeure wat die duidelikste verbind word deur oorsaak-en-gevolg, is Christus se oorwinning en die oorwinningslewe van die gelowiges, omdat die een die uitvloeisel is van die ander. Hoewel die oorwinning van Christus dus die sentrale gebeure is, is dit tog my mening dat die oorwinningslewe van die gelowiges – waartoe Christus se oorwinning aanleiding gee en waarvoor die verhaal hulle roep – die doel van die narratief is. Die feit van Christus se oorwinning maak die gelowiges se oorwinning moontlik en die belofte van die wederkoms wat die verhaal omraam, motiveer en bemoedig die gelowige om binne die belofte te leef.

4.2.3 Konflikanalise in Openbaring

Die voorafgaande gedagtes word bevestig deur die konflikanalise. Die gelowiges beleef konflik op verskillende vlakke⁹². Hulle beleef konflik met die samelewingstrukture van hulle tyd vanweë botsings in hulle onderskeie *points of view* ten opsigte van hulle geloofsoortuigings. Hierdie konflik veroorsaak konflik op talle ander terreine van hulle bestaan, byvoorbeeld in hul werksplekke, ten opsigte van hul finansies en in hul verhoudinge met mense om hulle. Hulle beleef konflik met die Jode, en met vals leraars. Daar is die potensiële konflik met Jesus Christus as hulle nie aan hulle geloof en belydenis sou vashou nie. Hulle beleef in elk geval konflik in hulle verhouding met God omdat hulle Hom as afwesig beleef. En dan natuurlik beleef hulle konflik in hulleself, want hulle sigbare realiteit en onsigbare realiteit stem nie ooreen nie.

Christus se konflik met die Bose word uitgebeeld as `n konflik wat lyk asof die Bose oorwin, wanneer Christus sterf, maar dan blyk dit die nederlaag van Satan te wees, wanneer Christus die dood oorwin. Daar is egter ook konflik tussen Jesus en sommige van die gelowiges, omdat hulle nie verstaan wat die oorwinning van Jesus beteken nie, en nie verstaan dat daar `n onsigbare werklikheid is nie, en voel asof God hulle verlaat het. Dit is natuurlik deel van Satan se konflik teen die gelowiges, want hy laat hulle hierdie dinge glo. Die ergste wat kan gebeur, in die lig van die konflik, is dat die gelowiges ophou om Christus te volg en hul geloof aflê.

Hierdie hele narratief speel egter af teen die werklikheid van `n groter konflik op `n dieper vlak wat die agtergrond tot die hele verhaal is, en dit is die voortdurende konflik tussen goed en boos, tussen God en Satan. Satan wil Jesus vernietig omdat Hy God se Messias is en hy vervolg die gelowiges omdat hulle God se mense is. Nadat Jesus hom oorwin het, bly hy aktief in die verhaal. Hy is die een wat die gelowiges laat twyfel en wat die wêreldse sisteme infiltreer om die gelowiges te vervolg.

⁹² Die aard van die konflik is volledig bespreek in die Sosiale Analise van die historiese leser.

Die konflik tussen Jesus en Satan word opgelos in Jesus se guns, deurdat Hy die oorwinning behaal. Die groot ironie in Openbaring is dat Christus se sterwe aan die kruis God se oorwinning is, omdat dit teen Satan se wil is. Wat van die onopgeloste konflik tussen God en Satan? God gaan dit oplos, maar Hy gee eers nog tyd, maar in beginsel is die uitkoms egter reeds bepaal.

Die aard van konflik kan soms verstaan word in terme van dreigemente van partye teenoor mekaar. Soos wat konflik ontwikkel in 'n verhaal, kan nuwe dreigemente toegevoeg word of ou dreigemente kan opgelos word. In die geval van Openbaring bly die essensie van die konfliksituasie dieselfde, maar die intensiteit neem toe, met die vooruitsig dat alle konflik waarvan sprake is in die verhaal uiteindelik opgelos sal word, wanneer Jesus weer kom.

4.3 Ruimte

Die ruimte in Openbaring speel 'n baie prominente rol en word gebruik om karakters uit te beeld, om die teks te versterk, om atmosfeer te skep, en dit het ook 'n eie karakter.

Dit is veral plekke wat hiervoor gebruik word, maar ook ander ruimtes soos byvoorbeeld die politieke en ekonomiese sisteme, wat volgens die narratiewe kritiek deel is van ruimtes. Die stad Rome word as absoluut boos uitgebeeld en in kontras tot die stad van God wat nuut en heel is en vrede en rus bring. Die woestyn is die plek waar vervolging beleef word, maar is terselfdertyd die plek van versorging en veiligheid omdat God daar is met Sy mense. Die see het 'n eie karakter en is boos, omdat dit die woonplek van die Bose is. Die onderaardse diepte is ook Satan se woonplek. Die berg Sion is waar Christus met die oorwinnaars staan. Die troonkamer van God word aangrypend uitgebeeld.

5. PLOT

Na aanleiding van al die voorafgaande, is dit my siening dat die plot van Openbaring basies die storie van die kerk is, ingebed in die groter storie van haar bestaan, naamlik Christus in en met sy kerk, ingebed in die groter storie van God wat in beheer is van die wêreld en `n plan het vir die wêreld en sy kerk, en wat Christus die plan laat uitvoer. Daar is egter een motief wat die verkillende stories moontlik maak en aan mekaar verbind en waarin al die verskillende momente ingebed is, naamlik die oorlogmotief (*combat myth*) waarvolgens Christus die oorwinning oor Satan behaal in die kosmiese stryd⁹³.

Johannes se temporele perspektief is nie beperk tot gebeure in die gelowiges se lewens nie, maar strek vanaf die geboorte van Jesus tot en met sy wederkoms. Die normatiewe perspektief vir die storie is God se point of view, in kontras met Satan s'n.

Die mees betekenisvolle openbaring in die verhaal is waarskynlik die perspektief dat God absoluut in beheer is van die geskiedenis en die kosmos en dat daar `n rede is waarom Hy die konflik met Satan nog nie afgehandel het nie, en dié rede is Sy liefde vir mense en Sy begeerte dat niemand verlore sal gaan nie. Die rede is Sy genade.

Die plot bestaan uit verskillende episodes, maar die episodes hou almal verband met mekaar. Al die episodes hou verband met Christus se oorwinning, soos uitgebeeld in die oorlogmitologie, en die gevolge daarvan – óf in die verlede, óf in die hede, óf in die toekoms. Satan se vervolging van die gelowiges is `n direkte gevolg van die uitkoms van die oorlogmitologie; die gelowiges se twyfel is op grond van hulle onbegrip oor wat die oorwinning in die oorlogmotief beteken; God gee sy boekrol vir Jesus omdat Hy oorwin het; al die gebeure in die geskiedenis kan ontvou volgens God se plan, op grond van Jesus se oorwinning in die oorlogmitologie. Die gelowiges se getuienis en volharding is gebaseer op hierdie oorwinning van Christus en die wederkoms is die voltooiing van Sy oorwinning.

Die oorlogmotief vorm nie net die 'hart' van die plot van Openbaring nie, maar ook die konseptuele raamwerk vir die hele boek. "The combat myth provides the mythic

⁹³ Sien uiteensetting van gebeure in die voorafgaande gedeelte.

framework not only for chapter 12, but for the rest of the book as well (Collins 1976:161). Bruce sluit hierby aan wanneer hy na die oorlogmotief en Christus se oorwinning oor die stryd verwys as “ ... the decisive battle is of crucial importance” (Bruce 1977:48).

Ek het verwys na die plot, maar ek sal dit as hoofplot wil formuleer omdat hier ook meer as een subplot is. Die **hoofplot** is dus: *die storie van die kerk, ingebed in die groter storie van haar bestaan, naamlik Christus in en met Sy kerk, ingebed in die groter storie van God wat in beheer is van die wêreld en 'n plan het vir die wêreld en Sy kerk, en wat Christus die plan laat uitvoer, met die kosmiese oorlog wat soos 'n goue draad deur die hele plot loop en al die verskillende episodes aan mekaar verbind.* Die **subplot-temas** is die feit dat die gelowiges moet kies of hulle Christus wil volg en die konsekwensies van so keuse sal aanvaar, die gedagte van oorwinning deur lyding, die ontvouing van die geskiedenis, die rol van Satan, die openbaring van die lesers se lewens. Die fokus verskuif van die innerlike stryd waarmee die gelowiges worstel, na die groot stryd in kosmiese terme, en terug na die aardse karakters en hul konflik met hul vervolgers en met Satan. Baie dinge gebeur wat hulle wil verhoed om te slaag en aan Christus vas te hou. Nog 'n subplot wil die leser egter aanmoedig om te volhard – Christus se wederkoms.

Natuurlik is Openbaring baie meer kompleks as hierdie skets. Tussen-in is ook nog die subplot van Jesus en sy kerk, en van die gelowiges wat reeds die oorwinning behaal het en by Christus op die berg Sion is, of deel is van die groot menigte. Daar is ook nog die selfuitsprake van God, die nuwe skepping wat God voorberei en wat uitgebeeld word as 'n nuwe stad, hemel en aarde.

Ek dink egter die analise is voldoende vir die doel van die studie: om te demonstreeer dat daar voldoende analogieë bestaan tussen Openbaring en The Lord of the Rings, ten opsigte van die teologiese uitgangspunte, die karakters, die boodskap van die skrywers en die plot, op grond van die kriteria bespreek.